

UUS ALGUS

pagulaste lõimumine
Rootsis on aja küsimus!

UUS ALGUS

pagulaste lõimumine

Rootsis on aja küsimus!

Käesolevat projekti toetas rahaliselt Euroopa Komisjoni Euroopa Pagulasfond.

Tänuõnad

Käesolevat projekti toetas rahaliselt Euroopa Komisjoni Euroopa Pagulasfond.

Uuringut koordineerisid ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti Euroopa büroo (poliitika- ja õigusabiüksuse poliitikaküsimuste vanemametnik Emilie Wiinblad) ja projekti koordinaator (konsultant) Gail Hopkins. Rootsis tegi uuringu ja koostas aruande Maria Ahlsten, keda abistasid Karin Davin ja Karolina Lindholm Billing ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti Põhjamaade ja Balti riikide piirkondlikust esindusest Stockholmis.

Eriliselt täname nõuannete ja suuniste eest riiklikku tugirühma, millesse kuulusid Henry Mårtenson tööhõiveministeriumist, Lotta Dalerus Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liidust, Åsa Nilsson maakondlikust haldusnõukogust, Marie Lindbäck Rootsi riiklikust tööhõiveteenistusest, Annie Mohl Rootsi Punasest Ristist ja Alireza Behtoui Stockholmi ülikoolist. Samuti täname kõiki huvirühmi, kes leidsid aega kohtumiseks ning jagasid oma väärtuslikke kogemusi pagulaste lõimumisel ette tulevate probleemide kohta.

Suur tänu ka Nazli Sahinile Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse Spånga esindusest, Mahmoud Shafieianile ja Saeid Sharifile Rootsis tegutsevate Iraani ühingute koostöörühmast, Christina Holmströmile, Paula Petersenile ja Monica Tanner Krantzile Västerorti SFI-koolist, Malmös tegutseva Somaalia äri- ja teabekeskuse liikmetele, RFSLi Stockholmi ühingu uute liikmete rühmale ning Dino Hadzizulficile Bollnäsi kohalikust omavalitsusest, kes kõik aitasid intervjuude tegemiseks pagulastega kontakte luua. Avaldame tänu Pieter Bevelanderile, Merja Skaffari Multalale, Malmö migratsiooni-, mitmekesisus- ja heaolu-uuringute instituudile (MIM) ning Malmö ülikoolile, kes aitasid kaasa tööhõivealaste rühmaarutelude korraldamisele ja pakkusid selleks meile oma ruume. Meie tänu kuulub ka Sahra Maole, kes aitas meid pagulaste intervjuerimise ajal tõlgina, ning ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti õigusküsimuste praktikantidele Armania Embayeale, kes protokollis huvirühmadega peetud koosolekuid. Samuti Daniel Hanssonile, kes aitas korraldada intervjuusid pagulastega ja tegi märkmeid.

ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet tänab siiralt 55 projekti raames küsitletud pagulast, kes rääkisid meile oma loo ja kirjeldasid oma lõimumiskogemusi. Täname teid kõiki südamest!

Tõlked: kõigi riiklike õigusaktide, otsuste ja aruannete tekstide puhul on tegemist uuringu korraldajate mitteametlike tõlgetega (v.a kui on viidatud teisiti).

ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet, [Põhjamaade ja Balti riikide piirkondlik esindus], september 2013. Käesolev dokument on mõeldud avalikuks kasutamiseks. Kõik õigused kaitstud. Dokumendi taasesitamine ja tõlkimine on lubatud (v.a ärilistel eesmärkidel) tingimusel, et viidatakse allikale.

Lühendid

AGD	vanus, sugu ja mitmekesisus
CAB	maakonna haldusnõukogu
EMP	Euroopa majanduspiirkond
EFTA	Euroopa vabakaubanduse assotsiatsioon
EL	Euroopa Liit
IFR	Rootsis tegutsevate Iraani ühingute koostöörühm
LGBT-I	homo-, bi-, trans- ja interseksuaalid
MIM	Malmö migratsiooni-, mitmekesisus- ja heaolu-uuringute Instituut
NGO	vabaühendus
NRG	riiklik tugirühm
PTSD	traumajärgne stressihäire
RFSL	Rootsi seksuaal- ja soovähemuste õigusi kaitsev föderatsioon
SALAR	Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit
SAPM	Rootsi avaliku halduse amet
SCB	Rootsi statistikaamet
SD	Rootsi demokraadid
SFI	rootsi keele kursused sisserändajatele
SIBC	Somaalia teabe- ja ärikeskus
SIU	Uppsala sisserändajate ühingute liit
SMB	Rootsi migratsiooniamet
SPES	Rootsi riiklik tööhõiveteenistus
UNHCR	ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet

Sisukord

Tänuõnad.....	2
Lühendid.....	3
Sisukord	4
1. peatükk. Sissejuhatus	6
Projekti eesmärgid	6
Aruande alus	7
Lõimumise mõiste	7
Sisseränne Rootsi	8
Rootsi lõimumiseesmärgid ja vastutuse jaotus.....	9
Lõimumise jälgimine ja hindamine Rootsis	10
Aruande ülesehitus.....	11
2. peatükk. Meetod	12
Osalevad riigid.....	12
Andmete kogumine	12
Konsultatsioonid asjatundjatega	12
Uuringu kallutatus	14
Analüüs.....	14
Uuringu eetilised põhimõtted	14
Dokumentide analüüs	15
3. peatükk. Erialakirjanduse ülevaade	16
Eluase.....	16
Tööhõive.....	18
Haridus	19
Tervis.....	20
Hoiakud ja sotsiaalne lõimumine.....	21
Varjupaiga taotlemise protsess	22
Perekondade taasühinemine.....	23
4. peatükk. Konsultatsioonid huvirühmade ja pagulastega	25
Tervis.....	25
Perekonnaga taasühinemise mõju tervisele.....	26
Traumajärgse stressihäire mõju lõimumisele	27
Haavatavad rühmad	27
Varjupaiga taotlemise protsess	27
Rändejärgsed tervishoiutegurid	28
Haridus.....	29
Keeleõpe toetab lõimumisprotsessi.....	30

Kvalifikatsiooni valideerimine	31
Majandusliku olukorra mõju õpinguile.....	32
Perekonnaga taasühinemise probleemid raskendavad õppimist	33
Tööhõive.....	33
Tööturule lõimumist takistavad tegurid.....	34
Piirkondlikud erinevused	35
Ettepanekud tööturule lõimumise tõhustamiseks	36
Eluase.....	36
Erasektor ja elamumajandus.....	38
Elukohapõhine segregatsioon.....	39
Sotsiaalne lõimumine	41
Mitmekultuurilisus	42
Lõimumine ja perekond.....	43
Kodakondsus ja Rootsi pass.....	44
5. peatükk. Kokkuvõte	46
Tuvastatud erinevused, probleemid ja soovitused.....	50
Viited	52
1. lisa. Rootsi lõimumisseire 27 ametlikku näitajat	57
Valdkond - Tõhus teenus uute pagulaste vastuvõtmiseks ja ühiskonda viimiseks	57
Näitajad	57
Valdkond - Rohkem töötavaid inimesi, rohkem ettevõtjaid	58
Näitajad	58
Valdkond - Paremad tulemused ja suurem võrdsus koolis.....	58
Näitajad	58
Valdkond - Parem keeleoskus ja rohkem õppimisvõimalusi täiskasvanuile	58
Näitajad	58
Valdkond - Tõhusad diskrimineerimisvastased meetmed	58
Näitajad	58
Valdkond - Positiivsed muutused linnapiirkondades, kus on suur sotsiaalne tõrjutus	59
Näitajad	59
Valdkond - Ühised põhiväärtused ühiskonnas, mida iseloomustab suurenev mitme-kesisus ...	59
Näitajad	59
2. lisa. Teemaaruteludel osalenud huvirühmade esindajate nimekiri	60

Sissejuhatus

Käesolev aruanne käsitleb pagulaste ja teiste rahvusvahelise kaitse all olevate isikute (edaspidi pagulased) lõimumist Rootsis, keskendudes täisealistele pagulastele ja nende lähisugulastele. Uuring hõlmab nii suhteliselt hiljuti Rootsi tulnud pagulasi kui neid, kes on riigis elanud aastakümneid. Uuringu tulemused põhinevad teadusuuringuid käsitleva erialakirjanduse ülevaatel, poliitikadokumentidel, teistel pagulaste lõimumist käsitlevatel aruannetel ning ametlikul lõimumisnäitajate statistikal. Uuringu põhiosa tugineb 55 pagulasega tehtud intervjuule ning selles esitatakse järeldused, milleni jõuti valitsuse, kodanikuühiskonna, lõimumisasjatundjate ja teadlaste esindajate vahel peetud huvirühmade kõnelustel.

Lõimumise järelevalves ja hindamisel jäetakse nii Rootsis kui Euroopa Liidu tasandil sageli tähelepanuta pagulastega seotud teemad. Selles aruandes juhib ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet erilist tähelepanu pagulaste lõimumisele. Uuring on osa nelja Lääne-Euroopa riiki (Austriat, Iirimaa, Prantsusmaa ja Rootsi) hõlmavast projektist, mille amet viis ellu 2012. aasta septembrist kuni 2013. aasta aprillini. Projekti raames koostati riikide aruanded ja koondaruanne, milles vaadeldakse teadusuuringute tulemusi, käsitletakse pagulaste lõimumise arengut ning tehakse üldisemad järeldused Euroopa Liidus, Ühendkuningriigis, Saksamaal ja Kanadas levinud tavade kohta.

Projekti eesmärgid

Käesoleva uuringu eesmärk on välja selgitada, millised teadmised pagulaste lõimumise kohta on Rootsis juba olemas. Seejärel analüüsitakse, milliseid lõimumispoliitika valdkondi erialakirjanduses eriti tähtsustatakse, ning tutvustatakse lõimumisel saadud kogemusi huvirühmade ja pagulaste seisukohast vaadelduna. Lisaks uuritakse, millised lõimumist raskendavad ja hõlbustavad tegurid iseloomustavad teiste sisserändajate rühmadega võrreldes just pagulasi. Pagulaste lõimumist käsitlevale erialakirjanduse ülevaatele ning huvirühmade (nt lõimumisse ühiskonna eri tasandil kaastatud spetsialistid, vabaühenduste töötajad, vabatahtlikud ja teadlased) ja pagulastega peetud kõnelustele tuginedes kontrollitakse oletusi, kuidas lõimumist võiks hinnata ja millised poliitikavaldkonnad seostuvad pagulaste lõimumisega. Selline lähenemisviis võimaldab välja selgitada lõimumispoliitika valdkonnad, mida võiks tulevikus uurida.

Uuring ei püüa hinnata, mil määral pagulased on Rootsis ühiskonnaellu lõimunud. Samuti ei tegele uuring lõimumiskavade või -programmidega riigi või Euroopa Liidu tasandi. Seega pole tegemist hindamisaruandega. Erialakirjanduse läbivaatamisel ja konsultatsioonidel keskenduti sellele, millistel lõimumisviisidel on olnud pagulaste jaoks positiivne või soodne tulemus ning püüti leida tõhusate tavade näiteid. Uuringus kirjeldatud tavad ei ole siiski ühegi hindamise tulemus. Samuti ei ole esitatud näited ammendavad.

Aruande alus

Ehkki puudub üldtunnustatud määratlus või arusaam lõimumise kohta, on pagulaste ja teiste sisserändajate lõimumise teema Rootsis osa üldisemast arutelust. Poliitilisi arutelusid vormib ning tegevuskavasid ja õigusakte mõjutab teema, mil määral on lõimumine saavutatud või seda saavutamaks peetakse.

Tõenduspõhine lõimumispoliitika, mida toetab parimatest tavadest lähtuv vajaduste analüüs (sh pagulaste konkreetse olukorra analüüs), võib aidata tasakaalustada vahel polariseerituks ja politiseerituks muutuvaid arutelusid sisserände, pagulaspoliitika ja lõimumise teemadel.

Euroopas on lõimumine enamiku pagulaste jaoks kõige asjakohasem ja kestvam lahendus. ÜRO peaassamblee on andnud ÜRO pagulaste ülemvoliniku ametile mandaadi tagada pagulaste rahvusvaheline kaitse ja otsida koos riikide valitsustega pagulaste probleemidele püsivaid lahendusi. ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti huvi ja seotus selle teemaga tuleneb ülesandest leida püsivaid lahendusi, mis on sätestatud ÜRO 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni artiklis 34 ja milles julgustatakse riike soodustama pagulaste kohanemist. Samuti tuleneb see erinevatest lõimumisega seotud pehme õiguse vahendeist ja poliitikadokumentidest, sh ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti täitevkomitee järeldus nr 104 kohalikul tasandil lõimumise kohta, 2009. aasta tähelepanek diskrimineerimisega võitlemise strateegiliste lähenemisviiside kohta (UNHCR 2009). Konventsiooniga loodud raamistiku loogika seisneb selles, et aja möödudes peaks pagulastel olema võimalik saada järjest rohkem õigusi, sedamööda kuidas nende läbikäimine ja side vastuvõtva riigiga süveneb (UNHCR 2005a). Sel moel kutsutakse täitevkomitee järelduses nr 104 riike hõlbustama asjakohasel viisil pagulaste lõimumist, sh kergendama nii palju kui võimalik nende naturaliseerimist (UNHCR 2005b).

Lõimumise mõiste

Selles pagulasi käsitlevas uuringus võetakse aluseks ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti määratluse, mis pole ammendav, ent aitab mõista, mida eeldatakse, kui riigi või Euroopa Liidu tasemel kutsutakse üles lõimumisele.

Ameti määratluse tuumaks on lõimumine kui kahesuunaline protsess. Lõimumise mõistet kasutatakse, kirjeldamaks võõramaise päritoluga isikute uue koduühiskonnaga kohanemise protsessi ja selle tulemust ning seda, kuidas ühiskond võõrast aktsepteerib (UNHCR 2009:17). Lõimumine ei tähenda, et pagulane loobub oma kultuurilisest identiteedist (UNHCR 2009:24) ja erineb seetõttu assimileerumisest.

Kahesuunalise protsessi aluseks on kolm konkreetset mõõdet, millele ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet juhib tähelepanu kui pagulaste lõimumisprotsessi osale:

- õiguslik mõõde on seotud kodanikega samaväärsete õigustega ning hõlmab töö, hariduse, tervishoiu- ja hoolekandeteenuste kättesaadavust, liikumisvabadust, õigust varale ja perekonna ühtsusele;

- majanduslik mõõde on seotud toimetulekuga ja toetab vastuvõtva riigi majanduselu;

- sotsiaalkultuuriline mõõde on seotud kohanemise ja aktsepteerimisega, et pagulane võiks elada ühiskonnas diskrimineerimise või ekspluateerimiseta ning panustaks vastuvõtva riigi ühiskonnaellu.

Lõimumise lõpptulemus peaks olema ühiskond, mis on mitmekesine ja avatud ning milles inimesed saavad erinevustest hoolimata luua kogukondi (UNHCR 2009:24).

Sisseränne Rootsi

Sisserändega seotud suundumused on Rootsis viimase sajandiga oluliselt muutunud. Kuni Esimese maailmasõjani oli Rootsi väljarändeiibega riik. Alates Teisest maailmasõjast iseloomustab riiki sisserändeiive. Ajavahemikul 1940. aastaist 1970. aastaini oli valdav tööränne Põhjamaadest ja teistest Euroopa riikidest (Westin 2006; Envall 2012:313). Sel perioodil oli ränne strateegiline reaktsioon tööstuse ja majanduse kiirele kasvule, mida soodustas liberaalne sisserändepoliitika ja välistöõjõu aktiivne värbamine. 1970. aastate alguses tõusis majanduslanguse ja suurenenud tööpuuduse tõttu konkurents riigisiseste töökohtade pärast ning nõudlus välistöõjõu järele langes. Samal ajavahemikul võttis Rootsi vastu üha rohkem pagulasi (Westin 2006; Bevelander 2009:51–52).

Rootsi ratifitseeris 1951. aasta pagulasseisundi konventsiooni samal aastal ja New Yorgi pagulasseisundi protokollid 1967. aastal ning pagulase staatust tunnustati alalise elamisloa taotlemise alusena. 1970. aastail saabus 25% kõigist sisserändajatest Rootsi väljastpoolt Euroopast. Enamik neist pärines Ladina-Ameerika riikidest. Väljastpoolt Euroopast sisserändajate osakaal Rootsis suurenes 1980. ja 1990. aastail, moodustades ligikaudu 50% sisserändajate tervikvoost. Enamiku neist moodustasid Aafrika ja Aasia pagulased (Hammarstedt ja Palme 2012:5).

Praegu on 15% Rootsi 9,5 miljonist elanikust sündinud välismaal (Statistics Sweden SCB 2012d) ja 25% kõigist sisserändajatest vanuses 15–64 aastat saabus riiki pagulastena (Eurostat 2012a). 21. sajandi esimesel aastakümnel saabus enamik pagulasi Iraagist, Somaaliast, Afganistanist, Etioopiast ja Süüriast (SCB 2012b). Meeste ja naiste osakaal on võrdne, välja arvatud Afganistanist saabujate puhul, kellest 70% on mehed (SCB 2012c).

Rootsis mõistetakse lõimumise all tavaliselt kõigi esimese põlve sisserändajate, sh pagulaste lõimumist. Mõningad lõimumise ametlikud hinnangud arvestavad ka neid Rootsis sündinuid, kelle mõlemad vanemad on sündinud välismaal (SCB 2011b:6). Konkreetseid lõimumiskavasid hakati Rootsis välja töötama 1960. aastail. 1968. aastal teatas Rootsi valitsus, et eesmärgiks on välistöõjõu ja ülejäänud elanikkonna võrdne kohtlemine. Üldised hoolekandeprogrammid hõlmasid sisserändajaid ka juba varem (Borevi 2010:12–13). Alates 1980. aastate keskpaigast seisneb lõimumine Rootsis üldjoontes sisserändajatele suurte, kodanikega samaväärsete õiguste andmises (Borevi 2010:22).

Rootsi lõimumiseesmärgid ja vastutuse jaotus

2008. aastal kehtestas Rootsi parlament Riksdag Rootsi lõimumispoliitika üldeesmärgi, milleks on kõigile võrdsed õigused, kohustused ja võimalused, olenemata etnilisest või kultuurilisest taustast (Regeringen 2009; Regeringen 2010a:5). Valitsus nimetas seitse strateegilist valdkonda, mis hõlmavad lõimumispoliitika põhiteemasid:

- 1 tõhus süsteem äsja saabunud sisserändajate vastuvõtmiseks ja sisseseadmiseks;
- 2 suurem tööhõive ja rohkem ettevõtjaid;
- 3 paremad õpitulemused ja võrdsed õppimisvõimalused;
- 4 parem rootsi keele oskus ja paremad õppimisvõimalused täiskasvanuile;
- 5 tõhusad diskrimineerimisvastased meetmed;
- 6 positiivsed muutused valdkondades, milles esineb laialdast sotsiaalset tõrjutust;
- 7 ühised väärtushinnangud ühiskonnas, mida iseloomustab suurem mitmekesisus (Arbetsmarknadsdepartementet 2011:5).

Rootsi valitsuse põhimõte on üldjoontes kooskõlas Euroopa Liidu eesmärkidega, s.t eesmärgiga suurendada väljastpoolt Euroopa Liitu saabuvate rändajate majanduslikku, sotsiaalset, kultuurilist ja poliitilist osalust (Euroopa Komisjon 2011:3). Rootsis on põhirõhk hariduse ja tööhõivega seotud tegevuskavadel, sest valitsuse hinnangul tõstavad nende valdkondade edusammud lõimumise taset tervikuna (Envall 2012:316). Samal ajal kasutab valitsus parema lõimumise saavutamise meetodina süvalaiendamist. Lõimumise üldeesmärk tuleks saavutada valdavalt üldiste meetmete abil ning need peaksid tooma kasu kogu Rootsi elanikkonnale. Lõimumiskavad peaksid seega hõlmama kõiki sotsiaalse arengu valdkondi ja olema esindatud kõigis poliitikavaldkondades (Regeringen 2010a:4–5).

Samas teadvustab Rootsi valitsus ka seda, et pagulased ja sisserändajad seisavad oma esimestel Rootsis viibimise aastatel silmitsi eriomaste takistustega (Regeringen 2010:5). Arvestamaks nende erivajadusi Rootsi uute elanikena, on äsja saabunud sisserändajatele seetõttu kättesaadavaks tehtud spetsiaalsed individuaalsed võimalused, nt keeleõppe toetamine ja suunatud tööturumeetmed (Envall 2012:315). Ülitähtsaks peetakse ajafaktorit, s.t eeldatakse, et lõimumine aja jooksul paraneb. Mida kauem sisserändajad Rootsis elavad, seda suurem on tõenäosus, et nende majanduslik ja sotsiaalne olukord muutub sarnaseks põlisrootslaste omaga (Envall 2012:314–315). Seetõttu on lõimumine aja küsimus, nagu ka pealkiri viitab.

Valitsus peab oluliseks lõimumispoliitika valdkonnaks ka elukohapõhist segregatsiooni, mis suurendab välismaal sündinud isikute ja nende laste ohtu jääda kogu eluks sotsiaalselt tõrjutuks (Regeringen 2010a:15–16). Ülejäänud riigiga võrreldes on tuvastatud mitmeid linnapiirkondi, kus välismaal sündinud elanike osakaal on suhteliselt suur ja valitseb tõrjutuse oht (Regeringen 2010a; Regeringen 2013). Nendes piirkondades on suurem tööpuudus, väiksem keskmine sissetulek ja põhikooliõpilastel kehvemad hinded, mis takistavad edasiõppimist keskkooliastmes (Regeringen 2010a). Seetõttu tehakse pidevaid jõupingutusi, et neid valdkondi valitsuse ja omavalitsuste partnerlussuhetega tugevdada, virgutada ja arendada (Regeringen 2010a; Regeringen 2013).

Valitsus on kirjeldanud sisserändajate olukorra parandamiseks 2010. aasta detsembris alustatud kohanemisreformi kui viimaste aastakümnete lõimumispoliitika kõige olulisemat muutust (Regeringen 2010b). Reform hõlmab erilisi, eeskätt pagulastele mõeldud meetmeid. Ehkki reformi tulemuste kohta on avaldatud mitmeid ülevaateid, on siiski veel liiga vara käsitleda selle mõju pagulaste lõimumisele.

Reformi põhieesmärk on pakkuda Rootsis pagulastele võimalust minna tööturule esimesest päevast alates (Regeringen 2012b:18, 28). Seetõttu on Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse (Arbetsförmedlingen) ülesanne juhtida kohalikul tasandil 20–64-aastaste pagulaste sisseelamist. See ülesanne oli varem kohalike omavalitsuste kanda (Arbetsmarknadsdepartementet 2011:4).

Alates 2011. aastast on tööhõiveministeeriumi põhiliseks vastutusosalaks lõimumispoliitika koordineerimine riigi tasandil. Ministeerium vastutab mitme valdkonna eest: äsja saabunud pagulaste abistamine, et nad kohaneksid tööturul ja ühiskonnas laiemalt; diskrimineerimisvastased meetmed; linnade areng; Rootsi kodakondsusega seotud küsimused ja finantsabi andmine omavalitsustele pagulaste vastuvõtmise eest (Regeringskansliet 2012, Arbetsmarknadsdepartementet 2011:4–5).

Vastutus lõimumispoliitika eesmärkide, võrdsete õiguste ja kohustuste saavutamise eest lasub peale tööhõiveministeeriumi ja Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse ka kõigil riikliku, piirkondliku ja kohaliku tasandi valitsusasutustel ning kohalikel omavalitsustel (Envall 2012:315).

Kohalikel omavalitsustel on tähtis roll pagulaste vastuvõtmisel, sest nad vastutavad praktilise abi andmise eest järgmistes valdkondades: eluase, täiskasvanute koolitus, kooliharidus, lastehoid, lastele ja noortele mõeldud programmid, majanduslikust olukorrast sõltuv sissetulekutoetus, sotsiaaltöö, vanurite hoolekanne jm. Samuti vastutavad kohalikud omavalitsused sisserändajate keeleõppekursuste (svenska för invandrare, SFI) ja äsja saabunud pagulastele kodanikuõppe korraldamise eest (SALAR 2011). Valitsusega pagulaste vastuvõtmise kokkuleppe sõlminud kohalikud omavalitsused saavad riigilt ühekordset aastapõhist hüvitist iga vastuvõetud pagulase kohta. Riiklik hüvitis on ette nähtud kuludeks, mis on seotud rootsi keele õppe, kodanikuõppe, tõlgiteenuse ja spetsiaalsete tutvustavate tegevustega koolides ja lasteaedades. Kohalikud omavalitsused ja maakonnanõukogud võivad lisaks saada hüvitist teatud teiste kulude eest (Regeringen 2012a). Pagulaste vastuvõtmine kohalikes omavalitsustes või neisse paigutamine toimub praeguse süsteemi ja õigusaktide kohaselt vabatahtlikkuse alusel. Pagulaste vabatahtlikku vastuvõtmist kohalikesse omavalitsustesse on viimastel aastatel kritiseeritud, sest varjupaiga taotlejatele pakutav võimalus valida endale elukoht on pannud teatud linnadele ebaproportsionaalselt suure koormuse. Rootsi saabuvate varjupaiga taotlejate arv on viimastel aastatel suurenenud ning Rootsi migratsiooni ameti prognoosid viitavad suundumuse jätkumisele, mis omakorda on ametiasutustele tõsisiks probleemiks pagulaste vastuvõtmisel ja majutamisel.

Lõimumise jälgimine ja hindamine Rootsis

2010. aasta eelarveseaduses esitas Rootsi valitsus 27 näitajat, mis aitavad ajas jälgida lõimumispoliitika seitsme strateegilise valdkonna suundumusi ja muutusi (Regeringen 2012b:14). Nimetatud näitajad on ära toodud uuringu lisan. Kõiki näitajaid kasutatakse lõimumise jälgimiseks vähemalt kord aastas (Envall 2012:323). Nagu lõimumisstrateegia, hõlmavad ka need näitajad suures osas töö ja hariduse valdkondi (Envall 2012:316), ent puudutavad ka teisi poliitikavaldkondi. Loetelule on lisatud kodakondsus kui lõimumise üldnäitaja (Envall 2012:320).

Jälgimiseks vajalikke statistilisi andmeid kogutakse kogu elanikkonda hõlmavatest andmebaasidest (Envall 2012:320). Andmeid kogub ja avalikustab Rootsi statistikaamet (SCB), mis on riigi ametlik statistiliste andmete allikas. Andmeid kõigi näitajate kohta saab esitada geograafilise päritolu, soo ja vanuse kaupa. Samuti saab andmeid analüüsida riigi, piirkonna ja kohaliku omavalitsuse tasandil, sealhulgas linnapiirkonnad, kus sotsiaalmajanduslik tõrjutus on laialt levinud ning on sõlmitud kohalikud arengukokkulepped valitsuse ja vastavate omavalitsuste vahel (Envall 2012:321).

Tulenevalt üldeesmärgist (võrdsed õigused, kohustused ja võimalused kõigile) keskendub valitsuse jälgimissüsteem valitud näitajatega seotud tulemuste võrdlemisele. Võrreldakse eeskätt geograafilise tausta ja erinevate sihtrühmade suhete alusel. Hinnangu andmisel püütakse teada saada, kas erinevused põliselanikkonna ja välismaal sündinud isikute olukorras on kasvanud või kahanenud. Kui erinevused on kahanenud, tunnistab see edukat lõimumist (Envall 2012:314; 320–321).

Tööhõiveministeerium hindab kõnealuste näitajate alusel korrapäraselt valitsuse lõimumispoliitikat tulenevate kohustuste mõju, kogub teadmisi ja töötab tulevikuks välja uusi tegevusvaldkondi (Envall 2012:323). Näitajad ise ei aita mõista ei põhjuslikkust ega lõimumissuundumusi. Seega kasutavad nii valitsus kui ministeerium erinevate lõimumisvaldkondade põhjalikumaks analüüsiks täiendavaid statistilisi analüüse ja kvalitatiiivseid suunatud uuringuid (Envall 2012:317, 323–324).

Andmebaas STATIV on kestevandmeid sisaldav eraldiseisev andmebaas, mille omanik on SCB ja mis hõlmab kõiki Rootsis registreeritud isikuid (Envall 2012:323). Andmebaasis sisalduvad rände põhjused (sh andmed pagulaste ja teiste välismaal sündinud sisserändajate kohta), alalise elamisloa andmise kuupäev ja Rootsis viibitud aastate arv. Andmebaasi saab kasutada väga erinevate lõimumist, segregatsiooni ja rännet käsitlevate analüüside jaoks. Tänu andmebaasile on ministeeriumitel, asutustel, maakonnaõukogudel, kohalikel omavalitsustel ja teadlastel andmeid lihtsam statistiliselt töödelda ja kontrollida (SCB 2013a; SCB 2013c).

Kuna lõimumispoliitika elluviimine on Rootsis suuresti üleüldine ülesanne, vastutab iga ministeerium ja valitsusasutus selle valdkonna arengu järelevalve eest oma haldusalas (Regeringen 2010a:4–6). Lisaks riigi tasandil toimuvale järelevalvele viivad hindamisi läbi ka piirkondlikud ja kohalikud asutused, nt kohalikud omavalitsused. Vabaühendused, ülikoolid ja teised haridusasutused jälgivad samuti lõimumisprotsessi ja annavad sellele oma hinnangu (Envall 2012:316, 321). Käesolevas uuringus esitatud erialakirjanduse ülevaade sisaldab näiteid, kuidas organisatsioonid ja teadlased lõimumist hindavad.

Aruande ülesehitus

Uuringus kasutatud meetodi tutvustusele järgneb 3. peatükk, mis annab ülevaate pagulaste lõimumist käsitlevast erialakirjandusest, sh teadustöödest, poliitikadokumentidest ja teistest aruannetest. Asjakohased andmed ja lõimumisnäitajad on mõõdetavad muutujad (nt tööhõive määr ja üüripinnal elavate inimeste osakaal) ning need on vajadusel lisatud. Erinevat erialakirjandust on muu hulgas järgmiste lõimumisega seotud teemade kohta: eluase, tööhõive, haridus, tervis, hoiakud, sotsiaalne lõimumine, varjupaiga taotlemise protsessi ja perekonnaga taasühinemise mõjud. 4. peatükk tutvustab materjali, mis on kogutud pagulaste intervjuerimise ja huvirühmadega arutelude käigus, et teada saada, millised on nende kogemused pagulaste lõimumisel ette tulevate takistuste ja seda soodustavate teguritega. Lisaks rõhutab peatükk erinevate lõimumisvaldkondade vastastikust sõltuvust ning toob näiteid tõhusatest tegevuskavadest ja saadud kogemustest. 5. peatükk juhib tähelepanu poliitikas ja teadusuuringutes esinevatele lünkadele ning esitab kokkuvõtavad tähelepanekud ja soovitusel, kuidas pagulaste lõimumist saaks hinnata ja milliseid poliitikavaldkondi pagulaste lõimumise analüüsimisel kaasata.

Meetod

Käesolev riiklik aruanne kuulub kaheosalisse koondprojekti, mille üks osa viidi läbi Lääne-Euroopas ja teine Kesk-Euroopas. Lääne-Euroopat hõlmanud osa kestis 2012. aasta septembrist 2013. aasta aprillini. Kesk-Euroopas läbi viidud projektile kulus aega 2013. aasta augustist detsembrini. Projekti kumbagi ossa valiti neli riiki: Lääne-Euroopast Austria, Rootsi, Prantsusmaa ja Iirimaa ning Kesk-Euroopast Bulgaaria, Poola, Rumeenia ja Slovakkia.

Osalevad riigid

Idealis oleks võinud uuringus osaleda kõik 27 Euroopa Liidu liikmesriiki, et saada põhjalik ülevaade, mis on pagulaste lõimumise vallas seni ära tehtud, ning et ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet ja ka teised saaksid oma töös juba tehtule tugineda. Nii laiaulatuslik uuring oleks ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti asutustele üle jõu käinud. Pealegi näitavad Euroopa Liidu liikmesriikide pagulastega töötamise kogemused, et lõimumist takistavad ja soodustavad tegurid on küllaltki sarnased, mis võimaldab rakendada valikulisemat lähenemisviisi. Projekti valiti riigid, kus pagulasvooga seotud kogemused on erinevad, ent on võimalik leida ka sarnasusi, kus pagulaste lõimumist toetatakse ja protsessi on juba hinnatud. Kõigil neljal eelnimetatud Lääne-Euroopa riigil on märkimisväärsed kogemused varjupaiga taotlejate vastuvõtmisel ning riiklikesse varjupaigasüsteemidesse kaasatud pagulaste lõimimisel. Samas võimaldavad pagulaste arvu, keeletausta, lõimumisstrateegiate ja lõimumistoetuste erinevused tutvustada ka laiemat vaatenurka.

Andmete kogumine

Uuringu käigus koguti teavet dokumente analüüsides ja asjatundjatega konsulteerides. Lähte- ja analüüsiandmed olid rootsi ja inglise keeles. Uuringu huvides on intervjuud, arutelud, dokumendid ja uuringud tõlgitud inglise keelde. Konsulteerimise etapis keskenduti valimi koostamisele (täiskasvanud, vähemalt 18-aastased pagulased, kes on Rootsi saanud varjupaigasüsteemi kaudu). Küsitletavate hulka ei püütud aktiivselt kaasata täiendava kaitse alla võetud pagulasi, ent mõne intervjuu nad siiski andisid ja see on eraldi ära märgitud. Ümber asustatud pagulasi ei proovitud samuti aktiivselt uuringusse kaasata, sest nende kogemused riiki vastuvõtmise ja lõimumise etapis erinevad sageli suuresti nende pagulaste kogemustest, kes sisenevad riiki varjupaigasüsteemi kaudu. Dokumentide analüüsimise etapis ilmnas, et erialakirjandus ja statistika reeglina ei erista ümber asustatud pagulasi varjupaigasüsteemi kaudu saabunutest, samuti pagulaste ja sisserändajate populatsioone laiemalt. Seetõttu on selline teave käesolevas aruandes täpsustatud, kui see on teada.

Konsultatsioonid asjatundjatega

Konsultatsioonid toimusid kolmel tasandil. Uuringu läbiviimist toetas riiklik tugirühm, mille liikmed esindasid Stockholmi ülikooli sotsiaalanthropoloogia teaduskonda, lõimumisega seotud valdkondades tegevuskavade elluviimise eest vastutavaid peamisi asutusi ja Rootsi Punast Risti (pagulaste lõimumist toetav kodanikuühiskonna juhtorganisatsioon Rootsi kohalikes omavalitsustes). Kaasatud asutuste hulgas olid tööhõiveministeerium, Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit, Rootsi riiklik tööhõiveteenistus ja maakondlik haldusnõukogu. Kõik riikliku tugirühma liikmed omasid pagulaste lõimimisel suuri teadmisi ja kogemusi. Projekti vältel toimus tugirühma liikmetega kolm kohtumist. Kohtumiste eesmärk oli saada tugirühmalt teadmisi ja tagasisidet, samuti anda neile omakorda teavet uuringu edenemise kohta. Tugirühma ja kaasatud huvirühmade arvates olid olulisemad pagulaste lõimumise kontekstis uurimist vajavad valdkonnad tervis, haridus, tööhõive, eluase ja sotsiaalne lõimumine. Nimetatud viis valdkonda olidki seetõttu huvirühmadega peetud arutelude teemad.

Mõistmaks paremini lõimumise praktilist poolt, kutsuti ülnimetatud valdkondi käsitlevatele aruteludele osalema huvirühmad, kellel on lõimumisega seotud tegevusvaldkonnas dokumenteeritud kogemus. Sellisteks huvirühmadeks olid teenuste pakkujad, poliitika kujundajad, vabaühenduste töötajad, vabatahtlikud ja teadlased. Näiteks osalesid tervishoiu teemalisel arutelul huvirühmade esindajatena arstid, psühholoogid, ämmaemandad ja meditsiiniõed. Hariduse teemalisel arutelul osalesid sisserändajatele mõeldud rootsi keele kursuste (svenska för invandrare, SFI) ja ametialaste SFI-kursuste (svenska för yrkesutbildade, SFX) õpetajad, samuti Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse ning Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liidu esindajad. Tööhõive teemalisel arutelul osalesid kohalike omavalitsuste, maakondliku haldusnõukogu ja Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse esindajad. Täielik loetelu teemaaruteludel osalenud huvirühmadest on esitatud 2. lisas.

Ühepäevane tööhõivealase lõimumise teemakoosolek toimus Malmös koostöös Malmö migratsiooni-, mitmekesisus- ja heaolu-uuringute instituudiga (MIM). Neli poolepäevast teemaarutelu toimusid ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti Põhjamaade ja Balti riikide piirkondlikus esinduses Stockholmis. Kõigil aruteludel keskenduti pagulaste lõimumist takistavatele ja soodustavatele teguritele ning tegevuskavadele ja kogemustele, millele osalejad soovisid tähelepanu juhtida. Lisaks oli aruteludel võimalik käsitleda teemasid, mis olid esile kerkinud erialakirjanduse ülevaate koostamisel. Pärast arutelusid paluti osalejatel e-posti teel koosoleku protokoll läbi lugeda ja sellele kommentaare lisada.

Uuringu jooksul küsitleti 11 rühmaintervjuu ja kolme individuaalse intervjuu käigus 55 pagulast 13 riigist. Ehkki üldistusteks pole valim piisav, võimaldab see siiski eristada pagulaste lõimumisega seotud suundumusi ja kogemusi. Eelistati rühmaintervjuusid, sest need võimaldasid osalejatel oma kogemusi teistega jagada ja võrrelda. Valdav osa küsitletud pagulastest oli Rootsis elanud alla viie aasta. 15 küsitletut oli Rootsis elanud üle 20 aasta. Enamik küsitletud pagulasi elab Stockholmi piirkonnas. Neli vastanut elab Malmös või selle lähistel ning neli väikeses, ligikaudu 13000 elanikuga Bollnäsi linnas Hälsninglandi rannikupiirkonnas Kesk-Rootsis.

Küsitletavat leiti kohalike sisserändeorganisatsioonide, vabaühenduste ja SFI-koolide abiga, samuti pöördui ühes Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse kontoris spetsiaalselt pagulaste poole. Valimi koostamise põhimõtteks oli tagada erinevas vanuses meeste ja naiste esindatus. 34% vastanuist olid naised ja 66% mehed. Rühmaintervjuu RFSLi ruumides tehti spetsiaalselt selleks, et saavutada pagulaste seksuaalne esindatus. Selles intervjuus identifitseerisid kõik osalejad end homo-, bi-, trans- või interseksuaalsena. Osalejate vanus jäi vahemikku 18–71 aastat.

Ülejäänud intervjuud pagulastega tehti vabaühenduste ja sisserändajate organisatsioonide kooskäimiskohtades, ühes Rootsi keelekoolis ning väljaspool ühe Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse tööruume. Peaaegu kõik intervjuud toimusid rootsi keeles, ainult kolm olid inglise keeles, sest küsitletud tundsid end inglise keeles rääkides mugavamalt. Ülejäänud rühmades jaotati osalejad emakeele alusel, et neil oleks võimalik oma rühmakaaslaste juttu vajadusel tõlkida. Ühel rühmaintervjuul värvati appi tõlk, sest mitte ükski osalejatest ei tundnud end rootsi või inglise keelt rääkides mugavalt.

Uuringu kallutatatus

Üldiselt on lõimumiskavad ja õigusaktid riigi tasandil sarnased üle kogu Rootsi, kuid kohalik kontekst siiski varieerub. Ühiskonna ja majanduse ülesehitus on väga erinev sõltuvalt sellest, kas tegemist on väikese omavalitsusega hõredalt asustatud piirkonnas või suure linna ja seda ümbritsevate äärelinnadega. Struktuursed erinevused mõjutavad ka seda, milliseid kogemusi ja tulemusi on lõimumiskavade elluviimisel saadud ning millised on pagulaste praktilised kogemused. Ehkki uuringu raames konsulteeriti Rootsi eri osade huvirühmade ja pagulastega, on uuring geograafiliselt kallutatud. Projekti läbi viinud uurija töötas ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti Põhjamaade ja Balti riikide piirkondlikus esinduses Stockholmis. Suurte vahemaade ja projekti ajaliste piirangute tõttu ei olnud võimalik saavutada täielikku piirkondlikku esindatust. Üks huvirühmade kohtumine toimus Malmös, samas kui ülejäänud neli leidsid aset Stockholmis, valdavalt Stockholmi piirkonnast pärit osalejatega. Valdav osa küsitletud pagulastest elab samuti Stockholmi piirkonnas.

Analüüs

Pagulastega tehtud intervjuude ja huvirühmadega korraldatud kohtumiste tulemuste analüüsimisel on kasutatud temaatilist analüüsi. See tähendab, et empiirilistes andmetes on tuvastatud, ära märgitud ja läbi vaadatud asjakohased teemad või tegevusmustrid (Braun ja Clarke 2006). Teemad vaadati läbi uuringu eesmärki silmas pidades, et materjali tõlgendada ja tuletada selle põhjal uuringu järeldused ja soovitused. Tänu uuringu laiale ulatusele oli võimalik saada ettekujutus, kuidas eri valdkonnad on omavahel seotud ja kuidas pagulaste lõimumise olulised tegurid vastastikku sõltuvad.

Uuringu eetilised põhimõtted

Pagulaste intervjuerimist hõlmavate uuringute puhul on vaja arvestada ka eetilisi kaalutlusi. Peale selle, et kodumaalt pagemine ja reis sihtriiki võisid põhjustada pagulasele trauma ning tekitada ebakindlust, võivad niisugused kogemused mõjutada ka seda, kuidas ta ennast uues keskkonnas sisse seab ja kuidas ta suudab või soovib lõimuda. Samuti võivad need kogemused mõjutada pagulase valmisolekut ja suutlikkust uuringus osaleda.

ÜRO pagulaste ülemvoliniku ameti eetikasuunised pagulaste kaasamise kohta ei puuduta konkreetselt sedalaadi uuringuid. Lääne-Euroopas korraldatud projekti käigus järgis iga meeskond aga teatud eetilisi suuniseid. Käesoleva projekti eetilised suunised olid seotud uurija rolliga, s.t austuse, heatahtlikkuse ja õiglusega isikute vastu. Juhitud põhimõtetest nagu läbipaistvus, konfidentsiaalsus, vabatahtlikkus ja põhjendamatu mõju vältimine. Küsitletud pagulaste nimesid pole kasutatud ning anonüümsuse kaitseks on konteksti muudetud.

Lõpetuseks tuleb märkida, et käesolev uuring pole mõeldud esindama kõiki Euroopa Liidu liikmesriike, samuti polnud eemärgiks kvantitatiivne uuring, mis annaks suure hulga statistilisi andmeid. Tegemist on kvalitatiivse uuringuga, mille raames peeti nõu nendega, kes koostavad ja teostavad pagulaste lõimumise tegevuskavasid ja toetusprogramme, samuti pagulaste enestega. Selle lähenemise väärtus seisneb kõigi nimetatud osapoolte ühendamises viisil, mis võimaldab omavahel rääkida ja kavandada, kuidas korraldada tulevikus uuringuid pagulaste lõimumise kohta Euroopa Liidus. Lisaks aitab see kindlaks teha, millised on pagulaste lõimumisel Euroopa Liidus sagedamini ette tulevad takistavad ja soodustavad tegurid, ning tõsta esile häid tavaid, mida on seni takistuste ületamiseks kasutatud.

Dokumentide analüüs

Uuringu alguses analüüsiti põhjalikult lõimumist käsitlevaid materjale, tuvastamaks, millised teadmised on Rootsis juba olemas ning milliseid poliitikaaltdkondi peetakse pagulaste lõimumise seisukohast asjakohaseks. Analüüsiti 2000. aastail avaldatud uurimistöid, poliitikadokumente, ametlikku statistikat ja aruandeid, vabaühenduste aruandeid. Ilmnes, et üldiselt on põhjalikult uuritud viit valdkonda: tervis, eluase, haridus, tööhõive ja sotsiaalse lõimumise eri aspektid. Huvirühmad ja riiklik tugirühm kinnitasid, et need valdkonnad on pagulaste lõimumist Rootsis käsitlevate uuringute puhul kõige asjakohasemad. Erialakirjanduse ülevaate koostamine andis teavet, mida Rootsis lõimumise all mõistetakse, kuidas sellest räägitakse, kuidas seda analüüsitakse ja mõõdetakse. Samuti seda, milliste takistuste ja olukordadega pagulased võrreldes teiste sisserändajatega kokku puutuvad ning kuidas lõimumist saaks parandada.

Erialakirjanduse ülevaade

Lõimumist on Rootsis põhjalikult uuritud nii teadus- kui valitsusasutustes ja vabaühendustes. Seetõttu ei olnud käesoleva projekti puhul võimalik hõlmata ja analüüsida kõiki teadusuuringuid jm uurimusi. Eriti põhjalikult näisid Rootsis olevat uuritud järgmised teemad: tervis, eluase, haridus, tööhõive, sotsiaalse lõimumise eri aspektid. Enamik kvalitatiivseid uuringuid on tehtud tööhõive vallas, sest valitsus peab seda lõimumise seisukohast elutähtsaks. Teiste valdkondade uuringud on valdavalt kvantitatiivsed.

Kohtumised huvirühmadega ja intervjuud pagulastega tõid esile lõimumise keerukuse ning näitasid, kuidas lõimumise eri valdkonnad üksteist mõjutavad. See vastastikune sõltuvus ei kajastu aga eriti hästi erialakirjanduses. Näiteks on tavaline, et lõimumist töö ja elutingimuste vallas uuritakse eraldi teemadena, ehkki töö mõjutab sageli alalise elukoha leidmise väljavaateid, saada olevate korterite vähesus võib aga negatiivset mõjutada tööturule lõimumist. Lõimumise jaotust teema- või poliitikavaldkondadeks ilmestavad kõige paremini teadus- ja valitsusasutuste erinevad tegevusalade ja pädevuste kirjeldused nende spetsialiseerumisala piires. Kuna käesolev erialakirjanduse ülevaade kajastab uuringu käigus ilmnevat, järgitakse aruandes eespool esitatud temaatilist jaotust. Kui on tõendeid vastastikusest sõltuvusest, tõstetakse esile eri valdkonnad omavaheline seos.

Erialakirjanduse ülevaatesse lisati kaks teemat: perekonnaga taasühinemine ja varjupaiga taotlemise protsess. Need teemad on Rootsis suhteliselt vähe uuritud, kuid neid peeti pagulastega kohtumistel ning huvirühmade ja riikliku tugirühmaga peetud konsultatsioonidel pagulaste lõimumise seisukohast väga oluliseks. On tähendusrikas, et enamik Rootsi lõimumisuuringuid ei tee vahet pagulastel ja teistel sisserändajail, nt võõrtöajal. Seevastu suurem osa lõimumist käsitlevaist teadusuuringuist vaatleb eraldi Rootsis ja välismaal sündinuid ning teeb vahet isikuil, kelle vanemad on sündinud kas Rootsis või välismaal. Lisaks sellele teevad teadlased sageli vahet ka neil, kes on sündinud Euroopa Liidus/Euroopa Vabakaubanduse Assotsiatsiooni kuuluvates riikides või väljaspool. Pagulaste konkreetne olukord ja nende lõimumist takistavad tegurid teiste sisserändajate rühmadega võrreldes leidsid erialakirjanduses siiski mõnevõrra käsitlemist ning sellele pöörati põhjalikku tähelepanu käesoleva uuringu raames korraldatud konsultatsioonidel ja intervjuudes.

Eluase

Teiste sisserändajate rühmadega võrreldes elavad pagulased sagedamini üüripinnal ning harvem oma korteris või majas (Bråmås et al. 2006; Boverket 2009:75). 2009. aastal elas enam kui 85% kõigist pagulastest üüripinnal. Ümber asustatud pagulaste seas oli üürnike osakaal isegi suurem – üle 90% (Boverket 2009:74). Võõrtöjõu seas oli vastav osakaal 61% ja õppima tulnute seas 49% (Boverket 2009:74).

Miks suur osa isegi aastaid Rootsis elanud pagulastest üürib elamispinda, on osaliselt tingitud pagulaste kehvast majanduslikust lõimumisest viimaseil aastakümneil (Boverket 2009:8–9). Eluasemeturul kogevad pagulased mitmeid takistusi, sh diskrimineerimist (DO 2010). Mis veelgi olulisem - konkurents üürikorterite turul on väga suur (Boverket 2005:31–35). Mitmes aruandes jõutakse järeldusele, et pagulased puutuvad eluasemeturul kokku lõimumist takistavate finantsmehhanismide ja riiklike elamispindade vähesusega (Boverket 2009:8–9).

Paljudes Rootsi piirkondades, eeskätt suuremates linnades, on puudus nii era- kui ka üürikortereist (Migrationsverket 2012b:42; Migrationsverket 2013:28). Kuna valdaval osal pagulastest ei ole muud võimalust kui elada üürikorteris, on üürikorterite puudus lõimumise seisukohast tõsine probleem. Olukorda halvendab veelgi väikeste korterite puudus. See probleem mõjutab paljusid pagulasi, sest enamik neist saabub Rootsi üksi ja nende majanduslik olukord on pingeline. Samuti on puudus nelja- ja enamatoalistest korteritest, mis mõjutab rohkem kui kahe lapsega pagulasperede taasühinemist (Migrationsverket 2012b:42).

Elamuettevõtete ja majaomanike nõudmised töökoha ja sissetuleku suhtes on samuti väga oluline takistus, mis ei võimalda pagulastel Rootsis sobivat elukohta soetada (Boverket 2009:8–9). Eluasemeturu künnised ei ole ainuüksi pagulaste probleem. Praegu ei suuda iga üheksas Rootsis elav inimene, s.t kokku miljon inimest, täita eluasemeomanike poolt üürikorteri tagatiseks seatud tingimusi (Metro 2013). See olukord aga süvendab veelgi pagulaste probleeme eluasemeturule lõimumisel.

Sissetulekuga seotud nõuded on üks näide, kuidas on omavahel seotud lõimumine eluaseme- ja tööturule. Teiseks vastastikuse seose näiteks on sobilike üüripindade vähesus, mis kahandab omakorda pagulaste võimalusi elada soodsa tööturuga piirkonnas ning mille tulemuseks on pagulaste kehvem tööhõive (Migrationsverket 2012b:42).

Probleemid eluaseme leidmisel päädivad sageli kitsastes tingimustes elamisega ning see mõjutab negatiivselt tervist ja õppimist. Nimetatud teemasid käsitletakse sageli erialakirjanduses (Molina 2006; Boverket 2009; Myrberg 2012). Mitmes uuringus on ülerahvastatuse põhjusi peetud pigem

struktuurseks ja poliitiliseks probleemiks kui pagulastega seotuks. Olud, sageli just majanduslikud, on aga põhjus, mis sunnib pagulasi elama ülerahvastatud majapidamistes (Boverket 2009:8–9).

Rootsis saavad varjupaiga taotlejad valida, kas otsivad ise elukoha või pöörduvad elukoha leidmiseks Rootsi migratsiooniameti poole. Uuringud näitavad, et ise koos sõprade, sugulaste või teiste kaasmaalastega elukohta otsivad varjupaiga taotlejad suudavad aja jooksul pisut paremini eluaseme- ja tööturule lõimuda kui need, kes migratsiooniameti abil kohalikesse omavalitsustesse elama paigutatakse (Boverket 2008:34–35). Need eelised võivad ehk korvata ebamugavuse, mis kaasneb ülerahvastatud korteris elamisega, millega pagulased peavad leppima, kui nad otsustavad esimestel Rootsis viibimise aastil ise omale elukoha otsida.

Veebilehe Migrationsinfo.se (2012a) andmeil näivad sisserändajad viis aastat pärast Rootsi saabumist olevat rohkem segregeeritud kui saabumise hetkel. Sellel tundub olevat kaks peamist selgitust. Esiteks, segregatsioon on sotsiaalsete ja majanduslike ressursside kättesaadavuse tagajärg. Uuringutest (Andersson et al. 2010:251) ilmneb, et segregeeritud piirkondadesse, kust sisserändajad ära kolisid, tulid asemele märkimisväärselt vaesemad ning suurema tõenäosusega töötud ja toimetulekutoetusest sõltuvad elanikud, mistõttu säilis selle piirkonna vilets sotsiaalmajanduslik ja struktuurne olukord. Teiseks, sarnaselt enesesegregatsiooniga otsivad paljud varjupaiga taotlejad ja pagulased üles oma kaasmaalased sotsiaalvõrgustiku loomiseks. Uuest kultuuri- ja keelekeskkonnast põhjustatud probleemidega eluetapil on suhted sugulaste ja kaasmaalastega äsja saanud pagulaste jaoks eriti olulised (Integrationsverket 2000:61).

Töehõive

Võrreldes põliselanikega iseloomustab pagulasi Rootsis, et suurema tõenäosusega on nad töötud, omavad ajutist töökohta, teenivad väiksemat sissetulekut või on oma töö jaoks üle kvalifitseeritud (Bevelander 2011; Lundborg 2012; Regeringen 2012a). See peab eelkõige paika esimestel saabumise järgsetel aastatel. 2010. aastal oli vaid 30%-l kolm aastat Rootsis elanud pagulastest töökoht (Regeringskansliet 2010). Võrreldes naisi ja mehi, olid naised suurema tõenäosusega töötud (Bevelander 2009).

Ajategur on tööturule lõimumise seisukohast ülioluline nii meeste kui naiste jaoks. Kuidas töö saamise tõenäosus Rootsis aastatega paraneb, võib täheldada selget lineaarset tendentsi (Bevelander et al. 2009:26). Lundborgi (2012:8) hinnangul on pagulaste ja põlisrootslaste erinevus töehõive tasemes pärast esimest aastat 27%. 11 aastat riigis viibinud pagulaste puhul väheneb erinevus töehõive tasemes põlisrootslastega võrreldes ligikaudu 10%-le (Lundborg 2012:28). Szulkin (2012:6–7) tuvastas, et naissoost sisserändajate tööalane lõimumine on pärast 11 Rootsis viibitud aastat teiste Euroopa riikidega võrreldes märksa parem.

Vaadeldes pagulaste tööpuuduse taset erinevates omavalitsustes üle kogu Rootsi, toovad Bevelander ja Lundh (2007) esile, et on kaks liiki tööturgusid, mis on pagulastele soodsamad: omavalitsused, kus ei ole ülikoole ja kus nõudlus tööjõu järele on traditsiooniline, ning suuremad linnad, kus on tugev erasektor (Bevelander ja Lundh 2007:23–24).

Bevelander (2009; 2011) on uurinud pagulaste riiki sisenemise staatust nende töehõive vaatenurgast. Ta leiab, et Rootsi perekonnaga taasühinemise kaalutlusel saabuvad pagulased leiavad tööd kiiremini kui varjupaiga taotlejana saabuvad, kes omakorda suudavad ümber rasustatud pagulastest kiiremini tööturule lõimuda (Bevelander 2011:2).

Hagström (2009:159–160) väidab, et ümber asustatud pagulaste madalam töehõive tase on tingitud sellest, et neile määratakse enne Rootsi saabumist elukoht omavalitsustesse, kus on keskmisest suurem tööpuudus. Seevastu need, kes lubatakse riiki varjupaiga taotlemise protsessi kaudu, võivad omale ise elukoha valida. Rönqvisti (2009:156–157) sõnul avaldab võimalus valida ise omale elukoht positiivset mõju pagulaste töehõivele. Veel üheks positiivseks teguriks, mis on seotud elukoha valimise vabadusega, on võimalus kolida lähemale oma etnilisele võrgustikule. Ka see

on positiivselt mõjutanud pagulaste töö leidmise võimalusi (Rönqvist 2009:156–157; Bevelander 2011:22).

Rootsis on kasutusel spetsiaalsed poliitikameetmed, soodustamaks sisserändajate osalemist tööturul, nt riiklikult toetatavad töökohad (Arbetsförmedlingen 2013c) ja nn uue alguse töökohad (Arbetsförmedlingen 2013b). Samuti on olemas konkreetne pagulastele mõeldud programm, et toetada kiiremat tööturule lõimumist. Pärast 2010. aasta kohanemisreformi on kõigil 20–65-aastastel pagulastel programmi raames õigus individuaalsele kohanemiskavale ja majanduslikule kohanemistoetusele (Arbetsförmedlingen 2013a; SKL 2011).

Rootsi riiklik tööhõiveteenistus koostab koostöös pagulaste ja kohaliku omavalitsuse, ettevõtete ja organisatsioonidega pagulasele personaalse kohanemiskava. See hõlmab minimaalselt SFI- ja kodanikuõppekursusel osalemist ning töökoha saamiseks ettevalmistavaid tegevusi, nt haridust, ametialast väljaõpet ja töökogemust puudutava teabe valideerimine (Arbetsförmedlingen 2013a; SKL 2011). Kohanemistegevustes osalevatel pagulastel on õigus saada abi juhendajalt (etableringslots), kes toetab neid töö otsimisel (Regeringskansliet 2010; Regeringskansliet 2013). Kuna kõnealune reform on olnud jõus vähem kui kolm aastat, on veel liiga vara teha järeldusi selle pikaajaliste mõjude kohta pagulaste lõimumisel tööturule.

Haridus

Rootsis on peamiseks lõimumist toetavaks teguriks rootsi keele oskus, mis hõlbustab töö leidmist, igapäevaeluga toimetulekut ja ühiskonnaelus osalemist. Kõigile sisserändajatele, sh pagulastele, pakutakse tasuta keeleõpet spetsiaalsetel sisserändajatele mõeldud erineva raskusastmega rootsi keele kursustel. Kursuse läbimine on individuaalsetes kohanemistegevustes osalevatele pagulastele kohustuslik.

Värskeimate statistiliste andmete põhjal, mis pärinevad 2007/2008. aastast, olid 29% SFI-kursustel osalenutest pagulased (Skolinspektionen 2010). Viimase aastakümne jooksul on osalenute arv enam kui kahekordistunud (41 000 osalejat 2001. aastal ja 102 000 osalejat 2011. aastal), kusjuures 59% osalenuist on naised ja 41% mehed (Skolverket 2012b). Kirjaoskamatus või puuduliku kirjaoskusega osalejate arv kursustel tõusis 2006. aasta 7300-lt 2010. aastaks 14 000-le.

Kursuste eesmärk on tagada rootsi keele funktsionaalsed algteadmised, valmistada osalejaid ette edasisteks õpinguteks ja parandada nende juurdepääsu tööturule (Statskontoret 2009; Skolverket, 2012a:2). Seega reguleerivad ja mõjutavad SFI-kursuseid nii hariduspoliitika ja hariduseesmärgid kui ka tööturuga seotud eesmärgid. Tugev seos hariduse ja tööhõiveteenistuse vahel avaldub ka töösiasjas, et SFI-kursustel osalevatel tudengitel on õigus õpinguid tööga ühendada (Riksdagen 2010a). Koolid on seadusega kohustatud tagama, et tudengitele antakse võimalus praktiseerida rootsi keelt töökeskkonnas ja et SFI-kursustel õppimist saab ühendada teiste tegevustega, nt kvalifikatsiooni, tööpraktika või muu koolituse valideerimine (Skolverket 2012a:2). Seni aga pole kuigi paljud SFI-koolid aidanud õpilastel omale praktikakohta leida (Statskontoret 2009; Kennerberb ja Åslund 2010:6–7).

Lisaks SFI-kursustele peavad kohanemistegevustes osalevad pagulased läbima ka kodanikuõppekursuse, mis peaks andma põhiteadmised Rootsi ühiskonnast ja looma aluse edasisteks õpinguteks Rootsis. Õppekeel peaks olema osaleja emakeel või mõni muu keel, mida ta hästi valdab (Arbetsmarknadsdepartementet 2012:137; Regeringen 2012c).

Pagulaste kvalifikatsiooni, väljaõppe ja ametialaste kogemuste valideerimine on ülioluline, et hõlbustada edasiõppimist ja tagada töö leidmise võimalused. Rootsis on selles vallas tehtud mitmeid jõupingutusi ning kavas on ellu viia täiendavaid reforme ja meetmeid. 2013. aastal tegi valitsus Rootsi avaliku halduse ametile ülesandeks selgitada välja ja hinnata, millised valideerimisvahendid ja -meetodid on äsja saabunud sisserändajate oskuste hindamiseks tõhusad. 2013. aasta juunis, s.t käesolevat lõimumisuuringut käsitleva aruande koostamise lõppjärgus, teatas ülalnimetatud amet, et kvalifikatsiooni valideeritakse Rootsis vähe, et huvirühmad tõlgendavad valideerimise mõistet erinevalt ning et õigupoolest tähistabki valideerimine erinevaid asju. Aruandes märgiti, et valideerimise vallas on vaja tõhusamat kooskõlastamist, ning pakuti välja Rootsi riikliku

töehõiveteenistuse võetavad järelmeetmed, et selgitada mõningaid valideerimise aspekte ja teha kindlaks, millised tegurid on valideerimise seisukohast olulised (Statskontoret 2013:6). Ühes teises hindamisanalüüsis, mille koostas 2013. aastal Rootsi kõrgharidusnõukogu, uuritakse seda, milliseid meetodeid tuleks välismaiste akadeemiliste kraadide hindamisel kasutada juhul, kui vastavad dokumendid puuduvad (Regeringen 2012b).

Tervis

Pagulaste tervist on Rootsi erialakirjanduses põhjalikult käsitletud. Uurimused keskenduvad tööpuuduse ja tervise seosele ning pagulaste juurdepääsule tervishoiuteenusele jt sotsiaalteenustele (Lindencrona et al. 2006). Samuti on võrreldud pagulaste, võõrtöötajate ja põlisrootslaste elatustaset (Vogel et al. 2002). Uurimused viitavad, et pagulastel ja varjupaiga taotlejatel on Rootsis põliselanike ja võõrtöötajatega võrreldes kehvem vaimne ja füüsiline tervis (Vogel et al. 2002; Regeringen 2008b).

Mitmed teadlased ja praktikud on leidnud, et kehv tervis võib rängalt vähendada pagulase võimet ja võimalusi lõimuda vastuvõtva ühiskonna ellu ning keskenduda õpingutele (sh õppida rootsi keelt), leida töökoht ja osaleda ühiskonnaelus (Björkqvist ja Wolandt-Pfeiffer 2001:1; Regeringen 2008; Eriksson-Sjöo et al. 2010). Kehva tervise põhjused on uuringute põhjal erinevad: osa uuringuid tõstab esile rände eelnenud tegureid, samas toonitavad teised, et heaolu, haigusi ja suremust mõjutavad rände järel kogetud tegurid (Björkqvist ja Wolandt-Pfeiffer 2001; Vogel et al. 2002; Lindencrona et al. 2006; Hollander et al. 2012).

Esimeste puhul viidatakse sageli päritoluriigis saadud füüsilistele vigastustele, traumadele ja piinamisele, samuti tervishoiuteenuste piiratud kättesaadavusele. Üks Rootsi valitsuse aruanne leiab, et naissoost pagulastel on päritoluriigis meestega võrreldes halvem juurdepääs tervishoiuteenustele (Regeringen 2008a:24). Rände järel kogetud tegurite seas märgitakse varjupaiga taotlemise protsessi kestust ning stressi, ebakindluse, ärevuse ja sotsiaalse eraldatuse tunde süvenemist (Gunnarsen 2000; Ginsburg 2008:14; 26). Kõik need tegurid avaldavad nii lühemas kui ka pikemas perspektiivis tervisele negatiivset mõju.

Paljud teadlased on seisukohal, et pagulaste heaolu ja lõimumise seisukohast on suurem kaal teguritel, millega puututakse kokku rändele järgnevas elus, ning et vastuvõtvast ühiskonnas valitsevad tegurid aitavad kaasa vaimuhaiguste avaldumisele pagulaste seas olenemata sellest, kas varem esines stressihäireid või mitte (Lindencrona et al. 2006:30). Autorid väidavad, et pagulaste ja põlisrootslaste vahel valitseb ebavõrdsus, mille põhjustab pagulaste suurem kokkupuude haigusi tekitavate riskiteguritega Rootsis sisseseadmise järel (Lindencrona et al. 2006:12). Sellised riskitegurid seostuvad osaliselt sotsiaalse eraldatuse ja üldise elatustasemega. Teised autorid seostavad tervise ja sissetuleku, sotsiaalse staatuse ja tööhõive. Nad väidavad, et kehv tööturule lõimumine toob kaasa vaesuse, mis on suure haigestumuse peapõhjus väljastpoolt Põhjamaid pärit sisserändajate kogukondades (Klinthäll 2008:46). Mõned teadlased tõendavad, kuigi ei nimeta konkreetseid pagulasi, et töötavatel sisserändajatel esineb rohkem haigusi kui töötavatel põlisrootslastel (Vogel 2002).

Üks valitsuse aruanne kirjeldab tsükli, millesse mõned pagulased satuvad ja milles erinevad tegurid suurendavad haavatavust depressiooni ja stressi suhtes, mis omakorda avaldab negatiivset mõju tervisele. Nendeks teguriteks on äsja riiki saabunud pagulaste suutmatus minna tööturule, kehv palk, raske füüsiline töö ning piiratud haigushüvitis (Regeringen 2008a:24–25).

Frykmani ja tema kaasautorite (2006:8) hinnangul tuleb ette diskrimineerimist kriitilise tähtsusega riigiasutustes, nt sotsiaalkindlustusametis, tööbüroodes ning meditsiini- ja tervishoiuteenuste pakkuvates asutustes. Seda kinnitab ka üks hilisem uuring, milles tuuakse näiteid juhtumest, kus somaali päritolu pagulased on arstiabi saades kogunud tõrjumist (Svenberg 2011). Frykmani ja tema kolleegide uuringus viidatakse ka seosele diskrimineerimise ja kehva tervise vahel, seejuures seos on eriti tugev vaimuhaiguste puhul (2006:8).

Hoiakud ja sotsiaalne lõimumine

Johansson Heinö (2009:311–312) uurimusest ilmneb, et enamik rootslasi ei pea end rassistiks või natsionalistiks. Mella ja Palmi (2012:7–8) tehtud uuringu kohaselt suhtub enamik inimesi Rootsis sisseandesse ja kultuurilisse mitmekesisusse teoreetiliselt positiivselt. Need hoiakud peaksid aitama kaasa pagulaste sotsiaalsele lõimumisele. Mella ja Palmi uuringu kohaselt ei suhtle aga kolmandik elanikest mitte kunagi väljastpoolt Euroopat pärit sisseandajatega. Lisaks oli 66% vastanuist nõus väitega, et on sisseandajate rühmi, kes ei suuda meie kultuuriga lõimuda (Mella ja Palm 2012:7–8). See näitab hoiakut, mis võib takistada ühiskonnaeluga lõimumist.

Negatiivseimad uuringus avaldunud hoiakud seostuvad usutunnistuse ja lõimumisega. Valdav osa küsitlenuist, 56% nõustus väitega, et religioossed koolid ei soodusta lõimumist. Viies vastanuist suhtus äärmiselt kriitiliselt igasugusisse islamimaades kasutusel olevaisse looridesse. Mella ja Palmi (2012:8) arvates näitab see islamofobia taset Rootsis. Moslemiriikidest pärit pagulased (ja teised sisseandajad) on Rootsis diskrimineerimise suhtes haavatavad (Duvander 2001; Carlsson ja Roth 2007; Arai ja Skogman Thoursie 2009; Lundborg 2012:30). See ilmneb ka uuringuist, mis näitavad, et Rootsi tööandjad lükkavad tagasi araabiapärase nimega töötajaid. Selline asjaolu raskendab lõimumist ilmselgelt.

Hjermi ja Bohmani (2012:10) hinnangul süvenevad sisseandajate vastased hoiakud majanduslanguse, aeglase majanduskasvu ja suure tööpuuduse perioodidel. Teatud rolli mängib ka poliitiline õhkkond. Natsionalistlike ja populistlike parempoolsete poliitiliste parteide olemasolu ning nende mõju sisseandele ja lõimumispoliitikale võib süvendada võraste vastaseid hoiakuid (Hjerm ja Nagayoshi 2011:832–833; Hjerm ja Bohman 2012:10). Rootsi parlamendis on alates 2010. aastast esindatud üks sisseandevastane partei - Rootsi demokraadid, mis kogus 5,7% valijate häältest.

Oma isikut kodaniku passiga tõendada suutvad pagulased saavad taotleda Rootsi kodakondsust pärast nelja aastat alalise elamisloa alusel riigis viibimist. Kes seda ei suuda, vabastatakse eeskirjade ja lõimumispoliitika alusel isiku tõendamise nõudest pärast vähemalt kaheksat aastat Rootsis elamist. Praktikas kehtib see erand eeskätt Afganistanist ja Somaaliast pärit pagulastele (Migrationsverket 2012c; Migrationsverket 2012d).

Kuigi parlamendivalimistel hääletamise õigus on üksnes Rootsi kodanikel, laiendati kohalike omavalitsuste ja maakondlikel valimistel hääletamise õigust 1976. aastal ka mittekodanikest elanikele, kes on Rootsis registreeritud vähemalt kolm aastat (SCB 2008). Poliitiliste õiguste suurendamise kaalutluseks oli soov suurendada Rootsis elavate välisriigi kodanike poliitika huvi, enesest lugupidamist ja mõjujõudu (Bevelander 2010:286). 2010. aasta kohalike omavalitsuste valimistel hääletas aga vaid 36% välismaal sündinud, valijate nimekirja kantud mittekodanikest. Sama aasta parlamendivalimistel andis oma hääle 73% välismaal sündinud, ent Rootsi kodakondsusega isikuist. Välismaal ja Rootsis sündinud kodanike aktiivsus parlamendivalimistel erineb 14% võrra, kuid see lõhe on aja jooksul vähenenud (SCB 2011a).

Bevelanderi ja Pendakuri (2008:1, 19–21) läbi viidud valimiskäitumist käsitletud, enam kui 70 000 elanikku (sh 13 000 mittekodanikku) hõlmanud uurimus leidis, et Rootsi kodakondsuse saanud sisseandajad osalesid kodakondsuseta sisseandajatega võrreldes kohaliku omavalitsuse ja maakonna valimistel suurema tõenäosusega. Seetõttu näib, et kodakondsus mõjutab oluliselt valima minemise tõenäosust ning suurendab seeläbi soovi osaleda ametlikus poliitikas.

2013. aasta aprillis tutvustas kodakondsuskomisjon Rootsi kodakondsuse aruannet (Rootsi valitsuse ametlikud aruanded: SOU 2013:29). See sisaldas mitmeid ettepanekuid Rootsi kodakondsusseaduse muutmiseks. Aruande põhiidee seisnes selles, et kodakondsus suurendab mitmekesisuses ühiskonnas sotsiaalset sidusust. Ettepaneku kohaselt peaks see idee kajastuma kodakondsusseaduses, mille kohaselt saaks sünnijärgselt Rootsi kodakondsuse iga laps, kellel on vähemalt üks Rootsi kodakondsusega vanem. Sama kehtiks ka laste kohta, kelle vanemad ei ole Rootsi kodanikud, kui vähemalt ühel neist on alaline elamisloa ja ta on enne lapse sündi elanud Rootsis vähemalt viis aastat. Lisaks pakuti, et jõusse peaks jääma kehtiv säte minimaalse riigis

viibimise kohta enne võimalikku kodakondsuse andmist – neli aastat pagulaste ja kodakondsuseta isikute ning viis aastat kõigi teiste väljastpoolt Euroopat pärit sisserändajate puhul. Rootsi keele teatava taseme omandanud isikuil on ettepaneku kohaselt õigus taotleda kodakondsust tavapärasest aasta varem. Veel pakuti aruandes, et seadusele tuleks lisada Rootsi kodakondsuse põhitähendust edastav preambul.

Seoses õigusega olla poliitiliste ja/või otsuseid vastuvõtivate asutuste esindaja, osutavad mitmed uuringud, et välismaal sündinud inimesed on Rootsis märkimisväärselt alaesindatud. Need ilminguid leidub kõigil poliitiliste otsustusstruktuuride tasanditel (SCB 2008; Dahlstedt et al. 2011). 2010. aastal moodustas välismaal sündinud isikute arv Rootsi elanike koguarvust enam kui 15%, kuid nende esindatus otsuseid vastuvõtvides organites oli vaid pisut üle poole. Välismaal sündinud isikute osakaal kohalike omavalitsuste nõukogudes oli 2010. aastal 7,6%, maakonnanõukogude täiskogudes 7,7% ning parlamendis 8% (Mirgrationsinfo 2012b).

Varjupaiga taotlemise protsess

Rahvusvaheliste standardite kohaselt on Rootsis väga heal tasemel varjupaigasüsteem (Feijen ja Frennmark 2011). Rootsi valitsus on juba kaua osutanud vajadusele lühendada varjupaiga taotlemise protsessi ja rõhutanud pika menetluse negatiivset mõju. Alates 2009. aastast on Rootsi migratsiooniamet teadlikult keskendunud varjupaiga taotlemise juhtumite menetlemise aja lühendamisele ja tehtavate otsuste kvaliteedi parandamisele. See töö on olnud tulemuslik ja menetluse aeg on esmatasandil mitme kuu võrra lühenenud. 2012. aastal vähenes keskmine menetluse aeg 3,6 kuuni võrreldes 2002. aasta keskmiselt 7,4 kuu pikkuse ajaga. Põhimõtteks on, et mitte keegi ei peaks otsust ootama kauem kui kolm kuud (Migrationsverket 2012b:20).

Rootsis, sh lõimumist käsitlevas erialakirjanduses ja valitsuse poliitika hindamise dokumentides, on laialt levinud seisukoht, et liiga pikk varjupaiga taotlemise protsess kahjustab tervist ning võib hilisemat lõimumist mitmel viisil pikendada (Gunnarsen 2000). Rootsis on täheldatud, et pika ooteaja puhul oli varjupaiga taotlemise protsess valulik, sest seda iseloomustab sageli jõudeolek ja ebakindlus, mis ei võimalda pagulastel oma tulevikku planeerida. Selliste kogemustega võivad kaasneda kõrge stressitase ja psüühilised haigused (Lindencrona et al. 2008:125). Peale ebakindluse tuuakse teiste varjupaiga taotlemise protsessi ajal tervist kahjustavate teguritena välja eluaseme puudumine ja kehvad elutingimused, sotsiaalne tõrjutus ning ametnike poolt usaldamatuse ja kahtlustuse kogemine (Gunnarsen 2000; Ginsburg 2008:26–27).

Varjupaiga taotluste arv varieerub Rootsis aastast aastasse. 2012. aastal esitati Rootsi migratsiooniametile 43 887 varjupaiga taotlust, mis oli suurim pärast 1992. aastat (Migrationsverket 2012b; Migrationsverket 2013). Varjupaiga taotlejate arvu kasv viimaseil aastail on tekitanud probleeme ja põhjustanud soovitus pikemad ooteajad vastuvõtusüsteemis. See mõjutab nii neid, kes veel oma varjupaiga taotlust puudutavat otsust ootavad, kui ka neid, kellele on antud elamisloa ja kes ootavad vastuvõtmist mõnes omavalitsuses (Riksrevisionen 2012:3). Uuringud prognoosivad, et 2012. aasta 6000-lt kasvab 2013. aastaks 9000-ni nende elamisloaga pagulaste arv, kes kohalikku omavalitsusse suunamist oodates vastuvõtusüsteemis kajastuvad (Riksrevisionen 2012:3). See on peamiselt seotud elukohtade üldise vähesusega Rootsis ning viitab, et lähiaastail võib lõimumisprotsess venima hakata.

Perekondade taasühinemine

Rootsis kehtiv perekondade taasühinemise poliitika võimaldab perekonnaliikmetega ühinemist üksnes siis, kui vastuvõtvas riigis elavale isikule on antud alaline elamisloa. Perega taasühinemise alusel elamisloa saanud isikute arv varieerub Rootsis aastast aastasse. 2011. aastal ühines mõne oma pagulasena Rootsi saabunud perekonnaliikmega vaid pisut üle 3000 isiku. 2012. aastal küündis see arv peaaegu 7900-ni (Migrationsverket 2013).

ÜRO pagulaste ülemvoliniku ametile on teada mitmed näited, mis tõendavad, et perekonnaga taasühinemine on pagulaste tervise ja heaolu seisukohast elutähtis ning et perekonnast lahusolek raskendab lõimumist sageli oluliselt. Kahjuks on Rootsis minimaalselt tehtud uuringuid perekonnaga taasühinemise mõju kohta pagulaste lõimumisele. 3. peatükis tutvustatakse pagulastega läbiviidud intervjuusid ja huvirühmadega korraldatud konsultatsioone, mis kinnitavad tõsiasja, et perekonnaga taasühinemine on oluline.

Lineback ja Olson (2001:135) märgivad, et ametiisikutega kohtudes tahab enamik pagulasi esimese asjana teada, kas neil on võimalik perekonnaga taasühineda. Pagulastel kulub tavaliselt palju aega, et võtta ühendust ametivõimude ja teiste isikutega, kellelt nad loodavad perega taasühinemisel abi saada.

Perekonnaga taasühinemise juhtumites nõustamist ja õigusabi pakkuvad organisatsioonid Rootsi Punane Rist ja sotsiaalmisjon koostasid 2012. aasta novembris aruande „Vägen till familjeåterförening - nulägesrapport från arbetet med att återföra splittrade flyktingfamiljer”. See käsitles perekonnaga taasühinemist puudutavates tegevuskavades ja kohtupraktikas esinevaid puudujääke. Aruanne tegi kokkuvõtte praegustest tegevuskavadest ning osutas puudustele, millest tulenevalt on paljudel perekondadel raske või võimatu oma liikmetega taasühineda (Sociala Missionen ja Röda Korset 2012).

Üheks takistuseks perekondade taasühinemisel on kehtiva passi või mõne muu isikut tõendava dokumendi esitamise nõue, mida on pärast 2010. aastat karmistatud. Ühes migratsiooniküsimuste apellatsioonikohtu 2012. aasta jaanuaris tehtud pretsedenti loovas kohtuasjas täpsustatakse erandeid seoses kodaniku passi nõudega isikute puhul, kes on pärit riikidest, kus on raske või võimatu passi saada (nt Somaaliast pärit isikutel). Kohtuotsus annab võimaluse teha perekonnasidemete tõendamiseks DNA-analüüs. Samas ei anna otsus õiguslikke suuniseid olukordadeks, kus taotleja perekonna koosseis erineb pretsedenti loovas kohtuasjas kirjeldatust. Seega kehtivad passiga seotud nõuete erandid üksnes bioloogiliste sidemetega perekondade puhul. Käsitlemist ei leia adopteeritud lapsed, kasulapsed, sugulaste lapsed ja lastetud paarid.

Ülalkirjeldatud aruande kohaselt muudavad kehtivad isikut tõendava dokumendi nõuded perekonnaga taasühinemise eriti keerukaks Afganistanist ja Somaaliast pärit pagulastele, sest neil pole võimalik kodaniku passi esitada. Erandeid ei tehta ka pagulastele, kes saavad riikidest, kus toimub tagakiusamine ja kus inimesed kardavad isikut tõendava dokumendi saamiseks kohalike ametivõimude poole pöörduda (Sociala Missionen ja Röda Korset 2012:28).

Perekonnaga taasühinemist ei saa taotleda ka seadusliku hooldajata alaealised. Samuti selgub eelnimetatud Rootsi Punase Risti ja sotsiaalmissiooni aruandest, et sarnases olukorras olevate taotlejate puhul tehakse vahel erinevad otsused.

Probleemiks on ka see, et perekonnaga taasühinemise asjade menetlemise aeg nii saatkondades kui Rootsis tervikuna on sageli üsna pikk. See on toonud kaasa juhtumid, et menetlus lõpetatakse, sest lapsed saavad 18-aastaseks enne, kui jõutakse teha otsus (Sociala Missionen ja Röda Korset 2012:29).

Üldjuhul kogeb kaotus-, ärevus- ja süütunnet ning ebakindlust enamik pagulastest, kes ei saa pereliikmetega taasühineda. Need tunded võivad muutuda rõhuvaks ning raskendada uue teabe vastuvõtmist ja keeleõppele keskendumist (Lineback ja Olson 2001:135; Sociala Missionen ja Röda Korset 2012).

Konsultatsioonid huvirühmade ja pagulastega

See peatükk keskendub viiele eelnimetatud poliitikavaldkonnale: tervis, haridus, tööhõive, eluase ja sotsiaalne lõimimine. Peatükk tutvustab pagulaste ja huvirühmadega peetud kohtumistel kogutud teavet. Huvirühmadega korraldati viis kohtumist, millest igaühel käsitleti ühte konkreetset valdkonda. Huvirühmad hõlmasid kõiki, kelle töö on pagulaste lõimimise seisukohast asjakohane, nt teenusepakkujad, vabaühendused, erinevad asutused, ametid, teadlased.

Enamikul kohtumistest tõsteti esile teemavaldkondade piire ületavaid küsimusi. Seetõttu rõhutatakse aruandes läbivalt pagulaste lõimimise keerukust ja lõimimist mõjutavate tegurite seost, mis ilmneb ka huvirühmade ja pagulastega peetud kohtumistest. Samuti kirjeldatakse pagulaste lõimimisprotsessi olulisemaid või mõjusaimaid aspekte ja sekkumismeetmeid (nii positiivseid kui negatiivseid).

Peamiseks tähelepanu vääriavaks valdkonnaüleseks teguriks on esmalt aeg. Nii küsitletud huvirühmade esindajad kui pagulased leidsid, et aja möödumine toob kaasa positiivseid muutusi ja et aeg on lõimimise seisukohast kõige olulisem tegur.

Teiseks, konsultatsioonid huvirühmadega näitasid, et pagulase heaolu seisukohast on ülitalent perekonnaga taasühinemine. Kui see viibib või seda ei võimaldata, on pagulasel palju raskem alustada lõimimisprotsessi kõigis selle valdkondades.

Kolmandaks leiti, et varjupaiga taotlemise protsess hõlbustab hilisemat lõimimist, juhul kui Rootsi migratsiooniameti ametnikud kohtlevad pagulasi austusega ja teevad otsuseid kiiresti. Kui pagulane kogeb varjupaiga taotlemisel kahtlustamist ja diskrimineerimist, võib see tekitada lisatrauma, mis on vaja enne lõimimisele häälestumist emotsionaalselt läbi töötada.

Lõimimisel on Rootsis suured piirkondlikud erinevused. Pagulaste töövõimalusi, eluaseme leidmist ning olemasolevaid sotsiaalseid ja perekondlikke võrgustikke mõjutab oluliselt asjaolu, kas nad elavad suures linnas või maapiirkonnas, Põhja- või Lõuna-Rootsis.

Tervis

Tervis on tähtis lõimumispoliitika valdkond, kuna lõppkokkuvõttes on ülioluline osa pagulase lõimumisest seotud tema heaoluga. Seos tervise ja lõimumise vahel on vastastikune. Kehv tervis võib raskendada lõimumist ning kehvasti kulgev lõimumisprotsess võib põhjustada nii füüsilisi kui emotsionaalseid terviseprobleeme. Huvirühmade esindajate hulka kuulunud terviseasjatundjad nõustasid selle seisukohaga, rõhutades, et aeglasel lõimumisel on tervisele negatiivne mõju. Kui inimestel puudub võimalus kasutada oma andeid, oskusi ja väljaõpet, muutuvad nad altimaks depressioonile ja teistele vaimuhaigustele. Huvirühmad pakkusid välja, et sisukad tegevused varjupaiga taotlemise etapis võiksid pagulastes kasvatada tunnet, et nad on ühiskonnaga seotud ja et nende elul on mõte. See parandaks nende tervist ja avaldaks positiivset mõju lõimumisele.

Huvirühmade esindajad olid ühel meelel, et edasise lõimumise seisukohast on tervisealased meetmed kasulikud juba varases etapis, nt varjupaiga taotlejate ja pagulaste teavitamine tervishoiuteenuste kättesaadavusest. Nende kogemuste põhjal ei räägi paljud varjupaiga taotlejad oma tervislikust seisundist isegi tervishoiutöötajatele, kartes, et see mõjutab negatiivselt otsust elamisloa kohta. Seetõttu on oluline, et varjupaiga taotlejad saaksid teavet, mis aitaks neil turvaliselt oma tervisest rääkida.

👉 Hea tava näide

Stockholmi, Botkyrka, Södertälje, Salemi, Sollentuna, Upplands Väsby, Sundbybergi ja Nacka kohalikes omavalitsustes, samuti Östergötlandi maakonnanõukogus ja Skåne maakonnas töötavad terviseteavitajad (rootsi keeles „hälsokommunikatorerna”). Nad kohtuvad Rootsi migratsiooniametis ja SFI-kursusi korraldatavates keelekoolides äsja riiki saabunud pagulastega. Nad teavitavad pagulasi Rootsi tervishoiusüsteemist, traumajärgsest stressihäirest ja teistest tervisega seotud teemadest. Terviseteavitajad räägivad pagulastega sama keelt ja neil on sama kultuuritaust. Vajalikud teadmised omandavad nad kuuekuulisel tervishoiukursusel Stockholmis Karolinska ülikooli haiglas.

Botkyrkas, Södertäljes, Malmös ja Göteborgis korraldatakse äsja riiki saabunud pagulastele tervise edendamise kursust (rootsi keeles „Hälsoskola för nyanlända flyktingar”). Kursuse sihtrühm on äsja alalise elamisloa saanud pagulased. Kursus on vabatahtlik ja kestab umbes viis nädalat. Selle käigus saavad osalejad teavet Rootsi tervishoiusüsteemi kohta. Käsitletakse ka tüüpilisi probleeme, millega pagulased silmitsi seisavad, nagu stress, unehäired ja keskendumisprobleemid. Kursuse eesmärk on pakkuda osalejatele võimalust arutelude kaudu üksteist toetada. Kursust viivad läbi meditsiiniharidusega spetsialistid, keda abistavad tõlgid.

Perekonnaga taasühinemise mõju tervisele

Üks huvirühmade poolt käsitletud, paljude pagulaste psühholoogilise heaolu tegur on taasühinemine perekonnaga või täpsemalt selle võimaluse puudumine. Paljude pagulaste jaoks tähendab kodumaalt põgenemine sageli lahusolekut perekonnast; laste, õdede-vendade ja vanemate mahajätmist ohtlikku piirkonda või perekonnaliikmete põgenemist eri riikidesse. Nad ei tea, mis on pereliikmeid saanud, ja see on tavaliselt väga stressirohke, sest enamik neist ei saa perekonna või sõprade külastamiseks päritoluriiki naasta. Lahusolekuaeg võib venida aastate ja aastakümnete pikkuseks ning see suurendab kaotusetunnet ja südamevalu.

Paljud küsitletud pagulastest kirjeldasid, et nende prioriteet pärast saabumist oli soov perekonnaga ühendust hoida ja Rootsis taasühineda. Konsultatsioonidele tuginedes võib öelda, et Rootsis kohaldatakse kahte põhimõtet, mida paljudel pagulastel on keeruline aktsepteerida. Esiteks ei lubata üle 18-aastastel lastel tavaliselt Rootsis oma vanematega taasühineda ning seetõttu võivad pered jääda lahku ja pereliikmed laiali üle kogu maailma. Teiseks – Rootsis ei võimaldata perekonnaga taasühineda paaridel, kellel puuduvad ühised bioloogilised lapsed või kes pole enne riiki saabumist pikemat aega püsivalt koos elanud.

Nagu üks noor mees selgitas...

“Mulle on öeldud, et kuna meil pole lapsi, ei tohi ma oma naist Rootsi tuua. See tekitab meie mõlema jaoks suurt stressi, kuid ma ei saa sinna midagi parata. Pärast elamisloa saamist on mul lubatud reisida kõikjale üle kogu maailma, välja arvatud Somaaliasse. Et näha oma naist ja pereliikmeid, peaksin saatma neile raha naaberriiki sõitmiseks, et neid siis seal külastada. See on aga mu majandusliku olukorra tõttu võimatu.”

Noor somaali päritolu mees. Intervjuu toimumiskoht: Spånga

Traumajärgse stressihäire mõju lõimumisele

Peale soovimatu lahusoleku perekonnaliikmeid tõtsid paljud pagulased esile, et kannatavad traumajärgse stressihäire all. Huvirühmade esindajate seas olnud psühholoogide sõnul on tavaline, et kohe pärast elamisloa saamist kogevad pagulased heaolutunnet. Paljude traumajärgse stressihäirega pagulaste enesetunne seevastu halveneb mingil hetkel pärast elamisloa saamist, sest just siis meenuvad allasurutud tunded ja traumaatilised kogemused. Asjatundjate sõnul võib tähelepanuta jätmise korral häire kujuneda vaimuhaiguseks ja takistada lõimumist.

Mõne huvirühma esindaja kirjeldatud tüüpiline allakäiguspiraal avaldub selles, et traumajärgne stressihäire (või mõni muu stressi ja depressiooni sümptom) põhjustab unetust ja keskendumisraskusi, mis omakorda kahjustab tõsiselt tervist. Keskendumisraskused mõjutavad inimese õpi- ja töövõimet. Paljud SFI-kursustel osalevad pagulased mainisid emotsionaalse stressi ja unetuse põhjustatud keskendumisraskusi ja õpiprobleeme.

“Ma ei saa magada ja mul on raske keskenduda, sest mõtlen sellele, mida olen läbi elanud. Somaalias olin klassi parim, kuid siin ei saa ma nii hästi hakkama. Kui püüan õppida, tunnen, nagu mingi takistus oleks ees.”

Uuringus osalenud noor somaali päritolu naine. Intervjuu toimumiskoht: Tensta.

➤ Hea tava näide

Mõningates Rootsi suuremate linnade haiglates asuvad psühholoogiakeskused pakuvad piinamise, traumade ja kriisidega kokku puutunud pagulastele teraapiavõimalusi. Ka Rootsi Punasel Ristil on mitu keskust, kus pakutakse abi traumajärgse stressihäirega pagulastele.

Haavatavad rühmad

Huvirühmad nimetasid eriti haavatavate rühmadena elamisloast ilma jäetud varjupaiga taotlejaid, ajutise elamisloaga isikuid, naisi ning seksuaal- ja soovähemuste hulka kuuluvaid pagulasi. Seksuaal- ja soovähemused ning naised võivad olla eriti haavatavad seetõttu, et neile on päritoluriigis varem osaks saanud diskrimineerimine, nt võis neile arstiabi kättesaamatu olla. Stockholmis intervjueeritud pagulaste rühm, kuhu kuulusid nimetatud vähemuste esindajad, tõi välja, et päritoluriigis ei võimaldatud neile juurdepääsu tervishoiuteenustele ning nad kogesid diskrimineerimist. Huvirühmad tõstsid esile, kui oluline on meditsiinitöötajate kultuuridevaheline asjatundlikkus ning teadlikkus eriti haavatavatest inimrühmadest. Teisalt olid pagulased ja huvirühmad ühel meelel, et tervishoiuspetsialistid ei tohiks teha pagulaste tervisealaste vajaduste kohta üldistusi. Küsitletud pagulased märkisid, et nad ei taha lasta end nimetada ohvriks. Samuti ei soovi nad tervishoiutöötajatelt erikohtlemist oma pagulase staatuse tõttu. Nad tõid esile, kui tähtis on mittediskrimineerimine, individina kohtlemine ja isiklike terviseküsimuste ärakuulamine (intervjuud Malmös ja Tenstas).

Varjupaiga taotlemise protsess

Seksuaal- ja soovähemusi esindav pagulasrühm märkis intervjuudel, et stressi suurendab varjupaiga taotlemise protsessis kogetud Rootsi migratsiooni ameti töötajate mõistmatu ja empaatiavaene suhtumine. Intervjueeritud kirjeldasid, et ametnikud soovitasid neil päritoluriiki naasta ja seksuaalset identiteeti varjata, ehkki Rootsi on otsustanud anda varjupaika ka oma kodumaal tagakiusamise ohvriks langenud seksuaal- ja soovähemuste esindajatele. Kaks pagulast väitsid, et neid solvasid märkused, et nad ei näe geid välja. Küsitletud pagulased olid pettunud varjupaiga taotlemisel osaks saanud eelarvamuslikus ja umbusklikus kohtlemises. Nende hinnangul on vajalik seksuaal- ja soovähemuste teemasid ja õigusi käsitlev koolitus, et tagada tulevikus varjupaiga taotlejatele õiglase kohtlemine (intervjuu toimumiskoht: Stockholm).

Nii huvirühmad kui pagulased tõid probleemina esile, et tegevusetus iseloomustab vahetult Rootsi saabumisele järgnevat perioodi, s.t otsuse ootamise aega. Alates 2012. aastast pole migratsiooni amet varjupaiga taotlemise ajal korraldanud ametlikke tegevusi, nt rootsi keele õpet. Seega pole pagulastel teha muud, kui minna migratsiooni ametisse intervjuudele ja oodata. Huvirühmad märgivad, et ebakindlus varjupaigaotsuse ootamise ajal ning soovimatu jõudeolek võivad tekitada stressi ja haigusi ning see omakorda võib lõimumisprotsessi keerukamaks või pikemaks muuta.

Mitmele küsitletud pagulasele keelduti esimeses astmes varjupaika andmast ning pärast teises või kolmandas astmes apellatsiooni esitamist ootasid nad enam kui aasta. Nad kirjeldavad pikaleveninud varjupaiga taotlemise perioodi kui aega, mis oli täis muresid, kitsikust ja masendust. Üks Afganistanist pärit pagulane ootas varjupaiga saamist kuus aastat, neli küsitletut pidid alalist elamisloa ootama neli aastat. Pärast taotluse tagasilükkamist ei olnud neil võimalik õppida ega töötada, neil puudus õigus tavaarstiabile ning nad muretsesid väljasaatmisohu pärast. Kõige selle tagajärjel tundsid nad pidevat pettumust kaotatud väärtusliku aja pärast, mida oleks saanud kasutada õppimiseks või töötamiseks.

Rändejärgsed tervishoiutegurid

Nagu käesolevas aruandes eespool märgitud, on paljud teadlased seisukohal, et vastuvõtvast ühiskonnas valitsevad tegurid on pagulaste tervise seisukohast olulisemad nendest, millega enne saabumist kokku puututi. Huvirühmad ja pagulased on ühel meelel, et ainuüksi kokkupuude Rootsi kultuuriga ja lõimumisprotsess ise võivad põhjustada terviseprobleeme. Nagu üks küsitletuist selgitas, võivad kogemust raskendada bürokraatia, asjassepuutuvate ametiasutuste ohtrad nõudmised kohanemisetapis, kahtlustused ja negatiivne hoiak:

“ Kui sulle antakse Rootsis pagulasena varjupaik, paraneb su olukord kahtlemata kohe. Ent selles haavatavas seisus võib ka kõige põgusam kokkupuude inimeste või ühiskonna kui terviku negatiivsete hoiakutega panna sind kahtlema, miks sa siia üldse tulid. Seevastu olukorras, kus rändad Rootsi töö eesmärgil ja mitte pagulasena, suudad negatiivsete hoiakutega kokku puutudes neid paremini taluda, sest saad alati pärast töö lõppu ja raha kõrvalepanemist kodumaale naasta. See on enamiku pagulaste jaoks täiesti ebareaalne võimalus.”

Assüüria päritolu mees, kes põgenes Türgist 1970. aastail. Intervjuu toimumiskoht: Hallunda.

Lõimumine võib Rootsi ülitiheda konkurentsiga eluaseme- ja tööturul olla eriti keerukas suurtes linnades. Enamikul äsja saabunud pagulastest on piiratud sotsiaalne võrgustik ja mõnel puudub see täielikult. See aga kahjustab võimalust leida korterit ja töökohta ning toob kaasa depressiooni. Eelkõige ohustab see pagulasi, kes saabuvad riikidest, kus haridussüsteem on sõja tõttu osaliselt kokku varisenud. Neil on töö leidmiseni sageli pikk ja raske tee. Üks Afganistanist pärit noormees kirjeldab seda nii:

“ Mõtlesin, et pärast elamisloa saamist saab kõik korda, kuid nii see ei ole. Kui oled saanud elamisloa, hakkad muretsema töö- ja elukoha pärast. See kõik on vaimselt väga väsitav.”

Intervjuu toimumiskoht: Akalla.

Nii huvirühmad kui pagulased kinnitasid, et haiguste ja suremuse, tööpuuduse, kehva elatustaseme ja sotsiaalse tõrjutuse vahel on seos. Kui oled vaene rikkas Rootsi riigis, mõjutab see juurdepääsu tervishoiuteenustele ja ravimitele. Kuigi Rootsi valitsus subsideerib tervishoiuteenuseid ja retseptiravimeid, on tegemist kulutustega, mida paljud küsitletud pagulased pidasid kalliks. Eriti hambaravi puhul, mida subsideeritakse vaid osaliselt.

➤ Hea tava näide

Kultuuridevaheline keskus (rootsi keeles Transkulturellt Centrum) on Stockholmi maakonnanõukogu pädevuskeskus, mis tegeleb teemadega nagu kultuuridevaheline psühhiaatria, varjupaiga taotlejate ja pagulaste tervishoid, varjupaiga taotlejate hambaravi ning dokumentideta sisserändajad. Keskus juhendab, nõustab ja koolitab varjupaiga taotlejaid ja dokumentideta sisserändajaid küsimustes nagu tervishoiuteenused varjupaiga taotlejatele ja pagulastele ning lastearsti-, psühhiaatria- ja hambaraviteenused.

Haridus

Pagulastel on väga erinev hariduslik taust alustades professoritest ja lõpetades koolihariduseta isikutega. Seetõttu rõhutasidki huvirühmad, kui oluline on kohandada haridusalast nõustamist ja teavitustööd inimeste konkreetseid vajadusi ning varasemat koolitust ja eriala arvestades. Huvirühmad rõhutasid, et varane sekkumine migratsiooniameeti ja riikliku tööhõiveteenistuse poolt on pagulaste üldise lõimumise tõhustamisel esmatähtis. Huvirühmad ja pagulased olid ühte meelt, et varasema väljaõppe ja töökogemuse valideerimine peaks toimuma esimesel võimalusel, sest see võimaldaks alustada sobiva täiendava väljaõppe või praktikaga. Õigeaegne ja õige teave on määrava tähtsusega nii pagulaste kui huvirühmade arvates. Teavet tuleks anda rootsi keele õppimise, keskkoolihariduse, valideerimise, praktika, erialase juhendamise, samuti sobivate ülikoolikursuste ja programmide kohta.

➤ Poliitikanäide: Individuaalsetele vajadustele kohandatud nõustamine

Riikliku tööhõive-teenistuse tegevuskava kohaselt peaks pagulaste nõustamine ja individuaalse lõimumiskava koostamine tuginema inimese varasematele kogemustele. Teavet tuleks anda erinevate töövõimaluste kohta ning arvestada olemasolevat erialast ettevalmistust ja omandatud haridust. Individuaalse lähenemisviisi kohaselt tuleks pagulasel aidata leida sobivat töökohta, mis võimaldaks rakendada oma oskusi, sest see soodustab lõimumist.

Huvirühmade sõnul on vanus hariduse puhul oluline tegur. Üle 50 aasta vanustel inimestel on väga raske leida motivatsiooni veeta mitu aastat koolipingis, eriti puuduva või lünkliku hariduse korral. Samas on noored pagulased sageli valmis ametialaste eesmärkide saavutamiseks läbima mitmeaastase koolituse. Mitu alla 30 aasta vanust küsitletud pagulast oli päritoluriigis läbinud üksnes põhikooli, ent Rootsis endale püsitanud pikaajalised hariduseesmärgid. Neil on plaan minna pärast rootsi keele kursust ja keskkoolitaseme täiendkursust õppima ülikooli. Nii nende kui teiste nendesarnaste jaoks on SFI-kursusel osalemine ülioluline, sest see valmistab ette edasisteks õpinguteks. Rootsi keel on Rootsis üks peamisi lõimumist soodustavaid tegureid.

➤ Hea tava näide: Kasulik kodanikuõppekursus

Alates 2011. aastast on pagulastel õigus osaleda vähemalt 60 tunni pikkusel kodanikuõppekursusel (Samhällsorientering). Kursuse teemade hulgas on nt Rootsi kultuur, tööturg, valideerimine, eluase, sotsiaalkindlustus, üksikisiku õigused ja kohustused. Üks küsitletuist, Saudi-Araabia päritolu pagulane osales kodanikuõppekursusel Stockholmis viienädalase araabiakeelse intensiivkursuse vormis. Ta jäi kursusega väga rahule ning sai enda sõnul hea ülevaate Rootsi ühiskonnast. See aitab tal edaspidi suhelda ametiasutustega ja orienteeruda töökoha leidmise protsessis.

Keeleõpe toetab lõimumisprotsessi

Kõik küsitletud pagulased pidasid keelt lõimumise seisukohast keskseks. Esiteks seetõttu, et rootsi keele oskus on nõutav enamikus töökohtades. Teiseks seetõttu, et see muudab elu Rootsis lihtsamaks ja aitab ühiskonnaelus osaleda. Mitmed küsitletuist olid veendunud, et rootsi keele oskus suurendab ühtekuuluvustunnet ja aitab rootslaste seas sõpru leida.

📌 Hea tava näide: Vestluspraktika vabatahtlikega

Rootsis on vabaühendused pikka aega korraldanud keeleõpet toetavaid tegevusi neile, kes osalevad SFI-kursustel ja kes õpivad rootsi keelt teise keelena (svenska som andraspråk, SAS). Rootsi Punasel Ristil on rootsi keele vestluskursused umbes 100 erinevas kohas ja neil osaleb igal aastal umbes 7000 inimest. Stockholmi piirkonnas tegutsev kohalik vabaühendus Internationella Bekantskaper (tõlkes „rahvusvahelised tutvused“) nimetab oma projekti suhtluspartnerluseks (rootsi keeles „medpratare“). See vabaühendus tegutseb äärelinnades, kus suur osa elanikkonnast on võõrpäritolu, ning pakub SFI- ja SAS-kursustel osalejatele rootsi keele praktiseerimise võimalusi.

Read more: <http://bekantskaper.se/aktiviteter-2/medpratare/> (website in Swedish)

SFI on üks neid asutusi, mis on Rootsis kõige tihedamini seotud pagulaste ja teiste sisserändajarühmade lõimumisega. Ellu on viidud riiklikke reforme ja kohalikke algatusprogramme, kohandamaks SFI-kursusi osalejate vajadustele paremini vastavaks. Stockholmi maakonnas on selliseks kohaliku tasandi näiteks SFX-mudel, mille raames pakutakse rootsi keele õpet erineva ametialase taustaga inimestele. SFX-kursusel osalejad säilitavad rootsi keele õppimise ajal ametialase identiteedi, tutvuvad oma eriala inimestega ja omandavad oma eriala terminoloogia.

Huvirühmad väljendasid sellise mudeli suhtes suurt poolehoidu ning pakkusid välja, et see tuleks kasutusele võtta kõigis piisava osalejate hulgaga omavalitsustes. Väiksemates omavalitsustes võib erinevatesse kutsealarühmadesse jagamiseks olla osalejaid liiga vähe. Huvirühmad osutasid aga võimalikule lahendusele. Gävleborgi maakonna naaberomavalitsused asusid koostööle, et jagada osalejad SFX-klassidesse. Õpilastele anti võimalus sõita naaberomavalitsusse, osalemaks ametialase tausta jaoks sobivates rootsi keele tundides. Seni on sellistel kursustel osalenud pagulaste osakaal olnud väga väike. Huvirühmade arvates võiks pagulastele pakkuda SFX-kursusel osalemist alati, kui see sobib isiku varasema haridusliku ja erialase taustaga.

SFI-kursustel osalejatel on seadusest tulenev õigus ühendada õpingud töö ja praktikaga. Valitsuse püüd aidata kaasa keeleõpingute ning töö ja praktika ühendamisele ilmnes mitme küsitletud pagulase kogemustes. Ühel somaali päritolu pagulasel, varastes kahekümnendates mehel, aitas Stockholmi äärelinnas tegutsev SFI-kool alustada osalise koormusega praktikat laos veokijuhina. Tema jaoks võimaldas praktika saada Rootsi tööandjalt soovituskirja ning suurendas võimalusi leida osalise tööajaga, hästi tasustatud tööd. Ta soovis koguda raha ülikooliõpinguiks ja saada inseneriks. (Intervjuu toimumiskoht: Spånga.)

Üks teine Stockholmi äärelinnas elav pagulane, kes soovib saada kokaks, ühendas samuti õpingud SFI-kursusel osakoormusega tööga sööklas:

“ See on hea võimalus ühendada koolis õppimine keeleoskuse praktiseerimisega tööl. Üheaegne töötamine ja õppimine muudab õppimise palju lihtsamaks.”

Eritrea päritolu mees. Intervjuu toimumiskoht: Spånga.

Mõlemad küsitletud pidasid ilmselgelt SFI-kursuste ühendamist praktika ja tööga väärtuslikuks strateegiaks, mis aitab tulevikus paremini lõimuda. Kahjuks pole need kaks näidet siiski üldiseloolumilikud. Uuringuist ilmneb, et olukord on inimeseti, kooliti ja geograafilisest asukohast johtuvalt väga erinev (Statskontoret 2009; Kennerberg ja Åslund 2010:6–7).

Kvalifikatsiooni valideerimine

Pagulastele on levinud probleemiks varasemat haridust, väljaõpet ja ametialast kvalifikatsiooni tõendavate dokumentide puudumine. Dokumentide puudumisel on kvalifikatsiooni Rootsis jätkuvalt raske tunnustada ja arvestada ning valideerimisprotsess on seetõttu pikk ja keeruline. Huvirühmade hinnangul peab olukord sageli sellega, et inimestel on raskem asuda kõrgkooli ja saada tööd ning et nad alustavad haridusteed liiga madalalt. Lähiaastail võib selles vallas oodata edusamme, kuna valitsus andis Rootsi kõrgharidusnõukogule ülesande pakkuda välja, kuidas hinnata inimeste kvalifikatsiooni ilma seda tõendavate dokumentideta.

Huvirühmad väljendasid lootust, et parema valideerimissüsteemi seavad esikohale kõik hariduse ja tööhõive valdkonda kaasatud pooled: poliitikud, riiklik tööhõiveteenistus, Rootsi riiklik rakenduskõrghariduse amet, Rootsi kõrgharidusnõukogu ning teised organisatsioonid ja teadusasutused. Huvirühmad lisasid, et riikliku tööhõiveteenistuse pädevus on pagulaste hariduslikule taustale ja töökogemusele hinnangu andmisel piiratud, kusjuures osa probleemist seisneb pigem standardsete kui personaalsete töömeetodite rakendamises. Ehkki Rootsis on olemas kvalifikatsiooni valideerimise talitus, ilmneb uuringist, et kvalifikatsiooni hindamise ja valideerimise protsessis on vajakajäämisi, mille tagajärjel asuvad paljud pagulased tööle oma kvalifikatsioonist või kogemuste pagasist madalamal tasemel. Huvirühmad rõhutasid, et riiklik tööhõiveteenistus peab esimesest hetkest alates tunnustama pagulase nn inimkapitali ning teavitama teda võimalustest oma varasemat haridust ja töökogemust valideerida. Tulb alustades küsimustest „Millisel ametikohal sooviksite Rootsis töötada?” ja „Milline kvalifikatsioon teil juba olemas on?”. Veel üks probleem, mida riikliku tööhõiveteenistuse puhul täheldati, seisneb huvirühmade hinnangul selles, et tõlgid ei ole määruste ja süsteemiga kursis ning tulemuseks on kehv teabevahetus.

Nagu erialakirjanduse ülevaates märgitud, kinnitab käesoleva uuringu lõppjärgus avaldatud Rootsi avaliku halduse ameti hindamisaruanne, et on vaja teha jõupingutusi valideerimismeetodite täpsustamiseks ja valideerimise tõhustamiseks.

👉 Huvirühma ettepanek: Tõlkide kaasamine valideerimisprotsessi

Kuna valideerimine on pagulaste lõimumise seisukohast määrava tähtsusega, tuleks protsessi kaasata tõlgid, kes valdavad vastavate elukutsete esindajate tehnilist terminoloogiat. Kui sellise töö jaoks ei leidu sobilikke tõlke, tuleks neid koolitada.

Mõnes teises riigis akadeemilise kraadi omandanud pagulaste puhul tuleks huvirühmade hinnangul olla Rootsis paindlikum, et nende oskustele ja kvalifikatsioonile rakendust leida. Huvirühmade esindajad märkisid, et akadeemilist kraadi omavad pagulased osalevad Rootsis sageli mitu aastat ülikooli täiendkursustel või -programmides. Ühe esindaja sõnul on tõendeid, et kvalifitseerimata sektorites töötavate kõrgelt haritud sisserändajate puhul ilmneb nn kinnijäämisefekt. See võimendub aja jooksul ja kuus aastat pärast kvalifitseerimata kohal töötamist on inimesel peaaegu võimatu varasema elukutse juurde naasta. Kvalifikatsiooni valideerimine varases etapis on ülioluline vähendada akadeemilise kraadiga pagulaste arvu, kes asuvad tööle kvalifitseerimata ametikohal või peavad ülikoolis uuesti samu kursusi läbima.

👉 Huvirühma ettepanek: Paindlikumad lahendused ülikooli tasandil

Paindlikkuse suurendamiseks ja ooteaja minimeerimiseks võiks akadeemilise kraadiga pagulastele pakkuda ülikooli tasandil lühemaid täiendkursusi. Vastuvõtuperioode tuleks kohandada, et ülikoolid saaksid õppijaid kooliaasta vältel korduvalt vastu võtta. Samuti peaks olema rohkem võimalusi varasema hariduse täiendamiseks veebipõhiste kaugõppekursuste kaudu.

2010. aastal oli SFI-kursustel osalejate seas piiratud kirjaoskusega või kirjaoskamatud inimesi 14 000, s.t 50% rohkem kui 2006. aastal. Selline ootamatu kasv on pannud SFI-koolid keerulisse olukorda, sest vajaka jääb kirjaoskamatud õpilasi õpetada suutvaist õpetajaist. Huvirühmad pooldavad pedagoogikat, mille puhul õpetatakse kirjaoskamatuile kõigepealt selgeks emakeeles lugemine ja kirjutamine ning alles seejärel asutakse õpetama rootsi keelt. Selleks on aga vaja palgata õpetajaid ja abilisi, kes suudaksid õppetööd läbi viia õpilaste emakeeles. Valitsus pakub nn uue alguse töökohtade (rootsi keeles „nystartsjobb”) programmi raames tööandjale alandatud tulumaksumäära kohaldamist või sotsiaalkindlustusmaksete tegemist, kui nad võtavad tööle üle 25-aastase enam kui aasta töötanud inimese või 20–25 aastase kuni kuus kuud töötanud inimese. Nii saaksid kohalikud omavalitsused pakkuda kirjaoskamatuile õpilastele SFI-koolides täiendavat keeleõppeabi, kuna rohkematel pagulastel oleks võimalik minna tööturule.

➤ Huvirühma ettepanek: Palgake pagulasi

Tõhustamaks kirjaoskamatute pagulaste keeleõpet, pakkusid huvirühmad välja sobiliku keeleoskusega rootsi keelt kõnelevate pagulaste kaasamise õpetajate ja abiõpetajatena. Muutmaks võimalust tööandjatele atraktiivseks, võiks õpetajad ja abiõpetajad tööle võtta riikliku tööhõiveteenistuse kaudu nn uue alguse töökohtade programmi kaudu.

Majandusliku olukorra mõju õpinguile

Huvirühmad märkisid, et inimese majanduslik olukord on oluline, õppimisvõimalusi ja motivatsiooni mõjutav tegur. Küsitletud pagulased rõhutasid, et on tänulikud võimaluse eest õppida rootsi keelt tasuta, samuti selle eest, et neile võimaldatakse esimese kahe aasta jooksul pärast alalise elamisloa saamist rahalist toetust. Rootsi on rahvusvaheliste standardite kohaselt väga kõrge elukallidusega riik, kuid samas on kohanemistoetus vaid 6500 Rootsi krooni (umbes 780 eurot). Seetõttu elab enamik inimesi majanduslikult pingelises olukorras.

Pärast kaheaastast kohanemisperioodi SFI- või SAS-kursustel või mõnel alternatiivsel keskharidusastme täiskasvanuhariduse kursusel õpinguid jätkavad pagulased peavad sageli elama üksnes sissetulekutoetusest, mis tagab minimaalse elustandardi. Kui küsitletud pagulased arutlesid sissetulekutoetusest äraelamise üle, kirjeldasid mitmed sellist elu eneseväärikust alandavana.

“Mulle ei meeldi sissetulekutoetusest elatuda, kuna sellest rahast piisab vaid, et kuidagi toime tulla. [Selles] on midagi häbiväärset ja ma eelistan seda mitte saada. Kui ma saaksin tööd teha, saaksin rohkem raha, et ise enda eest maksta, maksta makse ja saata oma perele raha.”

Noor somaali päritolu mees. Intervjuu toimumiskoht: Spånga.

Paljud küsitletud pagulastest leidsid, et võimalus ennast ise ära majandada ja omada rahaliselt jätkusuutlikku ametikohta on oluline osa lõimumisprotsessist, sest see puudutab nii isiklikku turvatunnet kui inimväärikust.

Pärast kahe aasta pikkust kohanemisaega on õpinguid jätkavate pagulaste üheks võimalikuks sissetulekuallikaks õppelaen. Huvirühmad märgivad, et laen võib kujutada pagulaste jaoks majandusriski. Paljudel on õppelaenude tõttu võlad, mida nad ei suuda tagasi maksta. Moslemite jaoks on õppelaenul ka religioosne mõõde, sest intressimäärasid peetakse patuseks („haram”) asjaks. Paljud noored moslemid loobuvad õpinguist, sest pole teadlikud Roots pankadest, mis pakuvad tudengitele teisi lahendusi, nt intressita laenu kiire tagasimaksmise korral.

Pagulaste selgituste kohaselt ei pea nad sageli ülal mitte üksnes iseend ja oma peret Rootsis, vaid neil võib olla ülalpeetavaid ka teistes riikides. Mõni neist on võlgu nt kullerile, kes aitas põgenemisel riigipiiri ületada. Niisugused finantskohustused tähendavad, et pagulased tunnevad survet leida võimalikult kiiresti töökoht ning eelistavad kulukaist õpinguist loobuda.

Seost isikliku majandusliku olukorra, tööhõive ja SFI-kursustelt väljalangemise määra vahel pole piisavalt uuritud, et selle olemasolu kindlalt väita. Samuti pole võimalik olemasolevate uuringute põhjal üldistada, millist mõju avaldab pikaajalisele lõimumisele pagulaste otsus eelistada SFI-kursuse või mõne teise täiendkursuse läbimisele töötamist.

➤ Huvirühma ettepanek: Stipendiumid võimaldaksid pagulastel õpinguid lõpetada

Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit pakub välja, et pagulastele tuleks pärast kahe aasta pikkuse kohanemisperioodi lõppu pakkuda ajutist õppetoetust, et nad saaksid lõpetada kesk- ja kõrgkooliõpingud. Nii omandaks rohkem pagulasi tööturule lõimumiseks vajalikud oskused ega sõltuks sissetulekutoetusest või peaks võtma suuri õppelaene ja kandma võlgu. Suur osa toetusest oleks stipendium ning väike osa sellest laen. Väljapakutud ajalist raamistikku võiks kohandada olenevalt konkreetse inimese olukorrast ja hariduslikust taustast, kuid üldiselt võiks selleks olla paar aastat.

Perekonnaga taasühinemise probleemid raskendavad õppimist

Huvirühmade kogemustest ilmneb, et pagulastel on raske õppimisele keskenduda, kui neil on probleeme perekonnaga taasühinemisel. Kui pagulane keskendub esmajoonelise perekonnaga taasühinemise probleemide ületamisele, võib SFI-kursustel osalemine tunduda talle mõttetu. SFI-kursuste õpetajate huvirühma sõnul võivad õppekeskkonna teemad ja pildid vallandada ärevushoo, kurbus võib õpilasi muserdada. Emotsioonide tõttu on neil raske keskenduda ja õpinguid lõpetada. Nagu tervist ja pagulaste lõimumist käsitlevas osas märgitud, kannatavad paljud pagulased ka traumajärgse stressihäire all, mistõttu neil on raske õppimisele keskenduda. Võimatu on hinnata, mil määral tervis ja perekonnaga taasühinemine õpitulemusi mõjutavad, kuid huvirühmade esindajad leidsid, et need tegurid on väga reaalsed ja mõjutavad enamikku pagulasi. Erialakirjanduse ülevaates on esile tõstetud mõningad tagajärjed, milleni praegused tegevuskavad ja meetodid perekonnaga taasühinemise vallas on viinud. Käesolevas uuringus intervjuueritid pagulaste seas tõusid raskesti mõistetava ja aktsepteeritava esile kaks aspekti. Esmalt perekonna ja sõltuvuse mõiste range tõlgendamine, mille tulemusel üle 18 aasta vanused vallalised lapsed ei saa oma vanemate ja õdede-vendadega Rootsis taasühineda. Teiseks asjaolu, et perekonnaga taasühineda ei lubata lastetuul paaridel või paaridel, kes pole enne Rootsi saabumist püsivalt koos elanud.

Töehõive

Huvirühmad arutlesid, kuidas töehõive on lõimumise seisukohast mitmes mõttes keske tähtsusega ja teiste lõimumist mõjutavate tegurite ühendusliini. Tõendid näitavad, et töehõive parandab üldjuhul tervist ja heaolu, samas kui tööpuudus kahjustab tervist. Huvirühmad märkisid, et töehõive paneb inimesed tundma end ühiskonnaliikmeina ja aitab kaasa sotsiaalsele lõimumisele. Töökoha olemasolu aitab samuti leida eluaset, sest tänu sissetulekule vastab inimene eluaseme omaniku kehtestatud üürilepingu sõlmimise kriteeriumitele ning panga tingimustele eluasemele hüpoteegi seadmiseks. Kokkuvõtvalt võib öelda, et töökoht tagab turvalisuse ja eneseväärikuse ning see on samm sõltumatuse poole.

Kui pagulastelt küsiti, mis neid ühiskonnaga lõimiks või aitaks end lõimituna tunda, vastas enamik, et esimese asjana tuleb pähe töökoht. Kui paluti vastata, mis laadi abi on nende arvates kõige väärtuslikum, tõstsid paljud esile, et neile tutvustataks erinevaid töö leidmise viise. Küsitletud rõhutasid, et tahavad tööd teha ja raha teenida ning et mitte keegi ei taha sõltuda sissetulekutoetusest. See seostub osaliselt sooviga pälvida elanikkonna enamuse tunnustust ja austust, kuid samuti sooviga enda üle uhkust tunda ja olla rahul oma eluga Rootsis. Paljud vastuist ütlesid ka, et sooviksid midagi vastu anda, makstes makse ühiskonnas, mis on neile turvalist pelgupaika pakkunud.

➤ Hea tava näide: Toetuse abil tööturule minek

Valitsuse algatusprogramm, mis kannab nimetust „instegsjobb”, püüab aidata tööd leida pagulastel jt sisserändajail. Tingimuseks on töötamise ühendamine keeleõpingutega SFI-kursustel. Tööandja saab palgakuludelt 80% ulatuses toetust 6–24 kuu jooksul sõltuvalt sellest, kas pagulane töötab vähemalt poole tööajaga või alla selle. Üks Eritrea päritolu pagulastest sai kuueks kuuks asendustöökoha ehitustöölisena Stockholmi piirkonnas. Ta oli rõõmus võimaluse üle ühendada töö keeleõpingutega ning nautis oma esimest töökohta Rootsis.

Rohkem teavet: http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.5673ff2e11fd0ca559b8000170010/insteg-_eng.pdf

Mitmed küsitletud pagulased märkisid, et neile meeldib näha oma kodumaalt pärit inimesi erinevates ametites, sest see annab eeskujuga ja innustab. Üks somaali päritolu naine rääkis, et talle annab lootust, kui ta kohtab töö leidnud kaasmaalasi:

“*Inimesed, kes on leidnud tööd, on positiivseks eeskujuks teistele samast riigist pärit sisserännanuide. See näitab meile, et tööd on võimalik leida, ning et see, et me tööd ei leia, pole tõenäoliselt diskrimineerimisest tingitud.*”

Intervjuu toimumiskoht: Tensta.

Huvirühmad töid omalt poolt välja, et töötavad täiskasvanud on eeskujuks nooremale põlvkonnale, kes ennast nendega samastab. Vanemate või nende sõprade positiivsed kogemused motiveerivad lapsi ja noori õppima ning tulevikuplaane tegema. Nii tekib positiivne, põlvkondade piire ületav lõimumisspiraal. Seevastu pikaleveninud töötus ja sotsiaalne tõrjutus kahjustavad järeltulevat põlvkonda. Sotsiaalne pärand kui omaette nähtus pole pagulastele võõras. See on levinud ka teiste sisserändajarühmade ja põliselanike seas.

Tööturule lõimumist takistavad tegurid

Uuringud näitavad, et võrreldes põliselanikega on pagulased Rootsis suurema tõenäosusega töötud, omavad ajutist töökohta ja madalamat sissetulekut. Huvirühmade hinnangul on pagulased tavaliselt rootslastega võrreldes ebasoodsamas olukorras majanduslikult keerulistel aegadel, kui tööpuudus on suur ja töäjõu seas tihe konkurents. Praegust Rootsi tööturuga iseloomustab suur tööpuudus pagulaste ja alla 25-aastaste noorte täiskasvanute seas. Üks Stockholmi piirkonnas elav somaali päritolu noor naine kirjeldab, et otsib meeletult töökohta:

“*Ma soovin, et töökohti oleks rohkem, et saaksime tööd teha ja mitte elada sissetulekutoetusest. Võiksin töötada laste või vanurite hooldajana, restoranis, koristajana, võiksin ka tänavaid pühkida, kui mul vaid see võimalus oleks, teeksin ükskõik mida!*”

Intervjuu toimumiskoht: Tensta.

Osa huvirühmade esindajaid olid seisukohal, et madalama lähtepalgaga ja paindlikumalt reguleeritud töökohad aitaksid pagulastel tööturule lõimuda. Nad tõstsid esile, et paljusid naispagulasi takistavad lõimuda eelarvamused, mille küüsis on eeskätt ametiasutuste töötajad, kes arvavad, et arengumaade naised eelistavad olla koduperenaised või töötada osalise tööajaga. Huvirühmade hinnangul avaldab selline ettekujutus ametiisikute käitumisele negatiivset mõju, ehkki just nemad peaksid aitama naistel tööturule lõimuda.

Uuringud kinnitavad, et naispagulaste esmane lõimumine tööturule on Rootsis meespagulastega võrreldes aeglasem (Bevelander 2009). Kindlasti on ka naiste lõimumist soodustavaid tegureid, sest naissoost sisserändajate lõimumine tööturule pärast 11 aasta pikkust riigis viibimist on Rootsis paremal tasemel kui enamikus teistes Euroopa riikides. Huvirühmade esindajate hinnangul parandavad naispagulaste ja Rootsis sündinud naiste tööturule osalemise võimalusi

sotsiaalpoliitilised meetmed, nagu laste päevahoiuteenuse toetamine, pikk vanemapuhkus ja ka tööandjate teadlikkus soolisest ebavõrdsusest.

Huvirühmade arvates pidurdab pagulaste töö leidmist Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse piiratud pädevus pagulaste haridusliku ja tööalase tausta hindamisel, osaliselt ka liiga standardsed ja ebaisikulised töömeetodid. Lisaks tööpuudusele on kvalifikatsiooni hindamise ja valideerimise puudujääkide tagajärjeks, et paljud pagulased on Rootsis oma ametikoha jaoks üle kvalifitseeritud (Regeringen 2012b:16). Põhjalikumalt on valideerimise olulisuse üle arutletud haridust ja pagulaste lõimumist käsitlevas osas (vt lk 20 ja 21).

Paljud pagulased on märgatavalt halvemas olukorras ka seetõttu, et on tööjõuturule minekul ühiskonnas kõrvalseisjad ja neil puudub sotsiaalne võrgustik. Tihe konkurents tööjõuturul tähendab, et isiklik võrgustik muutub töö leidmisel nii põlisrootslaste kui pagulaste jaoks üha olulisemaks. Kaks aastat tagasi Rootsi tulnud, Eritrea päritolu naissoost majandusteadlane selgitas, et tal on väga raske tööd leida, ehkki räägib küllaltki hästi rootsi keelt, omab ülikoolidiplomit ja töökogemust majandusteadlasena (intervjuu toimumise koht: Akalla). Võrgustike loomine oleneb ka ajafaktorist, sest enamik inimestest vajab võrgustike kujunemiseks aega.

Piirkondlikud erinevused

➤ Hea tava näide: Kutsealane juhendamine

Aastail 2010–2012 anti üheksale vabaühendusele ülesanne töötada välja valitsuse toetatava programmi kaudu pagulaste kutsealase juhendamise programmid. Ametialasest taustast lähtudes viidi kokku juhendatavad ja juhendajad, Rootsi tööturul osalevad põlisrootslased ja sisserändajad. Juhendamisprogrammi kaudu julgustati pagulasi oma professionaalset identiteeti säilitama ning neile tagati juurdepääs nii juhendajate võrgustikele kui juhendajate kogemustele Rootsis erialal töötamise kohta. Eesmärk oli avardada töövõimalusi ja tugevdada ettevõtlusvalmidust.

Rohkem teavet: <http://www.redcross.se/detta-gor-vi/stod-till-migranter/projekt-yrkesinriktat-mentorskap/frivilliga-mentor-oppnar-vagen-till-jobb-for-nyanlanda/> (rootsi keeles)

Tööturule lõimumine on Rootsis piirkonniti väga erinev. Huvirühmade kogemused näitavad, et akadeemiline kraad puudub enamikul pagulastest, kes suunduvad traditsioonilisema tööjõuvajadusega põhjapoolsetesse omavalitsustesse. Suurematesse Lõuna-Rootsi linnadesse liikuvate pagulaste taust on kirevam.

Suurem osa käesoleva uuringu raames küsitletud pagulastest elab Stockholmi piirkonnas. Sellise elukohavaliku peamine põhjus seisneb selles, et võrreldes teiste linnadega on Stockholmis suure erasektori tõttu rohkem töövõimalusi nii kvalifikatsioonita kui kvalifitseeritud töötajale. Stockholmis oli kõige lihtsam saada tööd restoranis ettekandja, laudade koristaja ja nõudepesijana, samuti koristaja, juuksuri, ehitustöölise, laotöötaja või automehaanikuna.

Veel üks põhjus, miks pagulased eelistavad elada suurtes linnades, on kaasmaalaste lähedus. See tegur soodustab uuringute põhjal tööturule lõimumist (Rönnqvist 2009:156–157; Bevelander 2011:22).

➤ Hea tava näide: Ettevõtjate ärinõustamine

Somaalia äri- ja teabekeskus (SIBC) annab pagulastele rootsi ja somaali keeles nõu, kuidas äritegevust alustada ja äri juhtida. Projekti viiakse ellu Rootsi kõige lõunapoolsemas osas peakorteriga Malmös ning harukontoritega Kristianstadis ja Eslövis. Projekti eesmärk on innustada pagulasi ettevõtlusega alustama, samuti soodustada ja suurendada Somaalia ettevõtete nähtavust. Keskus edastab pagulastele ka kogukondlikku teavet ja avaldab aruandeid Somaalia ettevõtluse kohta. Sellest tegevusest inspireerituna on analoogsed keskused avatud ka Ühendkuningriigis, Ameerika Ühendriikides ja Kanadas.

Rohkem teavet: <http://www.somalicentre.se/>

Ettepanekud tööturule lõimumise tõhustamiseks

Uuringusse kaasatud huvirühmad rõhutasid, kui tähtis on tunnustada pagulaste inimkapitali esimesest hetkest peale ning teavitada, kuidas nad saaksid oma varasemaid õpinguid ja töökogemusi valideerida. Rootsis kuulub see riikliku tööhõiveteenistuse ülesannete hulka. Seetõttu peaksid tööhõiveteenistuse ametnikud esitama pagulasele juba esimesel kohtumisel küsimused „Millisel ametikohal sooviksite Rootsis töötada?” ja „Milline kvalifikatsioon teil juba olemas on?”. Edasise lõimumise seisukohast on üliolulised pagulase tausta individuaalne hindamine ja heade nõuannete jagamine. See hõlmab ka hinnangu andmist, kas pagulasel on võimalik jõuda unistuste töökohaks vajaliku kvalifikatsioonini, ja individuaalne kava koostamist eesmärgi saavutamiseks. Samuti tuleks anda teavet, milliste kutsealade esindajatest on tööturul puudus ja millistele on tihe konkurents.

Huvirühmade tähelepanekuist ilmneb, et tööhõiveteenistuse tõlgid pole mõnikord kursis määruste ja süsteemiga ning et paljudel neist puudub asjakohane ettevalmistus. Seetõttu tuleb võtta tööle rohkem sertifitseeritud tõlke, samuti palgata ja välja õpetada rootsi keelt valdavad ja end Rootsis sisse seadnud pagulased, kes saaksid teisi pagulasi oma emakeeles teavitada. See võimaldaks rootsi keelt mitteoskavatel pagulastel hankida vajalikku teavet, mis annaks neile kätte õige suuna. Pagulastena Rootsi saabunute ja lõimumisprotsessi kaudu ühiskonnaellu sisseelanute kaasamisel on palju eeliseid. Näiteks on sellistel pagulastel keeleoskus, kultuuridevaheline pädevus ja vaatenurk, mis enamikul põlisrootslastest puudub.

Huvirühmad olid üldjoontes seisukohal, et pagulaste kohanemise aeg võiks olla paindlikum ja hõlmata suuremal määral avalikku, era- ja mittetulundussektorit, et parandada pagulaste töö leidmise väljavaateid. Nimetatud sektorite tööandjad peavad olema avatumad mitmekesisusele ning kasutama võimalust palgata erineva taustaga inimesi. Kuna tööd leitakse sageli isiklike võrgustike kaudu, on oluline soodustada kontakte ja kohtumisi inimestega, kes on end tööturul sisse seadnud ja kellel juba on oma sotsiaalne võrgustik.

Eluase

Kogu Rootsis napib üürikortereid. Olukord on eriti raske kolmes suuremas linnas: Stockholmis, Malmös ja Göteborgis. Kortrite puudus raskendab nii varjupaiga taotlejate kui pagulaste eluasemeturule lõimumist. Huvirühmade ja pagulaste esindajate sõnul on puudus nii väikestest kui suurtest korteritest. Paljud pagulased saavad Rootsi üksi ja vajavad taskukohast kööktuba või ühetoalist korterit. Suurte korterite puudus on probleemiks neile, kes Rootsis oma perekonnaliikmetega taasühinevad. Huvirühmade sõnul oli Rootsis 1990. aastate lõpus saadaval ligikaudu 62 000 üürikorterit. Praegu on olemasolevate üürikorterite üldarv nii era- kui avalikus sektoris hinnanguliselt umbes 12 000. Teatud arvu kortereid tuleb hoida eluasemereservis, aga see piir on juba ületatud. Üheks üürikorterite vähesuse põhjuseks on, et alates 1992. aastast on seadusega lubatud muuta kortereid eraomandis kortermajadeks. Üürituru täiendav dereguleerimine, eriti pärast 2007. aastat, on suurendanud riiklike elamispiindade müüki ja ümberehitamist ning see omakorda süvendanud üürikorterite puudust kõige tihedamini asustatud piirkondades. Riiklike

elamispindade müük on probleem peamiselt suurtes linnades, kus kööktubade järele on suur nõudlus. Maakohtades ja väikelinnades on kööktubade osakaal palju väiksem, sest inimesed, kes saavad endale elukoha soetamist lubada, eelistavad sageli maja osta.

Enamik küsitletud pagulastest märkis, et vajaksid korraliku elupaiga leidmisel rohkem abi ja tuge. Peaaegu kõik vastanuist, kes saabusid Rootsi vähem kui viis aastat tagasi ning elavad Stockholmi ja Malmö lähedal asuvates eeslinnades, polnud oma elukohaga rahul. Mõni pere oli elutingimuste tõttu suures stressis ja nende hinnangul avaldas see negatiivset mõju tervisele. Üks noor Afganistanist pärit paar oli sunnitud elama kümme päeva tänaval, kuni leidis tibatilukese toa. Vastajate hulgas levinud probleem oli ülerahvastatud korterid, lühiajalised lepinguteta lahendused ja eluasemestandarditele mittevastavad korterid (intervjuu toimumiskohad: Akalla, Spånga ja Tensta). Huvirühmad tõstsid esile, et ülerahvastatud korterites paljukesi koos elamine avaldab negatiivset mõju õpingutele, sest kooliülesannetele keskendumiseks on raske leida vaikset kohta.

Üks Stockholmi äärelinnas köögita toas koos kaheksa-aastase tütrega elav Eritrea päritolu naine kirjeldas pisarsilmil oma elutingimusi:

“*Meie tuba on 12 ruutmeetrit suur. Vahel kasutan toidu valmistamiseks lauale pandud pliidiplaati ja nõusid pesen WC-s olevas kraanikausis. Söögitegemine ilma köögita on tülikas, nii et enamasti ostan meile midagi kodus söömiseks kaasa. Arsti sõnul peaks mu tütar kaalus alla võtma, ent kuidas ma saan talle ise tervislikku toitu valmistada? Mu abikaasa ei ela Rootsis ja tahaks meiega siin ühineda, kuid seni kui me nii väikeses toas elame, pole see võimalik. Ma ei saa keskenduda oma õpingutele SFI-kursustel, sest meie olukord tekitab mulle nii suurt stressi.”*

Intervjuu toimumiskoht: Akalla.

Kohanemisprogrammis osalevatel pagulastel on õigus saada tööhõiveteenistusest abi elukoha leidmisel töökoha lähedusse. Töötuil on õigus saada elamispinda kohalikus omavalitsuses, kus oleks tõenäoline tööd leida. Hiljem vastutab korralike elutingimuste olemasolu eest kohaliku omavalitsuse sotsiaalteenuste keskus. Kui mingit muud jätkusuutlikku majutusvõimalust pole, on sotsiaalteenuste keskuse ülesanne aidata korraldada majutus munitsipaalse eluasemeteenistuse kaudu. Huvirühmade sõnul ei suuda sotsiaalteenuste keskused üürikorterite vähesuse tõttu suuremates linnades paljusid inimesi aidata. Abisüsteem toimib paremini väikestes linnades. Aegajalt viivad kohalikud omavalitsused ja teised organisatsioonid vähem rahvastatud piirkondades ellu projekte, et aidata pagulastel elu- ja töökohta leida.

➤ Huvirühmade ettepanek

Huvirühmad tõid esile, et paljude pagulaste soov minna kõige tihedamini asustatud linnadesse ja piirkondadesse on osa ühiskonnas üldiselt levinud linnastumise protsessist. Põlisrootslased kolivad samuti maakohtadest ja väikelinnadest suurtesse linnadesse. Huvirühmad rõhutasid vajadust ehitada suurematesse linnadesse uusi maju ja parandada üürikorterite kättesaadavust, et kõik uued elanikud ära majutada.

Huvirühmad märkisid, et kohalike poliitikute hoiak ja valmidus pagulasi vastu võtta on aidanud kaasa pagulaste paigutamisele kohalikesse omavalitsustesse. Teatud määral on suudetud pagulastele majutusvõimalusi leida kohalikes omavalitsustes, kus poliitikud ja otsusetegijad on avalikult pagulaste vastuvõtmise suhtes sõbralikult meelestatud. Mitmes Rootsi põhjapoolse omavalitsuses valitseb demograafiline puudujääk, sest noorem põlvkond kolib töö leidmiseks Rootsi rannikuäärsetesse ja lõunapoolsetesse osadesse. Seega suhtuvad inimestest tühjenevad omavalitsused pagulastesse positiivselt, sest nende abil on võimalik elanikkonna taset säilitada. Samas on neis omavalitsustes tavaliselt väiksem majanduskasv ja vähem töövõimalusi võrreldes kasvava elanikkonnaga omavalitsustega.

➤ Hea tava näide: Kohalik omavalitsus ehitab pagulastele kortereid

Põhja-Rootsis asuv Östersundi omavalitsus prognoosis 2013. aasta jooksul 320 pagulase saabumist. Kuna tühje üürikortereid oli vähe, otsustas omavalitsus olemasolevaid pindu värskendada, et saaks rohkem pagulasi vastu võtta. Lisaks pani munitsipaalne elamuettevõtte Östersundshem kümnendiku oma vabadest korteritest pagulaste jaoks kõrvale.

„Eeskätt on tegemist humanitaarabiga, kuid soovime samas ka, et pagulased tunneksid end teretulnuna ja tahaksid siia jäädaagi,“ selgitas munitsipaalvolinik Ann-Sofie Andersson (S) pressiteates.

Rohkem teavet: <http://op.se/lanet/ostersund/1.5637646-kommunledningen-vill-att-flyktingarna-ska-stanna>

Erasektor ja elamumajandus

Huvirühmade sõnul on paljude suurtes linnades elavate pagulaste jaoks majutusprobleemi põhjuseks eluasemete vähesuse kõrval ka sotsiaalsete võrgustike puudumine, tööpuudus ja vilets majanduslik olukord. Eluasemeturule mineku põhioõue on töökoha ja stabiilse sissetuleku olemasolu, kuid SFI-kursustel õppivate ja töötute pagulaste majanduslik olukord on tavaliselt pingeline.

Rootsis saavad väikese sissetulekuga isikud, sh tudengid ja töötud, taotleda sotsiaalkindlustusametilt (Försäkringskassan) sissetulekupõhist eluasemetoetust. Selle taotlemise eelduseks on omaniku või vahendajaga sõlmitud üürileping. See pole võimalik enamiku pagulaste jaoks suuremates linnades, kus eluasemete vähesus muudab üürilepingu sõlmimise keeruliseks. Suuremates linnades elab valdav osa pagulastest koos sugulaste ja tuttavatega või üürib tuba või korterit siduva lepinguta. Üks Süüriast pärit mees kirjeldab oma majanduslikku olukorda, mis näib Stockholmis kohanemistoetusest elavatele pagulastele üsna tüüpiline:

“*Üürin sõbra korteris ühte tuba ja maksan kuus 3000 Rootsi krooni (umbes 350 eurot). Ühistranspordile kulub 800 Rootsi krooni (umbes 95 eurot). Nii jääb mul kuus toidule, riieatele ja muule 2700 Rootsi krooni (umbes 320 eurot). Ma arvan, et kõik muu pagulaste vastuvõtmisega seonduv on Rootsis hästi läbi mõeldud ja planeeritud, ent see väike rahasumma, millest pagulased peavad terve kuu ära elama, on tõeline probleem.”*

Intervjuu toimumiskoht: Spånga.

Lepinguta elukoha üürimise puhul on probleemiks ka see, et tegemist on sageli ebakindla ja lühiajalise lahendusega. Üks kolme lapsega Stockholmi äärelinnas elav ja SFI-kursusel õppiv naissoost küsitletu kirjeldas, et enamik tema tuttavaid üürib eluaset n-õ teisel või kolmandal ringil:

“*See lahendus on alati ajutine, nii et kunagi ei tea, kaua sellises korteris elada saad. Puudub turvatunne, sest alati on oht, et sind visatakse välja. Esimesed küsimused, mida küsitakse, kui proovid otse omanikult korterit üürida, on „Milline on teie sissetulek?“ ja „Kas teil on töökoht?“. Ma ei tea, kuidas seda probleemi lahendada, sest töö leidmine on samuti väga raske.”*

Intervjuu toimumiskoht: Tensta.

Huvirühmade hinnangul takistavad lühiajalised eluasemelahendused lõimumist osaliselt seetõttu, et inimesed peavad tihti kolima. Vahel peavad pagulased kolima elukoha leidmiseks teise linna või piirkonda ning pidev kolimine ei võimalda osaleda SFI-kursusel ega teistel kursustel.

Huvirühmad on täheldanud nõiarangi, millesse mõned varjupaiga taotlejad suuremates linnades satuvad, kui lepinguta töötamine toob kaasa üürilepinguta eluaseme. Nende koosmõjus tekib väga ebakindel olukord ja nii hakkab selline nõiarang pidurdama inimeste lõimumist. Huvirühmade sõnul maksavad varjupaiga taotlejad ja pagulased ülerahvastatud piirkondades vahendajatele raha, et

ennast nende juurde sisse kirjutada, elades ise samal ajal kusagil mujal, sageli kehvades tingimustes ja ametliku üürilepinguta.

➤ Hea tava näide: Kiire eluasemeturule lõimumine Bollnäs

Neli küsitatud pagulast elab Bollnäsi linnas. Kõigil on korteri üürimiseks sõlmitud ametlik üürileping munitsipaalsete elamumajandusettevõttega Bollnäs Bostäder. Küsitletute sõnul on Bollnäs suure linnaga võrreldes lihtsam lõimuda peamiselt tänu soodsatele majutustingimustele. Üks neljast küsitlusest elas varem Uppsalas, kuid loobus mõttest endale seal korter üürida pärast neli aastat kestnud järjekorras ootamist. Bollnäs on õnnestunud tal üürileping sõlmida ühe nädalaga. Üks naispagulane, kes elab oma perekonnaga neljatoalises korteris, märkis, et üüri tasumine käiks talle tõenäoliselt üle jõu, kui nad elaksid sarnases korteris suures linnas.

Huvirühmade sõnul esineb pagulastel raskusi riiklike elamispiindade leidmisel ka väiksema asustustihedusega piirkondades kogu riigis. Mõned riiklike elamispiindu üürivad ettevõtted keelduvad eluaseme üürimast sisetulekutoetusest sõltuvatele isikutele, sh pagulastele. Ehkki pagulaste diskrimineerimine ei pruugi olla tahtlik, on sellised piirangud olemuselt diskrimineerivad, sest paljud pagulased on esimestel Rootsisis viibimise aastail töötud ja sõltuvad sisetulekutoetusest.

Suur nõudlus väikeste üürikorterite järele ei puuduta mitte üksnes pagulasi, vaid ka eakaid, tudengeid ja noori, kes soovivad asuda elama omaette või üürida üheskoos korterit. Huvirühmade sõnul on konkurents eluasemeturul juba tinginud, et pagulastesse suhtutakse riigi erinevates osades negatiivselt. Kuna üürikorterite arvus pole suuri muutusi oodata, valitseb oht, et negatiivsed hoiakud üha süvenevad.

Elukohapõhine segregatsioon

Malmö äärelinnas Rosengårdis ja Stockholmi äärelinnas Rinkebys on valdav osa elanikest välismaal sündinud. Enamik küsitatud pagulasi, kes Malmö ja Stockholmi ümbruses elavad, kirjeldavad eluasemepõhist segregatsiooni lõimumise vaatepunktist kui probleemi ja läbikukkumist. Vahetult pärast saabumist tundsid küsitlused, et ainus variant elupaika leida oli kolida äärelinna – kohta, kus elavad paljud sisseerandajad. Üks somaali päritolu naine, kes elab Malmö äärelinnas, selgitab:

“Malmö peaks justkui olema mitmekultuuriline linn, kuid õigupoolest on see vägagi segregeeritud. Rahvus, päritolu ja klassiline kuuluvus lõhestavad linna. Mõnes piirkonnas elavad üksnes põlisrootslased. Teistes seevastu, nt Sofielundis ja Rosengårdis, on elanikeks peaaegu eranditult sisseerandajad.”

Intervjuu toimumiskoht: Malmö.

Eluasemepõhise segregatsiooni üks paljudest mõjudest on, et eluasemestandard on madalam suure välismaa taustaga inimeste osakaaluga piirkondades. Üks tihedalt sisseerandajatega asustatud Stockholmi äärelinnas Tenstas elav pagulasnaine märgib, et talle tema naabus meeldib, ent lisab siis, et enamik piirkonna maju vajaks värskendust. Tema arvates on majad kenamad ja värskema ilmega seal, kus on rohkem põlisrootslastest elanikke. Teise naissoost küsitletu sõnul halveneb teenuste kvaliteet, kui piirkonnas elavad üksnes sisseerandajad ja kõik põlisrootslased ära kolivad:

“Isegi kiirabi kõhkleb enne Rosengårdi sõitmist, sest piirkonnal on halb maine.”

Intervjuu toimumiskoht: Malmö.

Üks Bosnia päritolu mees leiab, et elupiirkonna sotsiaalmajanduslik olukord mõjutab töö leidmise väljavaateid. Tema sõnul ei ole piirkonnas, kus enamik elatub sisetulekutoetusest, võimalik sobivat sotsiaalset võrgustikku luua ja töökohtade kohta teavet saada. (Intervjuu toimumiskoht: Hagsätra.)

📌 Huvirühmade ettepanek

Pagulaste eluasemepõhine lõimumine toimib tavaliselt paremini väikelinnades ja maakohtades. Pagulasi tuleks paremini suunata erinevatesse kohalikesse omavalitsustesse üle kogu Rootsi, aitamaks neil lõimuda ning vältimaks suurtes linnades veelgi suuremat elukohapõhist segregeerumist. Paljud varjupaiga taotlejad ei tea, millised on töö ja eluaseme leidmise võimalused väljaspool suuri linnu. Huvirühmade sõnul on nii migratsiooniametil kui riiklikul tööhõiveteenistusel kohustus töötada välja süsteem, mille abil nõustada varjupaiga taotlejaid Rootsi erinevate piirkondade võimaluste kohta. Nii on pagulastel pärast elamisloa saamist võimalik vastu võtta teadlikum otsus, kuhu elama asuda.

Uuringu lõppjärgus puhkes 2013. aasta mais Stockholmi loodeosas asuvas Husby äärelinnas peamiselt noorte meeste juhtimisel mäss. Tegemist on ühega neist Stockholmi piirkondadest, kus sisserändajaid ja pagulasi on märkimisväärsel määral. Mäss laienes ka teistesse äärelinnadesse. Mitmel järjestikusel päeval pandi põlema autosid ja loobiti politseinikke kividega. Mässu põhjuste üle on põhjalikult arutletud ja arvatakse, et selle kutsus esile äärelinnas aset leidnud vahejuhtum, kus politseiniku tulistatud kuul tappis inimese. Noorterühmitused väidavad, et politseinikud kasutasid mässu vaigistamisel nende suhtes halvustavat ja rassistlikku kõnepruuki ning see laiendas vägivaldpuhangut. Kõnealune intsident pole Rootsis ainus ja see näitab, et sotsiaalne haavatavus (sh segregeeritus, tähtsusetuse ja võimetuse tunne) võib tekitada rahutuste ja vägivaldani viivaid pingeid. Sellised juhtumid käivitavad aktiivse arutelu lõimumisega seotud teemade üle (nt elukohapõhine segregatsioon), mis olid juba meedia ja poliitikute tegevuskavas prioriteetidena kirjas. Samuti hakati rohkem rääkima politsei käitumisest ja jõu kasutamisest nende poolt.

Küsitletud töid negatiivsete mõjudena esile koolihariduse madalama taseme sisserändajate suure osakaaluga piirkondades. Tendents paneb lapsevanemaid muretsema oma laste ebasoodsama lähtepeetavuse pärast. Üks noor Bosnia päritolu naine töötas asendusõpetajana 29 erinevas Stockholmi maakonna koolis. Ta kirjeldas, et äärelinnades ja kesklinnas asuvate koolide tingimused on väga erinevad. Tema kogemuste põhjal ei ole Stockholmi lõunaosas Botkyrkas asuvas koolis samasuguseid materiaalseid vahendeid kui mõnes Stockholmi kesklinnakoolis ning ka õpetajate ettevalmistus on kehvem. (Intervjuu toimumiskoht: Hagsätra.) Ühes teises äärelinnapiirkonnas elav Iraagi päritolu mees märkis, et tema piirkonnas räägivad väga vähesed õpetajad rootsi keelt emakeelena.

Erinevate äärelinnade elanikkonna demograafiline koosseis ja kultuuritaust kajastub ka laste keelekasutuses:

“*Piirkondades, kus elavad valdavalt välismaa taustaga inimesed, ei õpi lapsed rootsi keelt õigesti hääldama. Minu lapsed õppisid soravalt rootsi keelt rääkima, kui elasime Nyköpingis (väike linn Lõuna-Rootsis), sest neil olid lasteaias ja koolis rootsi sõbrad. Kui kolisime Albysse (Stockholmi äärelinn), ei olnud seal peaaegu üldse põlisrootslasi ning äkitselt hakkasid lapsed rääkima rootsi keelt võõrapärase aktsendiga.”*

Bosnia päritolu mees. Intervjuu toimumiskoht: Hagsätra.

Rühm assüüria päritolu pagulasi, kes põgenesid Rootsi pärast 1970. aastaid, märkis, et nende lapsed elavad jätkuvalt samades äärelinnades, kuhu nende pered pärast Rootsi rändamist asusid. Lapsed on otsustanud pingutada, et saaksid kolida vähem segregeeritud äärelinnadesse. Üks türgi päritolu naine kirjeldas:

“*Mu lapsed kasvatavad nüüd omi lapsi ja tahavad kolida sinna, kus on rohkem rootslasi. Nad tahavad, et nende lastel oleksid rootsi sõbrad.”*

Intervjuu toimumiskoht: Hallunda.

Ühe assüüria päritolu mehe hinnangul toimub eluasemepõhine lõimumine aegamööda, kuid selleks võib kuluda paar inimpõlve. Ühiskonna tasandil leiavad äsja saabunud pagulased tema arvates ka edaspidi omale elupaiga äärelinnades, kus on palju sisserändajaid. Tema arvamust toetavad teadusuuringud, mis näitavad, et kui inimesed kolivad suure sisserändajate osakaaluga ja kehva sotsiaalmajandusliku olukorraga äärelinnadest mujale, tulevad suure tõenäosusega asemele need, kellel pole tööd ja kes sõltuvad sissetulekutoetusest (Andersson et al. 2010:251).

Sotsiaalne lõimumine

Huvirühmade arusaamist mööda hõlmab sotsiaalne lõimumine igapäevaseid elulisi tegevusi, inimsuhteid ja sotsiaalset kuuluvustunnet. Nad olid ühte meelt, et vastutust lõimumise tõhustamise eest kannavad valitsus, kohalikud omavalitsused, erasektor, mittetulundussektor ja inimesed ise. Mis puutub inimeste enda vastutusse, siis pakkusid huvirühmad välja, et pagulased saavad ise sotsiaalsele lõimumisele kaasa aidata omale Rootsis elupaika valides, ehkki valik on tegelikkuses üha piiratum, ning püüdes leida tööd ja suheldes aktiivsemalt ühiskonnaga. Põlisrootslased peavad omakorda õppima pagulaste ja sisserändajate kogemustest ning pakkuma võimalusi erinevates sotsiaalsetes olukordades osalemiseks. Huvirühmade arvates saaksid põlisrootslased sotsiaalsele lõimumisele kaasa aidata endale elukohta ja oma lastele kooli valides. Üks huvirühmade esindaja selgitas:

“Üks suur ülesanne, mis tuleb üha laieneva eluaseme- ja koolipõhise segregatsiooni vallas lahendada, on see, et kohustuse eest lõimumisprotsessile kaasa aidata ei põgeneks valgesse keskklassi kuuluvad lapsevanemad, kes teoreetiliselt suhtuvad lõimumisse positiivselt, kuid ei soovi oma lastega selles eksperimendis osaleda.”

Kui põlisrootslased ja pagulased elavad eri piirkondades ning nende lapsed käivad eri koolides, on neil vähe võimalusi omavahel loomulikult suhelda. Enamikul küsitletud pagulastest, kes elavad tihedalt sisserändajatega asustatud piirkondades suurte linnade Malmö ja Stockholmi läheduses, ei ole põlisrootslastega palju kokkupuuteid. Mitmed äärelinnades elavad pagulased märkisid, et rootslastega on keeruline sõbruneda. Põhjendused sõltuvad sellest, kui kaua keegi on Rootsis elanud. Äsja riiki saabunud ja rootsi keelt mitteoskavail somaali, afgaani ja uganda päritolu küsitletuil oli raske rootslastega suhelda, samas kui Rootsis juba aastakümneid elanud manda-iraagi, assüüria ja assüüria-türgi päritolu sisserändajad märkisid, et rootslastega on keeruline läbi käia ja et rootslased ei ole väga sotsiaalsed inimesed. (Intervjuu toimumiskohad: Vällingby ja Hallunda.)

➤ Hea tava näide: Uued sõprussuhted Haparandas

Päris Soome piiri ääres asuvas, väikseses Põhja-Rootsi linnakeses Haparandas suutis kohalikul tasandil algatatud lõimimisprojekt tõhustada sotsiaalset lõimumist. Projekt hõlmas tegevusi nagu ekskursioonid, sportimine, loengud. Samuti loodi põlisrootslastest ning Eritreast, Afganistanist, Somaaliast, Sudaanist ja Etioopiast pärit mees- ja naispagulaste vestlusrühmi. Osalejad käsitlesid erinevaid kultuuriteemasid, rääkisid oma taustast ja jagasid kogemusi. Üks vabatahtlikest, Lars Suo, selgitas, et projekt aitab inimesi ühendada ja sõprussuhteid luua. Selle lõimimisprojekti algatas rühm vabatahtlikke Rootsi Punase Risti ning heategevusorganisatsioonide Save the Children ja United Nations Association kohalikest esindustest, projekti toetas rahaliselt Euroopa Liit. Projekti juhtis Studieförbundet Vuxenskolan.

Rohkem teavet: <http://www.unhcr.se/dk/medier/nyhedsartikler/2012/artikel/4698c6b75b28ab6a4ce-47bff567a02d1/bridging-the-divide-integration-in.html>

➤ Hea tava näide: Suusata kogukonda

Põhja-Rootsis asuv Jämtlandi maakond on mägine ja suusatamine on seal populaarne hobi. Almåsa külas innustatakse pagulasi suusatama, et nad leiaksid sõpru ja lõimuksid kohalikku kogukonda. 2013. aastal otsustas Jämtlandi maakonna piirkonnanõukogu finantseerida projekti nimega „Projekt Fritid”, mis aitab sisserändajail ühendust võtta erinevate ühingutega ja osaleda nende korraldatatud tegevustes. Projekti korraldab maakonna spordiföderatsioon (Jämtland-Härjedalens Idrottsförbund).

Rohkem teavet: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=78&artikel=-5471545>
(rootsi keeles)

Kolm aastat tagasi väikesesse Bollnäsi linna kolinud kaks naissoost küsitletut rääkisid, et puutuvad sageli põlisrootslastega kokku. Bollnäs on kõik käe-jala juures ning linna ühest servast teise kõndimiseks kulub kümme minutit. Naistest üks on pärit Eritreast ja teine Afganistanist. Nad kohtuvad põlisrootslastega pidevalt: naabruses jalutades, tööl, koolis ja lasteaias. Üks neist leidis rootslastest sõpru kirikus käies. (Intervjuu toimumiskoht: Bollnäs.)

Üks Rootsis poolteist aastat elanud afgaani päritolu pagulane märkis, et lõimumiseks on oluline sõprade olemasolu. Ta ise püüab leida sõpru maailma eri paigust, mitte ainult üht laadi inimesi. (Intervjuu toimumiskoht: Akalla.) Paar noort küsitletut tõstis esile väärarvamuse, et end ühiskonda lõimununa tundmiseks on vaja rootslastest sõpru või end rootslasena tunda. Nende jaoks tekitab kuuluvustunnet asjaolu, et nad on palju aastaid Rootsis elanud ning Rootsi on nende jaoks kodune; tunnet süvendab ka keeleoskus. (Intervjuu toimumiskoht: Vällingby.) Kaks valdavalt välisemaist päritolu elanikkonnaga äärelinnas elavat küsitletut märkis, et lihtsam on lõimuda valdavalt põlisrootslastega piirkondades. Neid ümbritsevad inimesed, kellel on samuti pagulasena Rootsis raskem toime tulla ja uut keelt õppida. Nii on neil võimalik üksteise olukorraga suhestuda ja üksteist toetada. (Intervjueeritavad olid manda-iraagi päritolu noor naine ja noor mees, intervjuu toimumiskoht: Vällingby.)

Mitmekultuurilisus

Huvirühmad toonitasid, et mitmekülgne ühiskond peaks juba ainuüksi määratluse põhjal hõlmama eri kultuure, mitte vaid enamuse kultuuri. Neid kultuure esindavaid rühmi tuleks innustada üksteisega lõimuma, vastastikust austust ja mõistmist au sees hoidma. Paljud küsitletud pagulastest rõhutasid, et nad ei soovi ega neil pole võimalik ühiskonda sobitumiseks end täielikult muuta. Juba aastakümneid Rootsis elanud kaks meespagulast (üks assüüria-türgi ja teine bosnia päritolu) rääkisid, et väärtustavad mõlema kultuurilise identiteedi positiivseid külgi ja traditsioone:

“*Kui sul on kaks kultuuri, mida armastad, teeb see rikkamaks. Ei oma vanale ega uuele identiteedile ei peaks vastanduma. Selle asemel peaks püüdma neid kahte ühendada. Mind võib nimetada Rootsi bosnialaseks või Bosnia rootslaseks. Ma toetan alati Rootsit, eeldusel et kaalukausil ei ole Rootsi versus Bosnia.*”

Intervjuu toimumiskoht: Hagsätra.

Rootsis enam kui 15 aastat elanud pagulased märkisid, et Rootsi ühiskonda edukaks sisenemiseks on oluline tasakaalustada vabadused ja õigused kohustuste ja ülesannetega ning järgida Rootsi seadusi. Üks assüüria-türgi päritolu naine viitab nn Rootsi koodi murdmisele - Rootsi kultuuri oluliste nüansside mõistmisele. (Intervjuu toimumiskoht: Hallunda.) Veel üks üksikisiku tasandil lõimumist soodustav tegur on aktsepteerida tõsiasja, et päritoluriiki pole võimalik tagasi pöörduda. Sellisel

➤ Hea tava näide: Valimisaktiivsuse suurendamise kampaania

Suure hulga pagulastaustaga sisserändajatega tihedalt asustatud Uppsala piirkondades on valimisaktiivsus ammu ajast olnud madalaim. Enne viimaseid valimisi kaasas Uppsalas tegutsev sisserändajate ühingute liit SIA 72 nn valimissaadikut, et julgustada nende piirkondade elanikke oma häält andma. Saadikud andsid 14 keeles teavet valimiste kohta, kasutades selleks lendehti ja kohalikke raadiokanaleid, samuti ükselt uksele kämist ja arutelusid.

Rohkem teavet:

<http://www.unt.se/inc/print/kampanj-uppmanar-invandrare-att-rosta-1045582-default.aspx>

juhul püüab inimene oma elust Rootsis maksimumi võtta. (Intervjuu toimumiskoht: Hagsätra. Rühm bosnia päritolu pagulasi, kes põgenesid Rootsi 1990. aastail)

Lõimumine ja perekond

Huvirühmad ja küsitletud on ühel meelel, et valitseb seos Rootsi saabumise vanuse ja lõimumise edukuse vahel. Nooremal põlvkonnal on uude ühiskonda kergem lõimuda. Mitmed küsitletud pagulased kirjeldavad, et lastest on saanud nende ühenduslülid Rootsi ühiskonnaga. Nad rõhutavad, et laste olemasolu võib motiveerida vanemaid paremini lõimuma. Üks assüüria-türgi päritolu mees rääkis, et nooremat põlvkonda on vaja julgustada, et nad tunneksid kuuluvust nii rootslaste kui ka assüürlaste kogukonda. (Intervjuu toimumiskoht: Hallunda.)

Samas leiavad suured kultuuridevahelised konfliktid sageli aset just perekonnas. Rootsis esineb auvägivalda ja autapmise juhtumeid. Alaealised tüdrukud on teada andnud, et perekond on neid päritoluriigi küllastamise ajal abielluma sundinud. Veelgi sagedasemad on leebed juhtumid: tülid ja hõõrumised. Üks manda-iraagi päritolu noor naine kirjeldas oma kogemust järgmiselt:

“*Vanemad ei saa lapsi kontrollida, sest neil on suureks kasvades paremad teadmised, kuidas Rootsi ühiskond toimib, ning nad võivad oma teadmisi vanemate vastu ära kasutada.*”

Intervjuu toimumiskoht: Vällingby.

Tema arvates oleks abi, kui pagulastest lapsevanemaile pakutaks rohkem tuge ja teavet vastuvõtva riigi kultuuri ja sotsiaalsete normide kohta. Paljud vanemad ei tea, kuidas lapsi uues ühiskonnas kasvatada. Enamik küsitletud pagulastest soovib rohkem ja paremat teavet mitte ainult laste kasvatamise, vaid ka Rootsi kultuuri ja normide kohta üldiselt.

➤ Huvirühmade ettepanek

Pagulastena Rootsi saabunud ja end ühiskonnas sisse seadnud inimesed kannavad sotsiaalses lõimumises olulist rolli. Nad saavad jagada oma kogemusi ja teadmisi äsja Rootsi saabunute olukorra kohta. Nad saavad täita nn kultuuritõlgi rolli ning olla sillaks Rootsi ühiskonna ja pagulaste vahel, eeskätt juhul, kui nad on ise osalenud sotsiaalse lõimumise projektides.

Kodakondsus ja Rootsi pass

Küsimusele, kuidas mõjutab kodakondsus lõimumist, vastasid küsitletud, et see on lõimumise seisukohast oluline, sest kodakondsus on tõend Rootsis viibimise püsiva loomu kohta. Samuti tagab see pagulastele täiendavad õigused, nt õiguse hääletada parlamendivalimistel ja õiguse saada Rootsi pass. Rootsi kodakondsuseta küsitletud soovivad taotleda kodakondsust ja passi niipea, kui selleks õigus avaneb. Küsitletud tõid välja, et paljudesse riikidesse ei saa sõita reisidokumentidega, mis väljastatakse pagulastele, kes ei suuda oma isikut tõendada, sest see teave kajastub ka reisidokumendil. Sellistel pagulastel võib kuluda aastaid, kuni nad saavad kohtuda oma väljaspool Rootsit elavate pereliikmete või sõpradega.

Mõnel rühmal, eeskätt Somaaliast ja Afganistanist saabuvatel pagulastel, on keeruline täita kodakondsuse saamiseks sätestatud nõuet esitada oma riigi pass või muu isikut tõendav dokument. Nad peavad viibima seaduslikult kaheksa aastat Rootsis ja ootama, et nende suhtes kohaldatakse erandit. Pagulased peavad sellist tähtaega liiga pikaks ja leiavad, et neid koheldakse ebaõiglaselt. Üks somaali päritolu naine selgitas, et liiga ranged eeskirjad tekitavad tõrjutuse tunde. (Intervjuu toimumiskoht: Tensta, november 2012.)

Pagulaste arvamust, et Rootsi kodakondsuse omandamine on oluline, kinnitab kodakondsuskomisjoni uurimisaruanne, mida on mainitud empiirilisi andmeid käsitlevas peatükis. Kui parlament käesoleva aruande ettepanekud heaks kiidab ja vastava seadusemuudatuse kinnitab, on teatava Rootsi keele taseme saavutanud pagulastel õigus taotleda kodakondsust praegusest varem.

Kokkuvõte

Käesolevas uuringus on antud ülevaade lõimumist käsitlevast teaduskirjandusest ja valitsuse vastavatest poliitikadokumentidest. Huvirühmade ja pagulastega korraldatud arutelude kaudu kontrolliti oletusi, millised poliitikavaldkonnad seostuvad pagulaste erinevate lõimumisnäitajatega ning millised tegurid mõjutavad lõimumise edu või edutust.

Sisserändajate, sh pagulaste lõimumist peetakse Rootsis üldiselt oluliseks riiklikuks poliitikavaldkonnaks. Alates 1980. aastaist juhendatakse pagulaste vastuvõtmisel võrdsete kodanikuõiguste põhimõttest ja tähtsustatakse võrdsete õiguste laienemist kõigile riigis seaduslikult elavaile isikuile. Lisaks valitsuse ametliku lõimumispoliitika aluseks (eeskätt hariduse ja tööhõive vallas) olevale võrdsusele tuginevale lähenemisviisi (võrdsed õigused, kohustused ja võimalused) kohandamisele võimaldatakse pagulastele mitmes eri vormis individuaalset sihipärast kohanemistoetust, et aidata neil ületada lõimumisprotsessi esialgseid tõkkeid ja probleeme ning saavutada võimalikult kiire tööturule lõimumine.

Valitsus on näinud ette suure eelarve lõimumisprotsessi algust eelkõige tööturul hõlbustvatele programmidele, aga ka teistele valdkondadele (nt keeleõpe). Pagulaste vastuvõtmisel ja lõimumisel on kogu riigis pikkade aastate jooksul saadud ohtralt kogemusi ja teadmisi. Pagulaste lõimumisele pühendumine kajastub ka pidevalt läbiviidavates hinnangutes, mõju hindamistes ja reformides lõimumispoliitika täiustamiseks. Jõupingutuste tõhususe ja täieliku mõjususe tagamiseks on vaja riigi, piirkonna ja kohaliku omavalitsuse tasandil mitmete erinevate asutuste väga aktiivset koostööd ja kooskõlastamist, sest lõimumine on keerukas protsess. Huvirühmad tõid esile, et ametiasutused peaksid rohkem arvestama erinevate lõimumisprojektide tulemusi, järeldusi ja häid tavasid, mis võimaldaks kogutud teadmisi hoida ja neist õppida.

Rootsi valitsus ja erinevad riigiasutused on viimastel aastatel sageli tunnistanud ja rõhutanud varjupaiga taotlemise protsessi lühendamise vajadust, vähendamaks pikast menetlusest tulenevat majanduslikku ja humanitaarset kahju. Eeskätt on väidetud, et pikk varjupaiga taotlemise protsess tõkestab nii elamisloa saanud taotlejate lõimumist kui tagasi saadetavate varjupaiga taotlejate õigeaegset naasmist. Seetõttu on migratsiooniamet teinud märkimisväärseid kulutusi ja korralduslikke jõupingutusi, et lühendada varjupaiga taotlemise esimese astme menetlust, ning saavutanud selles ka edu. Käesolev uuring kinnitas nii huvirühmade seisukohta kui läbivaadatud tegevuskavade hindamise aruannete järeldust, et tõhus varjupaiga taotlemise protsess mõjutab soodsalt edasist lõimumist. Seda kinnitavad ka küsitletud pagulaste ütlused. Osa teadlasi osutab, et rändejärgsed tegurid on isegi olulisemad kui rände eel kogetu, kui asi puudutab negatiivsete mõjude riski lõimumisprotsessile tervikuna.

Ehkki lõimumine on üldtunnustatud arvamuse kohaselt aeganõudev protsess, kinnitavad huvirühmade kogemused selgelt, et seda soodustab sekkumine ja abi varajases etapis. Huvirühmade seas valitseb üksmeel, et riiki saabumisel on esimesed kuud määrava tähtsusega ja oleks väga kasulik, kui lõimumine algaks juba varjupaiga taotlemise ajal.

Samuti aitaks edasisele lõimumisprotsessile kaasa, kui ametiasutuste töötajad ja ametiisikud suhtuksid varjupaiga taotlejatesse protsessi jooksul austusega. Kui taotlejad kogevad abi palumise ajal kahtlustusi ja diskrimineerimist, võib see põhjustada neile uue trauma, millest on vaja üle saada ja mis võib lõimumist edasi lükata. Käesoleva uuringu raames tõstis rühm homoseksuaalseid pagulasi esile, et otsuseid tegevad inimesed suhtusid neisse negatiivselt homo-, bi-, trans- või interseksuaalsuse tõttu.

Uuringust ilmnis, et tervis mõjutab lõimumist, sest see on seotud nii tööhõive kui õpingutega. Huvirühmad rõhutasid, et lõimumise varases etapis on vaja tervist kontrollida ja suunata abivajajad ravile, sest see väldib nii somaatiliste kui psühholoogiliste või traumajärgse stressihäirega seotud haiguste avaldumist ning võimaldab tervisel taastuda. Lisaks toonitasid huvirühmad, et tuleb tagada pagulaste põhjalik arstlik läbivaatus pärast alalise elamisloa andmist, sest paljud varjupaiga taotlejad ei teavita Rootsi migratsiooniametit oma tervislikust seisundist, kartes selle negatiivset mõju varjupaiga taotluse otsusele. Tervise edendamiseks peaksid pagulased saama õigeaegset teavet traumajärgse stressihäire ja neile pakutavate tervishoiuteenuste, sh psühhiaatrilise arstiabi kohta. Samuti tuleks neile kinnitada, et tervislik seisund ei mõjuta varjupaiga taotluse kohta tehtavat otsust.

Pagulaste haridustase mõjutab töö leidmise ja majandusliku olukorra parandamise väljavaateid. Hariduse puhul on sagedaseks takistuseks, et paljudel pagulastel puuduvad kvalifikatsiooni tõendavad dokumendid. Nende jaoks on eriti oluline varajane sekkumine, s.t kvalifikatsiooni ja oskuste väljaselgitamine ja valideerimine. See peaks eelistatult toimuma juba varjupaiga taotlemise protsessi käigus. Hariduse ja lõimumise seose üheks tähtsamaks aspektiks on rootsi keele õppimine. Kõik rootsi keelt mittevaldavad sisserändajad, sh pagulased, saavad seda õppida tasuta eri raskusastmega SFI-kursustel (lk 20). Peale selle saavad täiskasvanud tasuta omandada täiendava keskkoolihariduse. See on pagulaste tööturule ja ühiskonda lõimumisel ilmselge eelis, kuna paljud elavad majanduslikult kehvades oludes. Ka põhi- ja keskkoolis, kolledžis ja/või ülikoolis õppimine on tasuta kõigile elanikele, sh pagulastele. Pagulaste kohanemisprogrammi kohustuslik osa on kodanikuõppekursus, mis kestab 60 tundi ja annab põhiteadmised Rootsi ühiskonnast.

Rootsi lõimumispoliitikas peetakse tööturule lõimumist üheks olulisemaks eesmärgiks ja tööhõive määra lõimumise seisukohast ülitähtsaks näitajaks. Valitsus on kasutusele võtnud mitu konkreetset sekkumismeedet, et kiirendada lõimumise kulgu esimese viie kuni kümne aasta jooksul. 2010. aasta detsembris jõustunud nn kohanemisreformi põhieesmärk on seada pagulaste tööturule lõimumine prioriteediks alates Rootsi saabumise esimesest päevast. Üks kõnealuse reformi suuremaid muudatusi seisneb selles, et nüüdsest lasub põhivastutus pagulaste sisseseadmise eest Rootsi riiklikul tööhõiveteenistusel, mitte kohalikel omavalitsustel. Pagulaste sisseseadmiseks kavandatakse kaheaastane kohanemisprogramm kõigile, kes on saanud alalise elamisloa või on üle ühe aasta registreeritud ajutise elamisloaga. Programmi raames õpivad pagulased SFI-kursusel rootsi keelt ning samal ajal aitab Rootsi riiklik tööhõiveteenistus neil varasemat kvalifikatsiooni valideerida ja annab sobiva töökoha leidmiseks vajalikke personaalseid nõuandeid. Teiste

suuremate riiklike sekkumismeetmete hulgas on nn riiklikult toetatud ja uue alguse töökohad, samuti juhendajad, kes aitavad isikliku kohanemiskavaga pagulastel tööturule lõimuda. Peale selle on käivitatud mitu algatusprogrammi, milles pagulased omandavad täiendava kõrghariduse ning millega tõhustatakse välismaal omandatud kvalifikatsiooni hindamist ja valideerimist. Huvirühmad olid üksmeelel, et pagulaste haridusliku tausta ja töökogemuse hindamist on veel vaja parandada, ning viitasid, et osa probleemist seisneb pigem standardsetes kui personaalsetes töömeetodites. Hiljutised poliitika hindamise aruanded kinnitavad, et valideerimine vajab mõistena täiendavat viimistlemist ja selgitamist ning et aktiivsemalt tuleks kasutada töömeetodeid, millesse on kaasatud ka huvirühmad ja ametiasutused.

Ehkki tööpuudus on suur eeskätt äsja riiki saabunud pagulaste seas, paraneb tööhõive Rootsis viibitud aja jooksul kindlasti. Kui äsja riiki saabunud pagulaste ja põlisrootslaste tööhõive määr erineb 27% võrra, siis 11 aastat riigis elanud pagulaste puhul väheneb erinevus järsult, jäädes ligikaudu 10% tasemele. Naissoost sisserändajate seas on tööhõive pärast kümnet Rootsis elatud aastat üldjuhul kõrgem kui naissoost sisserändajatel enamikus teistes Euroopa riikides. Üheks põhjuseks võib olla naissoost põlisrootslaste tööhõive kõrge tase, samuti mitme aastakümne jooksul ellu viidud sotsiaalpoliitika, mille eesmärk on toetada hästi arenenud lastehoiuteenuste kaudu kõigi naiste tööturule lõimumist.

Uuringu alguses tõid riikliku tugirühma liikmed ja huvirühmad välja, et arvestada tuleks Rootsi saabuvate pagulaste väga erinevat isiklikku tausta, mis paratamatult mõjutab nende personaalset lõimumisprotsessi. Uuringust ilmnes, et pagulased puutuvad kokku teatud konkreetsete takistuste ja probleemidega, mis lahenevad siis, kui pagulastesse suhtutakse kui indiviididesse, mitte kui homogeensesse rühma, kellele on ette nähtud täpselt ühesugused sekkumismeetmed. Et lõimumisprotsess oleks edukas, on oluline suhtuda igasse inimesse kui indiviidi, kellel on ainulaadne taust, isiksus ja võimalused. Igal pagulasel on erinev inimkapital, mis avaldub tema varasemas hariduses ja kogemustes ning Rootsis loodud võrgustikes. Rootsi riikliku tööhõiveteenistuse koostatud personaalsetes kohanemiskavades avaldub seisukoht, et pagulased on ainulaadsed isiksused, kellele tuleb läheneda individuaalselt, pakkudes sihipärast kohanemistoetust.

Nagu erialakirjanduse ülevaates märgitud, rõhutasid uuringus küsitletud huvirühmad erinevate lõimumispoliitika valdkondade vastastikust sõltuvust. Uuringu tulemustele tuginedes on soovitatav investeerida tööturule lõimumist kiirendavatesse tegevuskavadesse ja algatusprogrammidesse. Enamik uuritud lõimumisvaldkondi jõuavad ringiga tagasi tööhõiveni. Uuringud tõendavad, et sissetulek, tööhõive ja sotsiaalne staatus mõjutavad tervist ja haigestumust. Tööhõive parandab üldjuhul tervist ja heaolu, samas kui tööpuudus seda rikub. Pagulaste haigestumuse riskitegurid seostuvad osaliselt asjaoluga, et paljud neist on esimestel Rootsis viibimise aastail töötud, mille tagajärjeks on suhteliselt madalam elatustase ja sotsiaalne tõrjutus. Huvirühmad märkisid, et tööhõive paneb inimesi tundma end ühiskonnaliikmeina ja aitab kaasa sotsiaalsele lõimumisele. Töökoha olemasolu soodustab samuti eluaseme leidmist, sest tänu sissetulekule vastab inimene eluaseme omaniku kehtestatud üürilepingu sõlmimise kriteeriumeile ning panga tingimustele eluasemele hüpoteegi seadmiseks.

Rootsis on varjupaiga taotlejatel võimalik valida, kas nad soovivad ise eluaset otsida ja end meelepärases kohas sisse seada või saada abi Rootsi migratsiooniametilt. Koostöös kohalike omavalitsustega pakub migratsiooniamet kogu riigis (v.a suurtes linnades) varjupaiga taotlejatele tavaliselt kortermajades asuvaid üürikortereid. Rootsis sõprade ja tuttavate võrgustikku omavate varjupaiga taotlejate jaoks on positiivne, et nad saavad üürida korterit koos sõpradega või nende läheduses. Nii ümbritseb neid nende enda sotsiaalne võrgustik, mis suurendab turvatunnet ja aitab Rootsi ühiskonda sisse elada. Vabadus endale ise elukohta valida on seni võimaldanud varjupaiga taotlejail elama asuda ka suurtesse linnadesse, kus tööturg on kõige soodsam. Rootsis on positiivne ka see, et valdav osa varjupaiga taotlejaist elab mitte vastuvõtukeskustes muu ühiskonnaga kokku puutumata, vaid tavalistes elurajoonides, kus nad segunevad ülejäänud elanikkonnaga.

Üürikorterite puudus toob nii varjupaiga taotlejaile kui pagulastele kaasa suuri probleeme eluasemeturule lõimumisel. See puudutab eeskätt suuremates linnades elavaid pagulasi. Eluaseme- ja tööturule lõimumise vastastikuse seose kohta võib tuua palju näiteid. Sobilike üürikorterite puudus avaldab negatiivset mõju pagulaste võimalusele elada soodsa tööturuga piirkonnas ja see võib vähendada nende tööhõivet. Kehv eluasemeturule lõimumine toob sageli kaasa lühiajalised lahendused ja elu kitsastes tingimustes, mis omakorda kahjustab tervist ja õpivõimet. Huvirühmade hinnangul takistavad lühiajalised eluasemelahendused lõimumist osaliselt seetõttu, et inimesed peavad tihti kolima. Vahel peavad pagulased kolima elukoha leidmiseks teise linna või piirkonda ning pidev kolimine ei võimalda osaleda SFI-kursustel ega kasutada teisi õppimisvõimalusi. Suuremates linnades elades satuvad mõned varjupaiga taotlejad omamoodi nõiaringi, kus lepinguta töötamine toob kaasa üürilepinguta eluaseme ning nende kahe koosmõjul tekib väga ebakindel olukord, mis omakorda kahjustab lõimumist.

Huvirühmade sõnul esineb pagulastel raskusi riiklike elamispindade leidmisel ka väiksema asustustihedusega piirkondades kogu riigis. Mõned riiklike elamispindu üürivad ettevõtted keelduvad eluaset üürimast sissetulekutoetusest sõltuvalle isikule, sh pagulastele. Ehkki pagulaste diskrimineerimine ei pruugi olla tahtlik, on sellised piirangud olemuselt diskrimineerivad, sest paljud pagulased on esimestel Rootsisis viibimise aastail töötud ja sõltuvad sissetulekutoetusest. Kokkuvõttes on oluline näha seoseid eluaseme- ja tööturule lõimumise vahel ning uurida kõiki võimalikke viise, kuidas kiirendada eluasemeturule lõimumist, et üldist lõimumisprotsessi toetada, mitte seda takistada.

Käesolevas uuringus leidis kinnitust ka tõsiasi, et perekonnaga taasühinemine on pagulaste heaolu seisukohast väga tähtis ja mõjutab nende suutlikkust lõimumisele keskenduda. Perekonnaga taasühinemise püüdluse tulemus võib lõimumist soodustada või takistada. Tugevad tunded, mis on tingitud raskustest perekonnaga taasühinemisel, kahjustavad tõenäoliselt inimese keskendumisvõimet ja suutlikkust teadmisi omandada. Seega võib kohanemistegevustes osalemine ja keeleõpe tunduda mõttetuna. Kui perekonnaga taasühinemine viibib või seda ei võimaldata, on pagulasel palju raskem lõimumisprotsessi alustada. See valdkond nõuab nii lõimumispoliitika kujundajate kui ka teadlaste suuremat tähelepanu.

Veel üheks lõimumist tõkestavaks teguriks, millega puutuvad sageli kokku just äsja riiki saabunud pagulased, on piiratud sotsiaalne võrgustik, eeskätt võrgustik, milles puuduvad põlisrootslased. See vähendab pagulaste võimalusi leida korterit ja töökohta. Võrgustike puudumine ja sotsiaalne eraldatus võivad viia ka depressiooni ja tervise halvenemiseni.

Eri valdkondade vastastikuse sõltuvuse tõttu on lõimumine väga keeruline uurimisteema, mis omakorda selgitab selle aeganõudvust. Samas võib näiteks elukoha leidmine soodustada positiivseid muutusi tervise ja tööhõive vallas.

Tuvastatud erinevused, probleemid ja soovitused

Nagu projekti eesmärgi kirjeldavas osas märgitud, polnud uuringu eesmärk hinnata sisserändajate ja pagulaste lõimumist Rootsis. Seetõttu ei mõõda alljärgnev erinevusi, probleeme ja soovitusi käsitlev osa praeguste lõimumiskavade edukust. Pealegi oli uuringu maht algusest peale piiratud, mistõttu see ei hõlmanud näiteks kõiki seitset Rootsi valitsuse lõimumispoliitika valdkonda. Küll aga esitas uuring tuua positiivsete lõimumismeetmete näiteid, mis toimivad ja on andnud häid tulemusi oludes, kus neid on rakendatud.

Viimastel aastatel on varjupaiga taotlejate arv Rootsis märgatavalt kasvanud ning koos üleüldise üürikorterite puudusega survestab see pagulaste vastuvõtmise protsessi. Pagulased on üks eluasemenappusest enam mõjutatud elanikerühmi, sest neil pole sageli sotsiaalset võrgustikku, mis aitab elukohta leida, ega raha maja või korteri ostmiseks. Sõltumatud kohalikud omavalitsused pole praeguse süsteemi kohaselt kohustatud varjupaiga saanud pagulasi vastu võtma.

- Ehkki valdav osa kohalikest omavalitsustest on sõlminud maakondlike haldusnõukogudega pagulaste vastuvõtmise kokkulepped, oleks selliseid omavalitsusi vaja rohkem, lahendamaks pagulaste suunamise probleemi. Lisaks, nagu huvirühmad osutasid, aitaks üürikorterite juurde ehitamine pagulastel eluasemeturule lõimuda.

Kogu uuringu vältel on huvirühmad ja küsitletud pagulased tõstnud esile perekonnaga taasühinemise ning pagulaste heaolu ja lõimumisväljavaadete vahelist tihedat seost. Ära on märgitud konkreetset tegurid, mis ei võimalda perekondadel kiiresti taasühineda. Muu hulgas on nimetatud praktilisi probleeme seoses nõudega esitada perekonnaga taasühinemise taotlus välismaal, samuti dokumentide esitamisega seonduvaid probleeme. Tagajärjeks on perekonnaga taasühinemise viibimine või mitteühinemine, mis kahjustab pagulaste tervist, heaolu ja võimet keskenduda keeleõpingutele, mis omakorda koosmõjus takistab tööturule lõimuda. Küsitletud pagulased väljendasid ka sügavat pettumust perekonnaga taasühinemise põhimõtete ja praktika mõningate aspektide suhtes. Näiteks pole taasühinemine võimalik teatud pereliikmetega, keda pagulased lähedaseks peavad, nagu vanemad kui 18-aastased lapsed. Afgaani ja somaali päritolu pagulaste puhul on eriti suureks probleemiks perekonnaga taasühinemisel tekkivad viivitused, mis on tingitud sellest, et neil pole sageli võimalik esitada isikut tõendavat kodaniku passi ja/või dokumente perekonnasuhete kohta. Kuna afgaani ja somaali päritolu pagulastel isikut tõendavad dokumendid tihti puuduvad, on ÜRO pagulaste ülemvoliniku amet täheldanud, et paljud neist peavad naturaliseerimise taotlemise võimalust ootama kaks korda kauem teiste pagulasrühmadega (kes suudavad oma isikut tõendada) võrreldes.

- Võttes arvesse erialakirjanduse ülevaate tulemusi ning konsultatsioone huvirühmade ja pagulastega, näib, et liialt vähe on uuritud tihedat seost lõimumise kahe aspekti vahel. Esiteks pagulaste suutlikkus taasühineda Rootsis kiiresti oma perekonnaga ning teiseks nende suutlikkus keskenduda lõimumise eri aspektidele, sh rootsi keele õpingud ja taastumine traumajärgsest stressihäirest. Siinkohal võiksid aidata poliitikat kujundada ja otsuseid teha uuringud, mis annaksid uusi teadmisi praeguste tegevuspõhimõtete ja praktikate mõjude kohta erinevatele pagulasrühmadele

Pagulastega peetud arutelud tõestasid, et Rootsi kodakondsuse saamine on veel üks kinnitus sellest, et elatakse riigis püsivalt. Niisuguse kinnituse saamine aitab pagulastel lõimumisele pühenduda. Ka naturalisatsioon tagab pagulastele täiendavad õigused, nt õiguse hääletada parlamendivalimistel ja õiguse saada Rootsi kodaniku pass. Afganistanist ja Somaaliast pärit pagulased märkisid, et tunnevad seoses naturalisatsiooniga end ebasoodsamas olukorras, sest vastava taotluse esitamiseks on vaja oma isikut dokumentidega tõendada.

- Arvestades naturalisatsiooni positiivset mõju nii pagulaste valmidusele ühiskonnaellu lõimuda kui nende osalusele poliitilises elus, on soovitatav kaaluda, kuidas saaks vähendada ooteaega pagulastel, kellel pole võimalik esitada päritoluriigi isikut tõendavaid dokumente, pidades eeskätt silmas seda, et pagulased saavad sageli vaid kõige hädatarvilikumate asjadega ja

isikut tõendavate dokumentideta. Samuti, et neil pole vajalikke dokumente võimalik saada ametivõimudelt, kelle tagakiusamist nad kardavad.

Kohanemisetapis on väga tähtis saada õigel ajal täpse teavet. Paljud küsitatud pagulased märkisid, et ametivõimude keerulises ja bürookraatlikus rootsi keeles kirjutatud kirjad tekitavad neis masendust ja alaväärsustunnet. Nende ütlustest ilmneb vajadus kohandada suhtlus- ja teavituse meetodeid, mis vastaksid paremini teabesaajate vajadustele ja võimetele. Huvirühmad osutasid lisaks vajadusele palgata lõimumisprotsessi algjärgus rohkem kvalifitseeritud tõlke.

- Et pagulasetele lõimumisprotsessis vajalik teave jõuaks nendeni õigeaegselt, on huvirühmad ja pagulased välja pakkunud kirjaliku teabe täiendamise võimaluse kohtumistel ja suulised selgitused. Samuti pakuti välja, et praegusest suuremal määral tuleks kaasata kvalifitseeritud tõlke, sisserändajate organisatsioone ja teisi pagulastena Rootsi saabunuid, et nad saaksid kohanemisetapi ajal pagulastele nõu ja teavet jagada. Muuhulgas tuleks anda teavet rootsi kultuuri ja käitumisharjumiste kohta ning aidata pagulastel tõlkida ja mõista ametiasutuste saadetud juriidilist ja praktilist teavet.

Mis puutub statistikasse ja teadusuuringutesse, on Rootsi statistikaameti ametlikus andmebaasis sisalduvaid andmeid sisserändajate kohta võimalik lahti kirjutada, et need kajastaksid ka taustamuutujaid. See aitaks teadusuuringute tegijail ja ametiasutustes töötavil analüütikul uurida pagulaste lõimumisega seotud muutujaid. Valdavas osas lõimumist käsitlevais teadusuuringuis ja ametlikes aruandetes ei tehta siiski vahet pagulastel ja sisserändajail ning seetõttu on konkreetselt pagulaste olukorda keeruline analüüsida. Lisaks näib, et lõimumispoliitika hindamisel keskendutakse ennekõike kvantitatiivsele uuringule, selle asemel et leida põhjuslikud seosed erinevate tegurite vahel ja selgitada suundumuste põhjusi. Samuti ei arvestata ega käsitleta erialakirjanduses ja lõimumisuuringis alati poliitikavaldkondade vastastikust sõltuvust. Seetõttu on erinevate tegurite koosmõju raske lõpuni mõista.

- Põhjalikuma ettekujutuse saamiseks, kuidas on pagulase olukord ja erinevate valdkondade edusammud (nt tervis, haridus, tööhõive, majutus, sotsiaalne lõimumine, perekonnaga taasühinemine ja kodakondsus) vastastikku seotud ning kuidas need kokku mõjutavad lõimumist, soovitatakse edasistes uuringuis vastastikuseid seoseid ja vastastikust sõltuvust suuremal määral arvestada. See tagaks, et tulevikus ei ole lõimumispoliitika ja lõimumisprogrammid kategooriateks jaotatud ega oma üksnes piiratud mõju.

Uuringu raames küsitatud huvirühmad ja pagulased soovitasid senisest rohkem nõu pidada pagulastega ja neid kaasata tegevuskavade koostamisse, otsuste tegemisse ja elluviimisse. See tagaks, et protsesside ja tulemuste aluseks oleksid pagulaste tõelised vajadused ja kogemused. Huvirühmad ja pagulased tõstsid samuti esile vajadust suurendada pagulaste mõjujõudu, kaasates neid rohkem omaenda lõimumisprotsessi ja uute, äsja saabunud pagulaste vastuvõtmisse.

- Võttes arvesse Rootsi pikaajalisi osaluspõhimõtteid ning vanuse-, soo- ja mitmekesisuse põhisele lähenemisviisile tuginevaid traditsioone, soovitatakse kaaluda, kuidas tõhustada pagulastega peetavaid konsultatsioone ning kaasata neid aktiivsemalt lõimumispoliitika ja -programmide loomisse ja elluviimisse. See tagaks, et uued tegevuskavad ja programmid tugineksid suuremal määral kasutaja vaatepunktile. Samuti, et neid toetaksid suurem mõjujõuga, tõhusad ja jätkusuutlikud pagulaskogukonnad.

Viited

- Andersson, R., BråmÅ, Å., ja Holmqvist, E. (2010) Counteracting Segregation: Swedish Policies and Experiences. *Housing Studies* 25:2.
- Arai, M., ja Skogman Thoursie, P. (2009) Renouncing personal names. An empirical examination of surname changes and earnings. *Journal of Labor Economics*, (2009) kd 27.
- Arbetsförmedlingen (2013a) Frågor och svar om etableringsreformen. Loetud: <http://www.arbetsformedlingen.se/Om-oss/Var-verksamhet/Projekt-och-samarbeten/Etablering-av-nyanlanda/Fragor-och-svar-om-etableringsreformen.html>
- Arbetsförmedlingen (2013b) Fact sheet New start jobs/Special new start jobs. Loetud: <http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.306228a513d6386d3d819bf/nystartsjobb+Engelska+OK.pdf>
- Arbetsförmedlingen (2013c) Special Recruitment Incentive in the shape of Entry Recruitment Incentive. Loetud: http://www.arbetsformedlingen.se/download/18.5673ff2e11fd0ca559b8000170010/insteg_eng.pdf
- Arbetsmarknadsdepartementet (2011) Pocket Facts. Statistics on Integration. Loetud: <http://www.Government.se/content/1/c6/17/06/91/fe6c52f2.pdf>
- Arbetsmarknadsdepartementet (2012) SOU 2012:69. Med rätt att delta - Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden. Loetud: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/21/35/c0f64e63.pdf>
- Bevelander, P. (2009) In the Picture, Resettled Refugees in Sweden. Väljaandes: Bevelander, P., Hagström, M., ja Rönnqvist, S. (toim-d) (2009) Resettled and Included, Malmö ülikool, MIM, Malmö: Holmbergs.
- Bevelander, P. (2010) Sweden: The Immigration and Integration Experience: The Case of Sweden. Väljaandes: Segal, U. A., Elliott, D., Mayadas, N. S. (toim-d) Immigration Worldwide: Policies, Practices, and Trends. Oxford: Oxford University Press.
- Bevelander, P. (2011) The Employment Integration of Resettled Refugees, Asylum Claimants, and Family Reunion Migrants in Sweden. *Refugee Survey Quarterly*, 30 (1):22–43.
- Bevelander, P., Hagström, M., ja Rönnqvist, S. (2009) Resettled and Included? The employment integration of resettled refugees in Sweden. Väljaandes: Bevelander, P., Hagström, M., Rönnqvist, S. (2009) Resettled and Included, Malmö ülikool.
- Bevelander, P., ja Lundh, C. (2007) Employment Integration of Refugees: The Influence of Local Factors on Refugee Job Opportunities in Sweden. Töö tuleviku uuringute instituut (Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit), Tööuuringute instituut (Institute for the Study of Labor). Discussion Paper No. 2551.
- Bevelander, P., ja Pendakur, R. (2008) Electoral Participation as a Measure of Social Inclusion for Natives, Immigrants and Descendants in Sweden. Töö tuleviku uuringute instituut (Forschungsinstitut zur Zukunft der Arbeit), Tööuuringute instituut (Institute for the Study of Labor). IZA Discussion Paper Series 3764,
- Björkqvist, G., ja Wolandt-Pfeiffer, B. (2001) New Measures for Refugee Integration in the European Union. PM. Loetud: <http://w3.psychology.su.se/staff/gbt/broschure3.pdf>
- Borevi, K. (2010) Dimensions of Citizenship. European Integration Policies from a Scandinavian Perspective. Ettekanne Rootsipoliititeaduse assotsiatsiooni konverentsil Göteborgis, 30. september – 2. oktoober 2010, autor Karin Borevi, Uppsala ülikooli avaliku halduse teaduskond. Loetud: http://www.pol.gu.se/digitalAssets/1315/1315853_boreviswepsa.pdf
- Boverket (2005) Välkommen till bostadsmarknaden! En lägesrapport om integration. Loetud: <http://www.boverket.se/Om-Boverket/Webbokhandel/Publikationer/2005/Valkommen-till-bostadsmarknaden/>
- Boverket (2008) Asylsökandes eget boende, EBO – en kartläggning. Loetud: <http://www.boverket.se/Om-Boverket/Webbokhandel/Publikationer/2009/Asylsokandes-eg-et-boende-EBO---en-kartlaggning/>

- Boverket (2009) Mellan uppehållstillstånd och bostad. En kartläggning av nyanlända flyktingars bostadssituation. Loetud: <http://www.boverket.se/Om-Boverket/Webbokhandel/Publikationer/2009/Mellan-uppehallstillstand-och-bostad>
- Braun, V., ja Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, (3).
- Bråmås, A., Andersson, R., ja Solid, D. (2006) Bostadsmarknadens institutioner och grindvakter i den etniskt segmenterade staden. Norrköping: Integrationsverket.
- Carlsson, M., ja Rooth, D.-O. (2007) Evidence of ethnic discrimination in the Swedish labor market using experimental data. *Labor Economics*, 2007 (14).
- Dahlstedt, M. jt (2011) Medborgarskap, etnicitet, migration. *Themes on Migration and Ethnic Studies* nr 39, Institute for Research on Migration, Ethnicity and Society.
- DO (2010) Diskriminering på bostadsmarknaden – Redovisning av regeringsuppdrag IJ2009/1834/DISK. Eluasemeturul toimuvat diskrimineerimist käsitlev uuring, läbiviija Diskrimineerimisombudsmannen. Loetud: <http://www.do.se/sv/Material/Diskriminering-pa-bostadsmarknaden/>
- Duvander, A.-S. E. (2001) Do Country-Specific Skills Lead to Improved Labor Market Positions? An Analysis of Unemployment and Labor Market Returns to Education Among Immigrants in Sweden. *Work and Occupations*, 2001 (28).
- Envall, A. (2012) Monitoring Integration in Sweden. Väljaandes: Bijl, R., Verweij, A. (toim-d) Measuring and monitoring immigrant integration in Europe: Integration policies and monitoring efforts in 17 European countries. Hollandi sotsiaaluuringute instituut, Haag, märts 2012.
- Eriksson-Sjö, T., Ekblad, S., ja Kecklund, G. (2010) Hög förekomst av sömnproblem och trötthet hos flyktingar på SFI: konsekvenser för inläring och hälsa. *Socialmedicinsk tidskrift*, 4/2010.
- Euroopa Komisjon (2011) Kolmandate riikide kodanike integratsiooni Euroopa töökava. Euroopa Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Euroopa Liidu Nõukogule, Euroopa majandus- ja sotsiaalkomiteele ja regioonide komiteele, Brüssel.
- Eurostat (2012a), Per centage distribution of main reason for migration, by country of birth, sex and age (% of total migrants). Loetud: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfso_08cobr&lang=en
- Feijen, L., ja Frennmark, E. (2011) Kvalitet i svensk asylprövning. En studie av Migrationsverkets utredning av och beslut om internationellt skydd. Loetud: http://www.unhcr.se/fileadmin/user_upload/PDFdocuments/Studies-reports/QI-rapport-110909_01.pdf
- Frykman jt (2006) Discrimination – a threat to Public Health. Final report – Health and Discrimination Project. Rootsi riikliku rahvatervise instituudi aruanne. Loetud: http://www.fhi.se/PageFiles/4465/r200622_diskrimination_eng.pdf
- Ginsburg, B.-E. (2008) Nyanlända Flyktingar och Hälsa- och Sjukvården. Projektariuande väljaandja: Kultuuridevaheline keskus, Stockholmi maakonna volikogu.
- Gunnarsen, C. (2000) Lång vistelsetid i väntan. En studie om ohälsa i mottagandet av asylsökande. Uurimuse väljaandja Svenska flyktingrådet. Loetud: www.temaasyl.se/Documents/langvistelse.doc
- Hagström, M. (2009) Winners and losers? The outcome of the dispersal policy in Sweden. Väljaandes: Bevelander, P., Hagström, M., Rönnqvist, S. (toim-d) Resettled and Included, Malmö ülikool.
- Hammarstedt ja Palme (2012) Human capital transmission and the earnings of second-generation immigrants in Sweden. *IZA Journal of Migration*, 2012 (1) 4.
- Hjern, M., ja Bohman, A. (2012) Främlingsfientlighet – hundra år av forskning. *Framtider*, tidskrift från Institutet för framtidsstudier, nr 2 2012.
- Hjern, M., ja Nagayoshi, K. (2011) The composition of the minority population as a threat: Can real economic and cultural threats explain xenophobia? *International Sociology* 26 (6).
- Hollander, A.-C., Bruce, D., Ekberg, J., Burström, B., Borrell, C., ja Ekblad, S. (2012), Longitudinal study of mortality among refugees in Sweden. *International Journal of Epidemiology*, 2012.

Integrationsverket (2000) Storstad eller småstad – hur väljer man? Djupintervjuer med nyanlända flyktingar om deras val av bostättningsort. Integrationsverkets rapportserie 2000: 11. Loetud: <http://www.mkc.botkyrka.se/biblioteket/Publikationer/storstad.pdf>

Johansson Heinö, A. (2009) Democracy between collectivism and individualism. De-nationalisation and individualisation in Swedish national identity *International Review of Sociology: Revue Internationale de Sociologie*, 19 (2):297–314.

Kennerberg, L., ja Åslund, O. (2010) Sfi och arbetsmarknaden. Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU), Report 2010:10.

Klinthäll, M. (2008) Ethnic Background, Labour Market Attachment and Severe Morbidity: Hospitalization Among Immigrants in Sweden 1990-2001. *Journal of International Migration and Integration*, 1 (9).

Lineback, B., ja Olson, M. (2001) Bounds of Security: The Reception of Resettled Refugees in Sweden. *Rootsi lõimumisamet*.

Lindencrona, F., Ekblad, S., ja Hauff, E. (2008) Mental health of recently resettled refugees from the Middle East in Sweden: the impact of pre-resettlement trauma, resettlement stress and capacity to handle stress. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 43 (2).

Lindencrona, F., Ekblad, S., ja Johansson Blight, K. (2006) Integration och folkhälsa – en kunskapsöversikt. Expertbilaga till Rapport Integration 2005. Norrköpingi lõimumisamet.

Lundborg, P. (2012) Refugees' employment integration in Sweden. Cultural distance and labor market performance. *Review of International Economics*, 21 (2).

Mella, O., ja Palm, I. (2012) Mångfaldsbarometern. Uppsala ülikooli sotsioloogia osakond.

Metro (2013) Hyresvärdar Vagrar Ändra Regler Trotts Larmrapport. Metro 21. märts 2013. Loetud: <http://www.metro.se/nyheter/hyresvardar-vagrar-andra-regler-trots-larmrapport/EVHmct!MAG73blBcYhp/>

MIG 2009:17 <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=21194>

Migrationsinfo (2012a) Segregation. Loetud: <http://www.migrationsinfo.se/valfard/boende/segregation/>

Migrationsinfo (2012b) Demokrati: Representation. Loetud <http://www.migrationsinfo.se/demokrati/representation/>

Migrationsverket (2012a) Tillfälliga boenden för asylsökande. *Rootsi migratsiooniameti veebileht*. Loetud: <http://www.migrationsverket.se/info/6574.html>

Migrationsverket (2012b) Årsredovisning 2011. Loetud: <http://www.migrationsverket.se/download/18.478d06a31358f98884580001427/Årsredovisning+2011.pdf>

Migrationsverket (2012c) Du ska ha bost i Sverige viss tid. *Rootsi migratsiooniameti veebileht*. Loetud: <http://www.migrationsverket.se/info/499.html>

Migrationsverket (2012d) Du måste kunna styrka din identitet. *Rootsi migratsiooniameti veebileht*. Loetud: <http://www.migrationsverket.se/info/496.html>

Migrationsverket (2013) Månadsrapport December 2012. *Rootsi migratsiooniameti kuuaruanne*.

Molina, I. (2006) Etnisk diskriminering i boendet. Institutet för bostads- och urbanforskning, Uppsala ülikool. Expertbilaga till Rapport Integration 2005.

Myrberg, G. (2012) Var ska de nyanlända bo? Perspektiv från Malmö och Århus på svensk och dansk flyktingplaceringspolitik. *Tuleviku-uuringute instituut, Forskningsrapport 2012/2, Stockholm*.

Regeringen (2008a) Egenmakt mot utanförskap – regeringens strategi för integration. (Mõjuvõimu suurendamine tõrjutuse vastu võitlemiseks – valitsuse lõimumisstrateegia) Regeringens skrivelse 2008/09:24.

Regeringen (2008b) Regeringens proposition 1997/98:165. Utveckling och rättvisa – en politik för storstaden på 2000-talet. Loetud: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/36/55/f6ee48aa.pdf>

Regeringen (2009) Swedish integration policy. Lõimimise ja soolise võrdõiguslikkuse ministeeriumi teabeleht, detsember 2009 [pdf]. Loetud: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/13/77/11/9eb1e633.pdf>

Regeringen (2010a) Regeringens skrivelse 2009/10:233. Egenmakt mot utanförskap – redovisning av regeringens strategi för integration. Loetud: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/111280>

Regeringen (2010b) Pressträff om etableringsreformen. Ametlik pressiteade. Loetud: <http://www.regeringen.se/sb/d/12580/a/156832>

Regeringen (2012a) Integration. Rootsikeelne veebileht. Loetud: <http://www.regeringen.se/sb/d/2279>

Regeringen (2012b) Integration och Jämställdhet. Proposition 2012/13:1. Utgiftsområde 13. Förslag till statens budget för 2012. Loetud: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/19/91/89/a664eeda.pdf>

Regeringen (2012c) Regeringens Proposition 2012/13:63. Utvidgad målgrupp för samhällsorientering samt ett kunskapsunderlag och en analys om integrationens tillstånd och utveckling.

Regeringen (2013) Prestationsbaserat stöd till utsatta stadsdelar. Ametlik pressiteade. Loetud: <http://www.regeringen.se/sb/d/16955/a/213471>

Regeringskansliet (2010) Mentorerna ska påskynda vägen till yrkesliv. Pressiteade 18. veebruar 2010. Loetud: <http://www.regeringen.se/sb/d/12440/a/139931>

Regeringskansliet (2012) Areas of responsibility. Loetud: <http://www.Government.se/sb/d/13513/a/160938>

Regeringskansliet (2013) Insatser på arbetsmarknaden för utrikes födda personer. Tööhõiveministeeriumi teabeleht. Loetud: <http://www.regeringen.se/content/1/c6/20/94/51/11cebcc5.pdf>

Riksdagen (2010a) Svensk författningssamling/Skollag 2010: 800, 2010:800, 8§. Loetud: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Skollag-2010800_sfs-2010-800/#K22

Riksdagen (2010b) Svensk författningssamling/Lag (2010:197) om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare. Loetud: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/sfs_sfs-2010-197/

Riksdagen (2012) Svensk författningssamling/Utlänningslag 2005:716. Loetud: http://www.riksdagen.se/sv/Dokument-Lagar/Lagar/Svenskforfattningssamling/Utlanningslag-2005716_sfs-2005-716/

Riksrevisionen (2012) Summary. The start of something new – preparatory initiatives for the establishment of asylum-seekers (RiR 2012:23) Rootsi riigikontrolli aruanne. Loetud: http://www.riksrevisionen.se/PageFiles/16771/Summary%20RiR%202012_23.pdf

Rönnqvist, S. (2009) Strategies from below, Vietnamese refugees, education, secondary moves and ethnic networks. Väljaandes: Bevelander, P., Hagström, M., ja Rönnqvist, S. (2009) Resettled and Included, Malmö ülikool.

SCB (2008) Integration – en beskrivning av läget i Sverige. Integration: Rapport 1, Statistiska Centralbyrån (Rootsi statistikaamet) 2008. Loetud: http://www.scb.se/Pages/PublishingCalendarViewInfo_259923.aspx?PublObjId=9032

SCB (2011a) Ett mer jämlikt valdeltagande. Rootsi statistikaameti pressiteade nr 2011:94. Loetud: http://www.scb.se/Pages/PressRelease_311613.aspx

SCB (2011b) Befolkning efter bakgrund. Loetud: http://www.scb.se/Statistik/BE/BE0101/2010A01L/Utrikes_fodda.pdf

SCB (2012a) Arbetsmarknaden för flyktingar i Stockholm: Män får jobb snabbare. Avaldatud 24. mail 2012. Loetud: http://www.scb.se/Pages/Article_331984.aspx

SCB (2012b) Befolkningsstatistik – grund för bosättning: Kraftigt minskad studentinvandring. 9. mail 2012 avaldatud pressiteade. Loetud: http://www.scb.se/Pages/PressRelease_333366.aspx

SCB (2012c) Var femte invandrare är svensk medborgare. Loetud: <http://www.scb.se/pages/article/333969.aspx>

SCB (2012d) Finland vanligaste ursprungslandet för utrikes födda. Artikel Rootsi statistikaameti veebilehel. Loetud: <http://www.scb.se/Pages/Article/333049.aspx>

SCB (2013a) Startpage: What do we do? Rootsi statistikaameti veebileht. Loetud: <http://www.scb.se/default/2154.aspx>

SCB (2013b) Integration: Artiklar och Publikationer. Rootsi statistikaameti avaldatud nimekiri lõimimist käsitlevate artiklite ja väljaannete kohta. Loetud: http://www.scb.se/Pages/List___254954.aspx

SCB (2013c) STATIV – en longitudinell databas för integrationsstudier. Loetud: http://www.scb.se/Pages/List___259360.aspx

Skans Nordström, O., ja Åslund, O. (2010) Etnisk segregation i storstäderna – bostadsområden, arbetsplatser, skolor och familjebildning 1985-2006. IFAU – Tööturupoliitika hindamise instituut, raport 2010:4.

SKL (2011) Sammanfattning av etableringsreformen. Rootsi kohalike omavalitsuste ja piirkondade liit. Loetud: http://www.skl.se/vi_arbetar_med/integration1/etablering_for_nyanlanda_2/etablering_for_nyanlanda_1

Skolinspektionen (2010) Svenskundervisning för invandrare (sfi) – en granskning av hur utbildningen formas efter deltagarnas förutsättningar och mål,” Kvalitetsgranskning Rapport 2010:7. Loetud: <http://www.skolinspektionen.se/documents/kvalitetsgranskning/sfi/webb-slutrapport-sfi.pdf>

Skolinspektionen (2011) Ändamålsenlighet och resultat i svenskundervisningen för invandrare. Skolinspektionens rapport 2011:6. Loetud: <http://www.skolinspektionen.se/Documents/Kvalitetsgranskning/sfi2/kvalgr-sfi2-slutrapport.pdf>

Skolverket (2012a) Förordning om ändring i förordningen (SKOLFS 2009:2) om kursplan för svenskundervisning för invandrare; utfärdad den 1 mars 2012. Statens Skolverks Författningssamling, ISSN 1102-1950. Loetud: http://www.skolverket.se/lagar-och-regler/2.3134/visa-enskid-foreskrift?_xurl_=http%3A%2F%2Fwww5.skolverket.se%2Fwtpub%2Fws%2Fskolfs%2Fwpubext%2Ffs%2FRecord%3Fk%3D2413

Skolverket (2012b), statistilised andmed veebilehelt: <http://www.skolverket.se/statistik-och-analys/statistik/2.4402/2.4419>

Socialstyrelsen (2010) Boendesegregation. Väljaandes: Social rapport 2010. Loetud: http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2010/2010-3-11/Documents/2010-3-11_Kap_6_Boendesegregation.pdf

Sociala Missionen & Röda Korset (2012) Vägen till familjeåterförening. Nulägesrapport från arbetet med att återförena splittrade flyktingfamiljer. Sotsiaalmissiooni ja Rootsi Punase Risti ühisaruanne. Loetud: <http://a3.mndcdn.com/image/upload/t9eui06br4ixsavnkx8j.pdf>

SOU (2012a) Med rätt att delta. Nyanlända kvinnor och anhöriginvandrare på arbetsmarknaden. Slutbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare (AKKA-utredningen), Statens Offentliga Utredningar 2012:69.

SOU (2012b) Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. SOU 2012: 9, Delbetänkande av Utredningen om ökat arbetskraftsdeltagande bland nyanlända utrikes födda kvinnor och anhöriginvandrare (AKKA-utredningen).

SR (2012a) Illiteracy doubles among SFI students. Radio Sweden International, avaldatud: märts 2012. Loetud: <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=2054&artikel=4998934>

Statens Folkhälsoinstitut (2002) Födelselandets betydelse - en rapport om hälsan hos olika invandrargrupper i Sverige. Rapport 2002:29, Stockholm (www.fhi.se), (rootsi keeles).

Statskontoret (2009) Sfi – resultat, genomförande och lärarkompetens. En utvärdering av svenska för invandrare. Loetud: <http://www.statskontoret.se/upload/publikationer/2009/200902.pdf>

SvD (2012) Bostadssegregationen har fördubblats. Loetud: http://www.svd.se/nyheter/inrikes/bostadssegregationen-har-fordubblats_7707488.svd

Statskontoret (2013: 6) Kartläggning och bedömning av valideringsinsatser för utrikes födda. Loetud: <http://www.statskontoret.se/upload/Publikationer/2013/201306.pdf>

Svenberg, K. (2011) Mötet mellan patienten och läkaren. Erfarenheter hos somaliska flyktingar och läkare under utbildning. Ph.D, Sahlgrenska Akademin, Göteborgi ülikool.

Szulkin, R. (2012) Se upp för dörrarna, dörrarna stängs. Framtider, tidskrift från Institutet för framtidsstudier, 4/2012.

UM 10897-10 Loetud: <http://lifos.migrationsverket.se/dokument?documentSummaryId=26733>

UNHCR (2005a) UNHCR ExCom Conclusion No. 104 (LVI) on Local Integration (2005). Loetud: <http://www.unhcr.org/4357a91b2.html>

UNHCR 1951. aasta ÜRO pagulasseisundi konventsioon. Loetud: <http://www.unhcr.org/3b66c2aa10.html>

UNHCR (2009a) Combatting racism, racial discrimination, xenophobia and related intolerance through a strategic approach. Loetud: <http://www.refworld.org/docid/4b30931d2.html>

UNHCR (2009b). Mapping Integration: UNHCR's Age, Gender and Diversity Mainstreaming Project on Refugee Integration in Ireland - 2008/2009. Targeted or Mainstream Support to Refugee Integration? Legislation, Policy and Support in Ireland and Selected European Countries. Aprill 2009. Loetud: <http://www.unhcr.org/refworld/docid/4a55e4712.html>

Vogel, J., Hjerm, M., ja Johansson, S.-E. (2002) Integration till svensk välfärd? Om Invandrades Välfärd på 90-talet. Roots statistikaamet, loetud: <http://www.scb.se/Pages/Standard 49974.aspx>

Vogel, J. (2002) Hälsa. Väljaandes: Vogel, J., Hjerm, M., ja Johansson, S.-E. (toim-d) Integration till svensk välfärd? Om Invandrades Välfärd på 90-talet. Roots statistikaamet. Loetud: <http://www.scb.se/Pages/Standard 49974.aspx>

Westin, C. (2006) Country Profiles. Sweden: Restrictive Immigration Policy and Multiculturalism Centre for Research in International Migration and Ethnic Relations, Stockholmi ülikool. Loetud: <http://www.migrationinformation.org/usfocus/display.cfm?ID=406>

LISA 1:

Rootsi lõimumisseire 27 ametlikku näitajat

VALDKOND: TÕHUS TEENUS UUTE PAGULASTE VASTUVÕTMISEKS JA ÜHISKONDA VIIMISEKS

NÄITAJAD:

- EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud inimeste osakaal, kellel on töökoht 2–4 aastat pärast riigis registreerimist.
- EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud inimeste osakaal, kes on aktiivsed (töötavad või õpivad) 2–4 aastat pärast riigis registreerimist.

VALDKOND: ROHKEM TÖÖTAVAIID INIMESI, ROHKEM ETTEVÕTJAIID

NÄITAJAD:

- Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud töötavate inimeste osakaal.
- Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud inimeste osakaal, kes töötasid eelmisel aastal ja töötavad ka sel aastal.
- Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud inimeste osakaal, kes olid eelmisel aastal töötanud, kuid kellel nüüd on töökoht (ametlikult töötud, programmidesse kaasatud).
- Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud ning keskkaridusjärgse haridustasemega inimeste osakaal, kes töötavad keskkaridusjärgset haridust nõudval ametikohal.
- Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud ning töölepingu alusel töötavate ettevõtjate osakaal.

VALDKOND: PAREMAD TULEMUSED JA SUUREM VÕRDSUS KOOLIS

NÄITAJAD:

- Rootsi päritolu ning Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud võõrpäritolu õpilaste osakaal, kes on saavutanud kolmandale klassile seatud eesmärgid.
- EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud õpilaste osakaal, kes kvalifitseerusid keskkoolis õppima ja kes kanti riiklikku registrisse pärast koolimineku saabumist, võrreldes rootsi päritolu õpilastega.
- Rootsi päritolu ning EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud võõrpäritolu õpilaste osakaal, kes kvalifitseerusid keskkoolis õppima ja kes kanti riiklikku registrisse enne koolimineku saabumist.
- Rootsis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinud õpilaste osakaal, kes kvalifitseerusid osalema kolmanda taseme hariduses.

VALDKOND: PAREM KEELEOSKUS JA ROHKEM ÕPPIMISVÕIMALUSI TÄISKASVANUILE

INÄITAJAD:

- SFI-kursuse järel rootsi keele riigieksami läbinute osakaal.
- Pedagoogilise kõrgharidusega SFI-õpetajate osakaal.
- Keskmise aeg, mis kulub riigis registreerimisest kuni SFI eksami läbimiseni.

VALDKOND: TÕHUSAD DISKRIMINEERIMISVASTASED MEETMED

NÄITAJAD:

- Aasta jooksul võrdõiguslikkuse ombudsmanile esitatud etnilist diskrimineerimist käsitlevate avalduste arv.

- Võrdõiguslikkuse ombudsmani poolt aasta jooksul kohtusse viidud etnilise diskrimineerimise juhtumite arv, mille puhul on jõutud süüdimõistmiseni.
- Kokkulepete arv etnilise diskrimineerimise juhtumite puhul, millesse võrdõiguslikkuse ombudsman oli aasta jooksul kaasatud.

VALDKOND: POSITIIVSED MUUTUSED LINNAPIIRKONDADES, KUS ON SUUR SOTSIAALNE TÕRJUTUS

NÄITAJAD:

- Nende osakaal, kes töötavad ja elavad linnapiirkonnas, kus on sõlmitud kohalik arengukokkulepe, kogu elanikkonna ning Rootsisis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d sündinute arvestuses.
- Nende osakaal, kellel on tööturule lõimumiseni kõige pikem tee (inimesed, kes on saanud sissetulekutoetust vähemalt 10 kuud ega pole saanud muid sissetulekupõhiseid toetusi) linnapiirkondades, kus on sõlmitud kohalik arengukokkulepe, võrrelduna vastava osakaaluga riigis tervikuna.
- 20–24 aasta vanuste noorte osakaal, kes ei tööta ega õpi, võrrelduna linnapiirkondades, kus on sõlmitud kohalik arengukokkulepe, ja riigis tervikuna.
- Õpilaste osakaal, kes kvalifitseeruvad astuma keskkooliastmesse, võrrelduna linnapiirkondades, kus on sõlmitud kohalik arengukokkulepe, ja riigis tervikuna.
- Erinevus tööhõive määras nimestel, kes liiguvad kohaliku arengukokkuleppega linnapiirkondadesse ja neist välja.
- Inimeste osakaal, kes enda sõnul muretsevad tõsiselt või sageli kuritegevuse pärast, võrrelduna linnapiirkonnas, kus on sõlmitud kohalik arengukokkulepe, ja riigis tervikuna.

VALDKOND: ÜHISED PÕHIVÄÄRTUSED ÜHISKONNAS, MIDA ISELOOMUSTAB SUURENEV MITME-KESISUS

NÄITAJAD:

- Valitud esindajate osakaal, kes on sündinud Rootsisis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d.
- Juhikohal töötavate inimeste osakaal, kes on sündinud Rootsisis, Põhjamaades, EL-is/EMP-s ja väljaspool EL-i/EMP-d.
- Võõravihast ajendatud kuritegude kohta esitatud kaebuste arv vaatlusperioodil. Täiendav lõimumisnäitaja.
- Välisriigis sündinud isikute osakaal, kes on saanud Rootsi kodakondsuse pärast kuut Rootsisis elatud aastat.

ALLIKAS:

- Regeringen (2009), „Förslag till statsbudget för 2010. Integration och jämställdhet,“ Prop. 2009/10:1 utgiftsområde 13, lk 27, kättesaadav aadressil:

<http://www.government.se/content/1/c6/13/17/16/67e76082.pdf>.

LISA 2:

TEEMAARUTELUDEL OSALENUD HUVIRÜHMAD ESINDAJATE NIMEKIRI

Tervis

Anna Maria Mitchell, Fittja asüülikeskus

Catrin Lindberg, Västmanlandi asüüli-,
lõimumis- ja tervisekeskus

Cornelia Gunnarsen, Rootsi riiklik
tööhõiveteenistus

Haibe Hussein, kultuuridevaheline keskus

Kerstin Hacksell Gavralidis, SLL Fittja

Kristian Svenberg, Göteborgi täiskasvanud
pagulaste ühendus

Kristiina Nyqvist, Punase Risti keskus

Solvig Ekblad, Karolinska instituut

Wanda Emtestam, trauma- ja kriisikeskus

Haridus

Anne Markowski, SFX

Beatrice Lauper, SFI

Björn Andersson, Rootsi kohalike
omavalitsuste ja piirkondade liit

Leonora Lippig-Singewald, SFI Västerort

Åse Rislund, Rootsi kõrgharidusamet

Horea Ben Chaouch Arizcurinaga, Stockholmi
ülikool, Korta Vägen

Lovisa Fältskog Johansson, Stockholmi ülikool

Sotsiaalne lõimumine

Anna Bjurvald, ABF

Carin Larsson, kodanikuõpetuse keskus

Gunnar Myrberg, Uppsala ülikool

Ida Holmgren, Rootsi Punane Rist

Johanna Persdotter, Södertälje praostkond,
Rootsi kirik

Mohamed Jimale, www.somaliska.com

Sonia Sherefey, Araabia perede keskus eksiilis

Amil Sarsour, SIU

Meshesha Andargachew, SIU

Tööhõive

Pieter Bevelander, MAH

Benny Carlsson, Lundi ülikooli majanduse ja
haldusjuhtimise teaduskond

Anders Heimer, Rootsi riiklik tööhõiveteenistus

Göran Schmidt, LS Lääne-Norra

Maria Walther Rosenberg, Hudiksvallsi
kommun

Fozia Slone, Somaali keskus

Per Brinkemo, Somaali keskus

Hilding Åkerman, Merit AB

Henrik Nilsson, MAH

Gabriela Galvao, projekt Rahvuslik kokkulepe

Khaled Abdu, Rootsi riiklik tööhõiveteenistus

Christina Merker, Siesjö ABF Yallatrappan

Yassin Ekdahl, Rootsi Punane Rist, Malmö

Eluase

Per Florell, Rootsi migratsiooniamet

Karin Perols, Rootsi kohalike omavalitsuste ja
piirkondade liit

Ulrika Sax, SABO

UNHCR

PROTECTING
REFUGEES
REBUILDING
LIVES

www.unhcr.org/donate

Projekti kaasrahastab
Euroopa Pagulasfond

Käesolevat projekti toetas rahaliselt
Euroopa Komisjoni Euroopa Pagulasfond.

Käesolevat projekti toetas rahaliselt Euroopa Komisjoni Euroopa
Pagulasfond.

Käesolev dokument on mõeldud avalikuks kasutamiseks. Kõik õigused
kaitstud. Dokumenti taasesitamine ja tõlkimine on lubatud (v.a äriistel
eesmärkidel) tingimusel, et viidatakse allikale.

© UNHCR 2013

